

MAREȘAL ALEXANDRU AVERESCU

NOTIȚE ZILNICE
DIN RĂZBOIU
1914 - 1916
(NEUTRALITATEA)

BUCUREȘTI 1937
INSTITUTUL DE ARTE GRAFICE ȘI EDITURĂ „APOLLO”
CALEA GRIVIȚEI, 26
www.dacoromanica.ro

NOTIȚE ZILNICE DIN RĂȘBOIU

1914 ~ 1916

(NEUTRALITATEA)

**S'AU TRAS DIN ACEASTĂ CARTE UNA SUTA EXEMPLARE,
NEPUSE ÎN COMERȚ, PE HÂRTIE CHAMOIS, NUMEROTATE
DELA 1 LA 100**

MAREȘAL ALEXANDRU AVERESCU

NOTIȚE ZILNICE DIN RĂSBOIU

1914 - 1916

(NEUTRALITATEA)

*

EDIȚIA I-a

BUCUREȘTI 1937
INSTITUTUL DE ARTE GRAFICE ȘI EDITURĂ „APOLLO”
CALEA GRIVIȚEI, 26

..... pe când comandam Corpul I Armată

(Parada de 10 Maiu 1915)

www.dacoromanica.ro

Cuvânt înainte pentru întreaga lucrare.

Cele ce m'au îndemnat să dau publicității notițele mele, în viață fiind încă, sunt arătate în prefața Volumului II.

S'ar putea naște întrebarea, pentru ce această ordine în apariția volumelor? Spre luminarea cititorului, voi spune că am hotărât să încep publicarea notițelor mele, în această ordine, pentru că în volumul II sunt cele referitoare la întâmplările cari interesează mai deaproape țara noastră.

În acel volum, sunt notițele cari coprimd perioada August 1916 ~ Martie 1918, adică din timpul cât ne-am găsit în războiu cu Puterile Centrale și aliații lor.

Volumul I coprimd din contra, perioada Iulie 1914 ~ August 1916, adică timpul scurs dela începerea războiului mondial și până la intrarea noastră în acțiune. (Parte din aceste însemnări, dela 18 VIII 1914 până la 9 VII 1915, au fost publicate în „Indreptarea” din anii 1919~1920).

Cititorul va găsi în însemnările mele, atât considerațiunile strategice, făcute asupra momentului, bazat pe datele de cari am putut dispune atunci, precum și ecoul frământărilor cari agitau politica internă a țării, sbuciumul sufleteascăl unei națiuni care aspira prin toate elementele ei vrednice, să intre în vâltoare pentru realizarea idealului milenar.

Acum când după aproape un sfert de secol răsfoiesc aceste însemnări, nu mică îmi este satisfacția de a constata

că am văzut just și clar, ceea ce constituie o dovadă că am primit și înregistrat lucrurile neconținut obiectiv.

În fine Volumul al III și ultimul, va cuprinde perioada dela 1918 până la data apariției și el se referă la activitatea politică ce am desfășurat în calitate de Șef al Partidului Poporului și Prim Ministru al țării.

Turnu-Severin Ianuarie 1937

A. A.

Prefață la prezentul volum.

Dau publicității notițele ce am scris în carnetul meu, pe timpul neutralității noastre, după începerea războiului mondial.

Am scris aceste notițe sub impresiunea imediată a evenimentelor, cred însă necesar să adaug următoarele lămuriri, cari completează pe cele date deja în prefața Volumului II.

Pot afirma hotărât sinceritatea subiectivă a notițelor mele, nu pot da însă asigurări în ceea ce privește valoarea lor obiectivă.

Sunt prin urmare, în ceea ce privește valoarea celor cari se referă la țara noastră, mai mult arătarea unei stări sufletești, decât oglinda absolut fidelă a faptelor.

S'a spus și cred cu drept cuvânt, că istoria este povestirea faptelor așa cum își închipuie autorul că s'au petrecut, câte odată chiar, așa cum voește a face să se creadă că s'au petrecut.

Posibilitatea de a reda, fie prin scris, fie prin viu grai, faptele cu o perfectă exactitate, este ceva necunoscut încă de toți acei, cari și-au dat osteneala să mediteze asupra ei.

Nu este greu de constatat, că acelaș fapt nu poate fi descris chiar de aceeaș persoană, în două momente, mai mult sau mai puțin depărtate, exact cu aceleași colori și aceleași contururi.

Pe de altă parte, acelaș fapt produce asupra spiritului nostru impresiuni diferite, - după starea sufletească în care o ugăsim.

Un lucru pe care într'o anumită stare sufletească îl putem trece cu vederea, într'o alta, putem să-l considerăm ca ceva enorm.

Pentru aceste considerațiuni, repet : notele cari urmează, trebuie să fie considerate mai mult ca oglinda impresiunilor ce au produs faptele menționate asupra spiritului meu și aceasta chiar numai cu exactitatea permisă de starea sufletească în care mă găsiam.

Nu voesc să conchid, că aceste rezerve micșorează valoarea materialului ce conțin însemnările mele.

Voesc ca ele să fie apreciate și considerate în justa lor valoare.

Am recomandat întotdeauna elevilor mei să aibă în manevre și la diferite călătorii de instrucție, carnete de acest gen, pentru a se deprinde să înregistreze asupra momentului, evenimentele sau chiar și faptele mai puțin importante la cari participă, fie numai ca spectatori.

Coordonarea acestor date, venite din mai multe părți, pot înlesni reconstruirea faptelor, dacă nu riguros exact, dar desigur mai exact decât s'ar face aceasta, numai cu ajutorul amintirilor, sau al deducțiunilor abstracte.

Deosebiri în arătări au și ele importanța lor, căci dau oarecum și măsura mediului psihologic în care s'a desfășurat evenimentul descris.

Această din urmă considerațiune m'a făcut să reproduc notițele mele exact și fidel cum au fost înscrise în carnetul meu.

Își închipuie ori și cine că atunci când notam sub presiunea evenimentelor, a oboselei și a lipsei de timp, nu mă puteam gândi la forma frazelor. Singura mea preocupare era să fixez cât mai repede și cât mai bine conturat, ceia ce vedeam sau ceia ce gândiam.

Forma lasă de aceia mult de dorit, ea este însă înlocuită prin spontaneitatea ideilor.

În unele părți, aprecierile sunt poate cam severe ! Erau strigătul de durere în mijlocul unei tragedii, ce se desfășura pe cel mai îngrozitor teatru.

Nu trebuie văzut în ele altceva, decât numai durere.

Unele aprecieri prea personale am fost nevoit să le las afară. Se vor publica de alții, după mine.

În fine, timpul nu mi-a îngăduit să notez întotdeauna în carnet cele ce se petreceau, sau nu mi-a îngăduit să dau însemnărilor mele dezvoltarea necesară, pentru a prezenta o imagine completă.

Voiu încerca să împlinesc aceste lacune, după cum am spus deja în altă parte, cu înjghebări din memorie, cari vor fi imprimate cu alte caractere*, pentru a se deosebi de însemnările propriu zise din carnet.

*) Vezi prefața la vol. II. „Notițe zilnice din Rășboiu“.

18. VII. 1914

Sunt deja șase zile de când armata austriacă a început mobilizarea.

Situațiunea politică nu pare tocmai limpede la noi. Singurul punct precizat este declarațiunea (dacă însă este oficială nu știu) că se va veghea la respectarea tratatului din București.

Veghea! In ce mod?

Să zicem că Austria l'ar călca și puterile nu ar împiedica-o, cum ar rămâne această declarație a noastră?

Pare că la Statul nostru Major domnește nedumerire. Semnele de nervozitate sunt aparente. Ordinele curg : a se chema ofițerii din concedii „în mod discret“, iar pe de altă parte jandarmeria este însărcinată a-i goni la corpuri. Pur și simplu adorabil.

Ordin a se chema „pentru instrucție“ contingentul 1912 din infanterie. In ce scop? Mobilizarea nu câștigă nimic. S'a dat ordin acum câteva zile a se mai creia un al 4-lea batalion la regimentele de infanterie! Avem deja în companiile existente, lipsă de ofițeri !

Totul denotă lipsa de orientare și de sânge rece.

Mi se scrie particular, că aş fi fost destinat să comand o Armată. În urmă, zilele acestea, s'a revenit asupra ideiei. Prin faptul că nu s'a numit sau destinat un altul, să presupun că voi fi înlocuit cu Generalul Zottu şi numit Şef de Stat Major General.

Rațional ar fi, dar am serioase motive de a mă îndoii și de altfel personal nu mi-ar face plăcere, căci cu siguranță că tot Prințul Ferdinand va fi Comandant de Căpetenie și am reveni la situațiunea din 1913.

Rațional ar fi, pentru că Generalul Zottu este un foarte bun ofițer de geniu, specializat mai ales în construcții. S'a ocupat foarte mult cu întocmirea planului pentru Palatul Cercului Militar. Nu are însă nimic comun cu conducerea trupelor.

Motivul de căpetenie de a mă îndoii, este faptul că legăturile sale politice cu partidul care este la putere, exclude orice atingere de persoana sa.

Ion Brătianu, pune, înainte de toate, în alegerea persoanelor cu cari trebuie să lucreze, raporturile sale personale cu ele.

În 1911 Ministerul de războiu Nicu Filipescu a însărcinat pe Zottu cu o misiune în străinătate, din cauza rezultatului deplorabil ce a dat la manevrele Regale din 1910. Brătianu însă, îndată după venirea la putere, l'a readus în capul Marelui Stat Major, tocmai acum, când se cere acestui organ, să desfășoare o vastă activitate, sub impulsul unei direcțiuni pricepute și experimentate!

Această destinațiune m'ar pune în cea mai penibilă situațiune. Nu aş dori să mai mă găsesc pe lângă persoana Prințului Ferdinand. Apoi schimbări de natură aceasta, nu se mai fac în ziua plecării la războiu.

27. VII. 1914

Situațiunea generală se complică tot mai mult și devine din ce în ce mai gravă. O adevărată catastrofă.

Germania a declarat războiul Rusiei! Dela început a luat lucrurile ușor, iar când le-a recunoscut gravitatea, nu-i mai rămânea altceva de făcut, de cât să-și ajute aliatul.

Distrugerea acestuia, ar însemna trecerea Germaniei izolate, pe al doilea plan.

Măsurile pe frontiera de West a Germaniei, prin încălcarea Luxemburgului și a Belgiei, au provocat intrarea pe tață în război și a Franței și a Angliei.

Italia foarte înțelepțește, a găsit mijlocul a se declara neutră.

Cum stau lucrurile azi, situația Triplei Înțelegeri este mult superioară celei austro-germanilor.

Înțelegerea are pentru sine spațiul; numai lipsa de acord și legătură între cele două părți, sau incapacitatea de conducere în una din ele, ar putea să facă să încline balanța în partea opusă (adică în partea Puterilor Centrale).

O dată cu izbucnirea marelui război, am întreprins un studiu exclusiv militar, care a fost apoi publicat în cursul lunii Septembrie (St. v.) într-o serie de articole, în ziarele: „Epoca” și „la Roumanie” sub titlul Războiul European. Articolele, evident, nu au fost semnate. Eram în activitate de serviciu.

După război, le-am retipărit în „Indreptarea”, ca foileton.

Studiul a consistat din o evaluare, după datele existente în publicitatea militară, a forțelor celor două părți

*Am luat stat cu stat și după o succintă, dar cât mi-a fost posibil, mai precisă resumare a compunerii fiecărei Armate, a urmat unele considerațiuni—pronosticuri, cari nu au fost desmințite de desfășurarea ulterioară a evenimentelor, de aceea le consider interesante și pentru cititorii de după războiu *).*

Ofensiva hotărâtă în contra Austriei și temporizare din partea francezilor, ar fi linia de conduită în primul period strategic ; apoi ofensiva rusă convergentă contra Prusiei orientale.

Încercarea Germaniei de a întoarce stânga franceză, va fi foarte mult stingherită prin o debarcare engleză.

Turcia mobilizează și după ea Grecia și Bulgaria. Situația se complică natural și pentru noi, pentru că pe de o parte nu se poate ști motivul mobilizării bulgare, iar pe de alta, linia noastră de conduită nu pare fi tocmai ferm trasată.

Măsurile militare luate la noi, fac să se creadă că ne sbatem în nehotărîre. Se cheamă pe rând contingente sub arme, fără a se ști în ce scop.

Mobilizarea nu se va accelera cu această măsură, de altfel mobilizarea trecută a dovedit că nu complectarea efectivelor cu oameni a lăsat de dorit sau a pricinuit greutăți, ci rechizițiile.

Chemarea oamenilor înainte de vreme nu face de cât să enerveze lumea și să dea loc la cheltueli, absolut nefolositoare !

*) A se vedea Anexa No. 1

A cui să fie aceste luminoase idei ? !

2. VIII. 1914

Situațiunea încă nu se deliniază; de altfel știrile sunt atât de contradictorii, în cât par a fi răspândite mai mult pentru a induce în eroare de cât pentru a orienta opinia publică asupra datelor de fapt.

Din complexul acestei încurcături, totuși se pot până acum trage unele concluziuni. Este cert că ofensiva austriacă în contra sârbilor s'a terminat în coadă de pește. Hötzen-dorf credea că afacerea cu sârbii va fi de scurtă durată și că forțele îndreptate împotriva lor, vor fi repede din nou disponibile. Faptele dovedesc altfel, deși mobilizarea rușilor a început câteva zile mai târziu.

Cert este, pe de altă parte, că nici sârbii nu sunt utilizați — cel puțin până acum — pentru o acțiune ofensivă energetică. Este de prevăzut prin urmare, că și aici lucrurile vor merge iarăși încet.

Nu mai poate fi îndoială că Germania au violat neutralitatea Belgiei. Din punctul de vedere politic, faptul nu are justificare. Din cel militar, se va vedea. S'a răspândit șvonul, ca Liège-ul a fost luat; se dovedește însă că șvonul a fost prematur. Probabil că germanii au pătruns în oraș; forturile însă nu au putut fi surprinse. Să aibă intențiunea germanii a le constrânge ?

Se poate să fie numai simulacre, pentru ca să fixeze atențiunea în această parte și să atragă forțele franceze între Liège și Bruxelles, pentru ca să se poată utiliza zona dintre Verdun și linia Sambre — Meuse, în scopul de a merge spre frontul St. Quentin — Laon.

Ar fi o manevră care implică de sigur, stăpânirea, sau cel puțin mascarea Liège-ului.

Au cercat stăpânirea, nereușind pot să se mulțumească numai cu mascarea. Se pune însă întrebarea, în cazul acesta ce se va face cu Namur-ul?

Ce se va întâmpla însă dacă o parte din forțele franceze se vor aduna pe Marna între Châlons și Paris? Germanii ar fi nevoiți să facă front spre Sud, cu ambele aripi în aer și cu amenințarea belgo-engleză în spate.

Este stabilit că o mișcare ofensivă franceză a început în Alsacia superioară. A fost o simplă diversiune sau o mișcare prematură, cu forțe insuficiente.

O ofensivă viguroasă cu dreapta franceză ar fi o reproducere a manevrei germane din 1870, dar o diversiune cu puține forțe nu are sens.

Neutralitatea Italiei și perspectiva unei posibile cooperări a ei cu Franța, dau mulți soți de reușită unei manevre serioase. Rezultatul ar putea fi hotărâtor.

Rușii se concentrează pe eșichierul de Nord, înapoia Vistulei — Bug — Narev. Unde? Nu se știe. Cu cât mai departe, cu atât mai sigur. Linia Bielostok — Brest Litowsky ar fi nimerită. Aici totul consiliază atitudine defensivă.

În eșichierul de Sud, linia Kowno — Proscurov, pare a fi indicată pentru adunarea unei Armate de cel puțin 10 Corpuri, pentru a porni ofensiva contra centrului Galiției.

Și noi? O lume întreagă concentrată, pentru ce? Oamenii luați dela muncă, aproximativ 100.000 și o mulțime de ofițeri de rezervă, luați dela ocupațiile lor. Bani cheltuiți. Tocmai acum când ar trebui să ne economisim rezervele.

Toate acestea pentru ce ?

În caz de mobilizare, operațiunile rechizițiilor determină numărul de zile necesar, iar nici de cum venirea oamenilor și a ofițerilor.

23. VIII. 1914

Eri a venit Prințul Moștenitor la Craiova. Amabilitatea Sa cu mine a fost fără de margini.

Mă găseam la Râmnicul Vâlcea în inspecție și am fost chemat anume prin telefon.

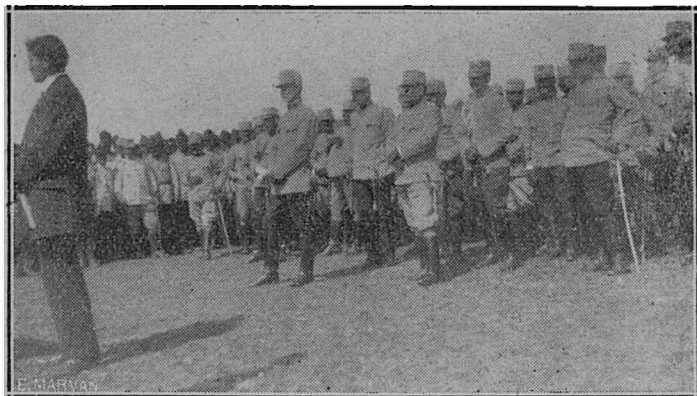
Am plecat noaptea cu automobilul spre Craiova.

L'am găsit pe Prinț, pe câmpul de exerciții dela Balta Verde, în mijlocul trupelor. Mi-a spus că a venit cu pretextul de a vedea trupele de rezervă, în realitate a venit ca să vorbească cu mine personal, strict confidențial și anume să mă întrebe, dacă planul de operații, alcătuit de mine la Marele Stat Major, în vederea unei cooperări cu Austria în privința Rusiei, se mai potrivește cu situația de azi și dacă este cazul să fie modificat, ce anume modificări ar fi de adus ?

I-am răspuns, că „Proiectul“ meu este absolut aplicabil și că nu are nevoie de nici o modificare.

Am mers cu Prințul apoi să văd compania de instrucție înființată de mine pentru Corpul de Armată și pe

care o comanda Căpitanul Ștefan Tătăărăscu. A rămas foarte mulțumit de cele ce a văzut.

Serviciu dinin ce se făcea în fiecare Duminică pentru trupele din garnizoana Craiova, pe câmpia General Solomon.

Am dejunat la compania de instrucție.

După dejun, când să plece, Prințul m'a luat la o parte și mi-a spus: „J'ai oublié de vous dire, le Roi m'a dit, quand je suis parti : „Viele Grüsse für Averescu“.

Cunoșteam de mult sentimentele Regelui pentru mine; totuși aceste salutări trimise prin Principele Ferdinand, ale cărui sentimente pentru mine erau de altă natură, ceea ce Regele Carol știa prea bine, m'au mirat foarte mult, mai ales în urma întrebărilor privitor la planul de operație în contra Rusiei.

Această vizită mi-a dat mult de gândit și m'a tulburat adânc.

24. VIII. 1914

Situațiunea, deși acoperită de un văl, iese din știri

unele exagerate, altele pe deaîntregul născocite, nu mai puțin în linii mari, se pot face deja, unele noi considerațiuni. Germanii au respins ofensiva francezilor din Belgia.

Care a fost rostul acestei ofensive? Este greu de văzut. Să admitem că ar fi izbutit. Care ar fi fost rezultatul? Aripa stângă franceză ar fi trebuit să se rabată spre Sud-Est, sau chiar spre Sud, adică în direcțiunea generată a frontului : Coblenz — Metz. Forțele germane din Lorena ar fi putut atunci să vie în ajutor celor respinse din Belgia și cu o sfortare viguroasă să arunce spre Nord întreaga aripă franceză.

Nu se vede perspectiva unui rezultat hotărâtor din această mișcare; întreprinsă cu forțe insuficiente însă, ea a fost o greșeală, poate plătită nu destul de scump. Deasemenea și ofensiva din Alsacia nu a fost sprijinită și deci s'a terminat, printr'o retragere, care nu vorbește de loc în favoarea conducerii strategice franceze.

Care a fost sensul acestei mișcări așa cum s'a executat ? S'au ocupat strâmtorile din Vosgi, s'a înaintat până la Colmar și apoi de o dată înapoi, probabil din insuficiență de forțe. Convingerea mea este că o invazie viguroasă prin Alsacia, pe direcția pe care a fost începută, era mult mai indicată de cât prin Belgia.

Centru Toul — Epinal, solid ocupat și cu o puternică împingere a dreptei în direcția Strassburg — Karlsruhe — Stuttgart, ar fi dus la rezultat mult mai important și pericolul în caz de neisbândă ar fi fost mai mic, mulțumită stăpânirii Vosgilor.

Pentru a termina cu francezii, voi observa că situațiunea nu numai că nu este compromisă, dar o consider mult ameliorată față cu cea de acum 15 zile, când s'au îndrumat cele două ofensive la ambele aripi, ofensive fără vlagă din insuficiență de forțe și una din ele fără înțeles strategic.

Hotărârea de a păstra armata intactă și de a ceda teren pas cu pas, chiar părăsind Parisul, este foarte înțeleaptă.

Aliații au pentru ei spațiul. El permite a se câștiga timp și aceasta din urmă, este dușmanul cel mai de temut și cel mai fatal pentru austro-germani.

Germanii au respins toate încercările ofensive ale francezilor și acum înaintează ei împingând înainte dreapta și mai ales extrema dreaptă, care prin învăluire pare că este în apropiere de Paris (la Compiègne). Nu am înțeles ofensiva prin Belgia; înțeleg și mai puțin această învăluire. Totul se traduce în pierdere de timp, ceea ce nu este decât în avantajul Înțelegerii. Se poate însă, ca această aripă germană, să albe și surprinderi neplăcute.

Planul de operațiuni al germanilor sau nu se desemnează încă în destul de lămurit, sau este în adevăr de neînțeles.

Mijloacele puternice de distrugere, de cari dispun, mai bine le-ar fi întrebuințat contra cetății Toul, de cât Liège și după cucerirea acesteia, sprijinită de Metz, să fi executat manevra din 70, aruncând pe francezi spre Nord. Le-ar fi micșorat simțitor spațiul și prin aceasta timpul.

Mai lămurită pare acțiunea armatei ruse; totuși prezintă și ea puncte obscure. Armata din spatele Narevului pătrunde în Prusia orientală și ajunge până la Allenstein. Ce căutau Corpuri întregi de Armată în regiunea lacurilor, pentru ca să fie înghesuite pe linia Ortesburg — Hohenstein și Tannenberg? Pe de altă parte, este de neînțeles de ce mișcarea Armatei din dreapta, prin Prusia Orientală spre Vistula

de jos, nu este urmată și de Armata din centru, spre Vistula de mijloc ?

Se tem poate de amenințarea austriacilor, porniți de pe frontul Cracovia — Tarnov — Iaroslav? Pentru aceasta s'ar fi putut lua măsuri serioase de rezistență pe frontul Ivangorod — Brest Litowsky. Greșeala de a nu fi însoțit și prin Rusia cel puțin cu parte din forțe, înaintarea prin Prusia orientală, și-a dat roadele. Numai o explicațiune ar fi: imposibilitatea Armatei din Polonia de a se mișca, dar aceasta este neadmisibil, căci mișcarea s'ar fi făcut în propria țară și de altfel numai 3—4 Corpuri de Armată ar fi fost de ajuns.

Acțiunea contra Lembergului, foarte judicioasă. Importantul acum este a se exploata succesul acesta. Înaintarea spre Cracovia fără cea mai mică întârziere, poate decide de soarta grosului austriac și virtual de situațiunea forțelor germane de pe frontul de Est.

Sârbii nu sunt utilizați pentru ofensivă, totuși cred că vor întreprinde ceva. Fac însă foarte bine a nu se grăbi și a-și face pregătirile pe îndelete.

Neexplicabilă întârzarea unei acțiuni pe mare în Adriatică. Lipsa de bază poate fi o explicațiune, dar atunci rămâne neexplicabilă întârzierea organizării unei asemenea baze.

Cattaro nu ar fi un punct bun ? Cucerirea lui nu cred să prezinte greutăți, căci poate să se combine acțiunea flotei, cu acțiunea pe uscat a serbo-muntenegrenilor.

Un fapt se degajează însă pozitiv: **soliditatea tactică a germanilor**. Mai mult ca ori când, se pune în evidență importanța nemărginită a unei organizațiuni raționale, care să țințească, **mai presus de orice la calitatea tehnică a trupelor**.

Incontestabil că armata germană este formidabilă în soliditatea ei. Va fi deajuns însă aceasta ca să poată rezista nevoilor războiului atât cât vor putea să reziste anglo-rușii? Iată o chestiune la care înclin mai mult spre nu de cât spre da. Chiar victorioasă dela început, Germania cu timpul va termina prin a fi îngenunchiată de cei doi adversari, pe care nu văd cum ar putea să-i îngenunche și anume pe francezii și rușii pe uscat și pe engleșii pe apă.

Deocamdată însă, izbânda stângei rusești poate să schimbe multe în situațiunea generală pe teatrul de război.

Noi? Nimic mai judicios de cât a nu ne amesteca, de oarece este exclusă posibilitatea de a urma impulsul sentimentului național. Slugărnicia exclude bărbăția.

Când a izbucnit războiul, părerea mea fățișă a fost să intrăm și noi alături cu aliații, imediat în acțiune.

Ideia era pătrunsă în sufletul populațiunei.

În 1913, când am început retragerea din Bulgaria, toate trupele pe cari le întâlneam în drum, spre Dunăre mă aclamau, strigându-mi cu entuziasm delirant: de acum să ne duci în Ardeal, Domnule General!

Toți soldații, chemați la concentrare în timpul neutralității cântau: „Ardealul” și „Pe-al nostru steag”.

Afară de această parte sentimentală, mai era pentru mine și o considerațiune strict militară.

Intrând chiar dela început în acțiune, defalcam două

Corpuri de Armată austriace, pe cel din Ardeal și pe cel din Bucovina și contingentele lor puteau forma o prețioasă rezervă pentru Armata noastră, precum și toate depozitele austriace din aceste două provincii, deveneau de fapt prada noastră de războiu !

În luna lui Iunie, consulul austriac din Craiova (azi în ministerul nostru de afaceri străine, Dl. Timciuc) a venit la mine să mă întrebe din partea Contelui Czernin, șefului său, atunci Ministrul Austriei la București, ce părere am în privința atitudinii României, în cazul unui războiu cu Austria.

I-am răspuns că'l rog să spue lui Czernin, că Austria a comis pentru ea, o greșeală neertată. Este drept că noi suntem aliații ei (eu am semnat în 1912 convenția militară cu Austria, pentru care scop a venit atunci, Șeful de Stat Major Imperial, Conrad von Hötzendorf la București) dar din momentul ce Austria, prin condițiile impuse Regatului Sârb, se declară oficial dușmană pe față a ori cărei revendicațiuni naționaliste din țările vecine, și cea ce se impunea sârbilor ni s'ar fi impus și nouă, judecând mai ales după purtarea ungarilor în Ardeal, și deoarece puterile Înțelegerii au declarat că vor să refacă harta Europei pe principiul naționalităților, pentru noi este indicat să mergem cu aliații.

*Câteva zile mai târziu, numitul consul întorcându-se dela București, mi-a spus că a transmis răspunsul meu șefului său și Contele Czernin i-ar fi spus : *Leider der General hat Recht.* (Generalul are dreptate).*

Nu știu pentru ce sunt convins că Regele Carol ar fi dat un răspuns identic. Ar fi dat însă toți Românii de asemenea, un acelaș răspuns. Evident, marea, imensa majoritate, dar, nu s'ar fi găsit și unele excepțiuni ?

De sigur că oamenii noștri politici, cari au vot în capitol, sunt împărțiți în două tabere, dar împărțirea aceasta este determinată numai de sentimentele noastre curat naționale, nu este influențată și de simpatia, foarte curioasă dar nu mai puțin reală, pentru țările către cari încl.nă uneia din ei ? Mă tem că da !

Dar tocmai pentru acest motiv și anume că situațiunea fiind, prin ea însăși de așa fel, în cât independent de voința și dorința noastră, suntem nevoiți a exclude posibilitatea unui act de bărbăție ne este indicat să profităm de ocaziunile favorabile, ce împrejurările ne-ar presento. Una, din acestea se desemnează acum și care nu se poate ști dacă se va mai repeta!

Galiția orientală fiind ca și intrată în stăpânirea rușilor ; capitala ei (Lembergul) fiind evacuată deja ; este mult probabil că rușii se vor grăbi să pună cât mai repede stăpânire pe trecătorile Carpaților mici. De ce mare ajutor le-am fi noi dacă am pătrunde, însă imediat, imitând rezezițiunea de mișcări din 1913, în Transilvania, dela Sud direct la Nord și prin amenințarea flancului lor drept, a sili pe austriaci să lase rușilor drumul deschis.

Sârbii au redevenit amenințători, deci stânga noastră este pe timpul acestei manevre acoperită de munții Apuseni din Transilvania și protejată de sârbii cari ar putea să-i flancheze, chiar așa cum sunt azi.

2. IX. 1914

Germanii au înaintat din Belgia, până aproape de Paris. Armata franceză s'a concentrat la Sud de Marna, front spre Nord. A trebuit prin forța lucrurilor să ajungă la situațiunea care i sa impunea poate dela început !

Știrile au fost vagi. Rezultă însă, că prin situațiunea de flanc a francezilor, germanii au fost nevoiți să suspende înaintarea asupra Parisului și să se rabată cu capetele de coloană la stânga, spre Sud.

În această situațiune perfect naturală pentru francezi și extrem de grea și periculoasă pentru germani, pare că lucrurile se vor întoarce în favoarea celor dintâi, dacă vor tra-

ge tot profitul posibil din avantajele strategice ale situațiunei în care se găsesc.

O întoarcere sau o mișcare de învăluire din partea germanilor, pe unul din flancuri, este exclusă. Deci, dacă nu vor să se îngroape în inerție, vor trebui să atace de front. Din potrivă francezii vor putea, după ce vor uza pe germani în eforturile lor frontale, să combine întoarcerea ofensivă de front cu o presiune puternică de flancul drept al germanilor.

Spargerea frontului german ar însemna catastrofa pentru aripa lor dreaptă.

In Prusia orientală, ofensiva rusă a fost oprită.

Să fie cauza numai înfrângerea coloanei intermediare din regiunea lacurilor, sau și pentru că grosul Armatei s'a abătut din Polonia spre Sud-West asupra armatei austriace?

In acest din urmă caz, eșecul suferit ar putea să aibă pentru ruși urmările cele mai bune, căci, Armata Hindenburg s'ar găsi într'o situațiune mai mult de cât critică, dacă rușii, victorioși contra austriacilor, ar pătrunde în Germania prin Silezia.

15. IX. 1914

Ofensiva germană în contra francezilor oprită pe Marna, a dat greș. Nu vor plăti însă destul de scump temeritatea lor, căci din fericire pentru ei, greșelile lor au fost urmate de greșeli serioase, din partea francezilor.

In adevăr, nu înțeleg pentru ce s'au grăbit să reia ofensiva, înainte de a fi obligat pe germani să se uzeze puțin con-

tra pozițiilor pe cari s'au oprit și cari nu puteau fi atacate de cât de front ? !

Nu înțeleg de asemenea, o dată ce s'au hotărât pentru întoarcere ofensivă, de ce nu fac o efortare supremă în un punct al frontului. Mișcarea învăluitoare pe dreapta germană prin ea înseși nu face de cât să rectifice situațiunea foarte critică a acestora.

Un fapt se desprinde însă din luptele din aceste zile și anume acela că **armata franceză nu este lipsită de soliditate tactică și că soliditatea germanilor, nu atinge nivelul invincibilității.**

Strategia lor a dat greș până acum; dacă sunt covârșiți și tacticește, atunci soarta lor este pecetluită.

Este foarte posibil, să fi luat forțe multe din Franța pentru a le trimite pe frontiera de Est. Greșeală neertată! Incepe în orice caz faza parărilor și deci aceia a atacurilor s'a încheiat și s'a încheiat cu niște succese trecătoare, mult inferioare, în urmările lor, așteptărilor Comandamentului de Căpetenie German.

Ofensiva din Prusia orientală nu pare mai norocoasă de cât aceea din Franța. După o scurtă înaintare, oprire și probabil va începe retragerea, pe măsură ce mișcarea ofensivă a rușilor, spre Silezia, se va accentua mai mult.

Pentru moment rușii împing foarte viguros centrul și stânga lor, au intrat hotărât în Galiția, au ocupat Lembergul și se apropie fără încetare de crestele Carpaților mici. Austriacii se retrag în desordine și deabia dacă pot să-și regăsească echilibrul pe ici pe colea în Carpați, sprijinindu-se evident pe pozițiile favorabile ce prezintă defileurile din ei.

Greu se va putea repune Austria sdravăn pe picioare după această lovitură.

Dacă am fi în Transilvania, am putea da fără întâr-

ziere mâna cu Rușii, dar așa, la cel puțin 2 luni de distanță de ei ; câte se pot întâmpla în două luni !...

Sunt unii, cari opiniază pentru intrarea imediată în acțiune. Printre aceștia cel mai înfocat este Nicu Filipescu. Am avut o foarte lungă întreținere cu ei în această privință.

Evident că o intrare imediată, dar în adevăr imediată ar prezenta avantaje, căci ar mări desordinea în flancul și spatele austriacilor. Nu am avea situația pe care am fi avut-o dacă am fi intrat în Ardeal dela început, când s'au angajat primele încercări în Belgia și în Prusia orientală, dar totuși am avea chiar și acum unele avantaje, cu cari mă îndoiesc că nu ne vom întâlni în viitor.

M'am angajat să dau lui Filipescu un studiu privitor la ofensiva noastră după căderea Lembergului în mâna rușilor.

La noi?

La noi nimic. Ce ușor era anul trecut de criticat, (în 1913 din cauza holerii din Bulgaria) și acum se vede cât de lipsiți de vlagă sunt acei cari se arătau atât de grozavi atunci.

Din punctul de vedere militar, totul se reduce la improvizarea efectelor de echipament, prin activitatea regimentelor.

Măsuri în vederea unei treceri sigure a frontierei într-o parte sau alta, nici una !

Doresc din tot sufletul să mă înșel, dar teamă îmi este că dacă se va lua o hotărâre, realizarea ei va fi însoțită de jertfe foarte mari, datorite absolut lipsei de pricepere !

Din momentul când se va lua hotărârea și până la punerea Armatei în condițiunea de a dispune de forțele ei, va trece un timp de care austriacii vor ști să profite, dat fiind că la ei nu va fi vorba de cât de a se întări prin transporturi, trupele disponibile din direcțiunea frontierei noastre.

27. IX. 1914

Regele Carol a încetat din viață, azi dimineață la 5.30 !

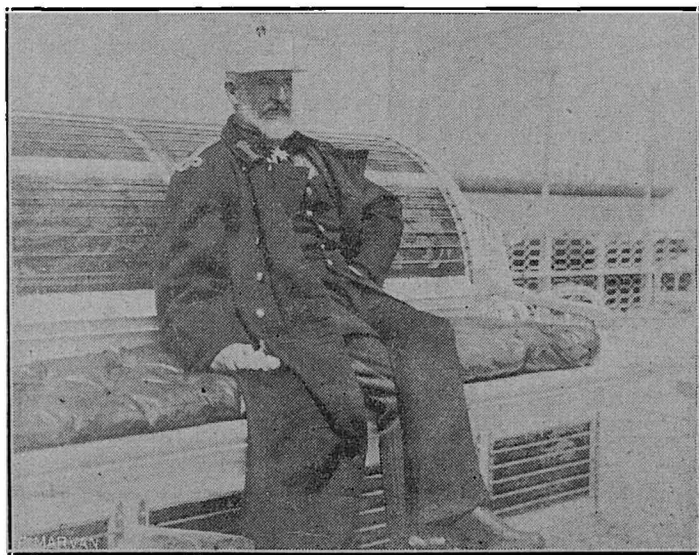
Este o mare nenorocire fără nici o îndoială și pentru Dinastie și pentru țară.

Desigur că evenimentele din ultimele două luni au zdruncinat întru câtva în unele pături, iubirea și prestigiul ce își câștigase defunctul Rege.

Va ști noul Suveran să se tragă din greaua situațiune în care pășește pe treptele Tronului, cu avantaje pentru țară și pentru Dinastie?

Dacă războiul ia o întorsătură favorabilă pentru austro-germani — ceea ce pare a deveni din ce în ce mai puțin probabil, atunci de sigur că soluțiunea va fi ușor de găsit și dacă ea nu va fi pe deplin satisfăcătoare, totuși va fi lipsită de sguiduri.

Dar dacă se întâmplă contrariul, va avea noul rege destul ascendent, destul tact și destulă abilitate politică, a evita o încordare între curentul celor mulți și acela al puținilor, cari par a vedea lucrurile pe dos?

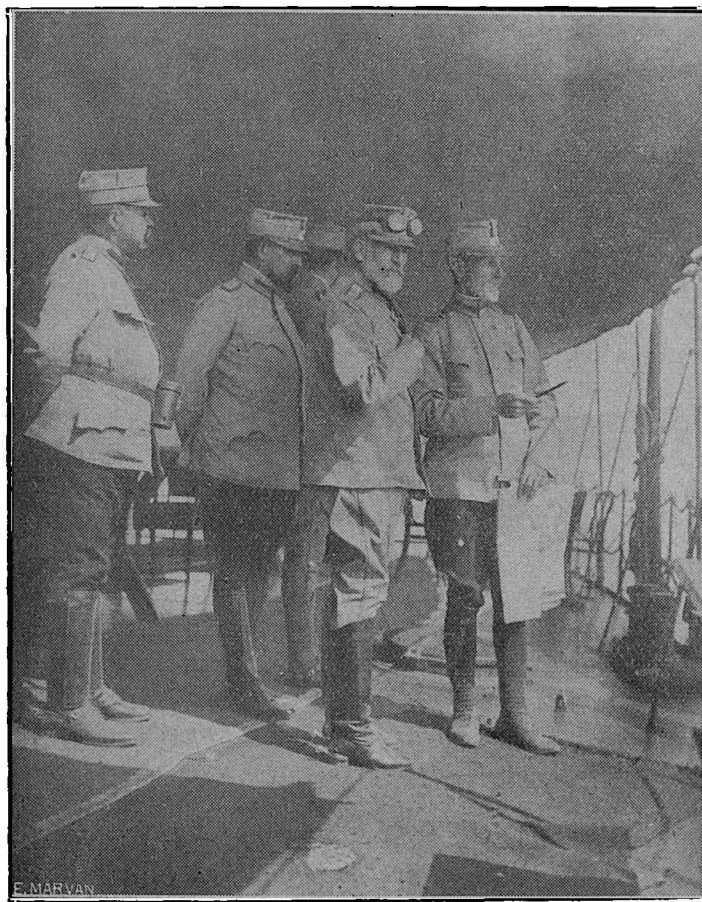
Regele Carol I, „cel Înțelept”

Fotografie luată de autor în 1912 pe bordul Yachtului Ștefan cel Mare

Simt o adevărată nevoie sufletească să adaog următoarele rânduri:

Regele Carol a fost un suflet mare. El își iubea țara de origine și avea o mare încredere în țaria Germaniei. Aceasta nu din sentiment, ci din adevărata convingere.

Venit în țară la noi tânăr Locotenent și absorbit de preocupările politice, a rămas din punctul de vedere militar, la nivelul la care se găsea când Germania era la apogeul splendoarei sale militare. Nu a mai urmărit schimbările cari s'au produs în celelalte țări.

Regele Carol I, Principele Ferdinand, Principele Carol și Șeful M. St. M. în drum spre Corabia pe bordul Monitorului Lascăr Catargiu.

Dacă înclina spre Germania, era din sonvingerea că a lupta în contra Germaniei, era a lupta cu invincibiliul ! Așa am avut eu, de altfel, foarte înțeleptul Suveran, o divergență scurtă ae păreri în 1904. (Nu voia să admită, cu nici un preț că Japonia ar putea să învingă armata rusă, care a purtat steagurile ei victorioase în toată Europa. A trebuit victoria Japonezilor dela Yalu, pentru a se convinge și a se amenda).

Evident, că dacă ar fi fost înconjurat de oameni luminați și armați de cunoștințe concrete, s'ar fi lăsat să fie convins, căci în fundul sufletului iubea noua lui Patrie, la mărirea și consolidarea căreia a lucrat nu numai cu priceperea, dar și cu sufletul.

De altfel, faptul că m'a trimis de două ori în Rusia, este o dovadă irefutabilă că se gândea și la o colaborare cu Rusia.

*În 1912, când ministru austro-ungar din București — Prințul de Fürstenberg — se arată un sprijinitor al Bulgariei și protivnic Serbiei, cu toată prietenia ce avea pentru Împăratul Franz Josef, l-a spus: în cazul acesta, mă tem că drumurile noastre s'ar despărți ! Ministrul austriac nu a mai insistat *).*

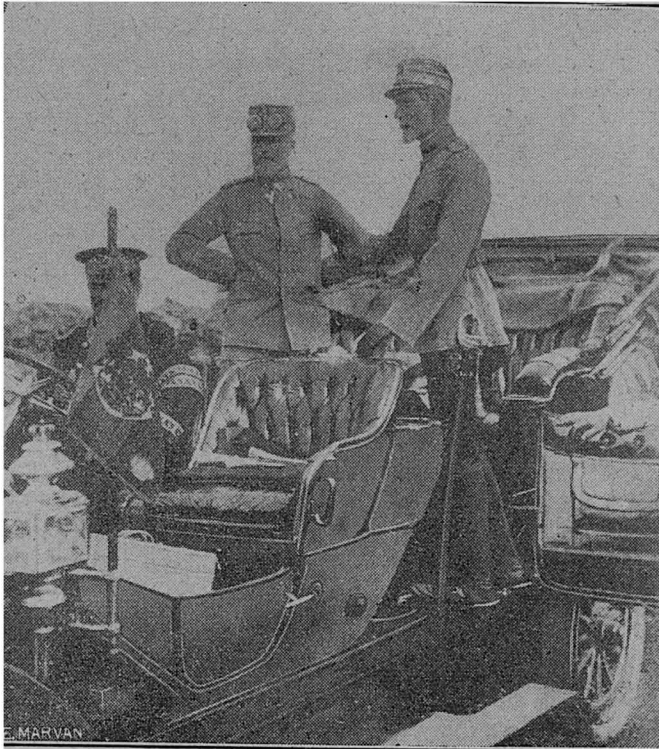
Cred că nu greșesc afirmând că nu din lipsă de iubire pentru România, Regele Carol a ezitat de a denunța, chiar dela început, alianța cu Puterile Centrale și mai ales cu Austria cu care aveam formal o convenție militară semnată în 1912 în București în Palatul Regal, de Șeful de Stat Major austriac și de mine, în fața Regelui, ci din cauză că nu era nimeni care să'l arate adevărată stare de lucruri.

Militari: nici o competență !

Oamenii politici: împărțiți în două tabere ! Cea care înclină spre Puterile Centrale, compusă din oameni hotărâți ca Petre Carp și Marghiloman ; cea care înclina spre partea opusă, vădit oportuniști (Brătianu—Take Ionescu). Unul singur era hotărât între aceștia : Nicu Filipescu. Din nenorocire era bolnav foarte serios.

**) Am fost de față la acest schimb de cuvinte.*

Regele Carol a fost mai presus de toate un spirit cumpănit. Avea simțul proporțiunilor și al realității. Nu se lăsa a fi indus în eroare de aparențe. Convingerile lui îl

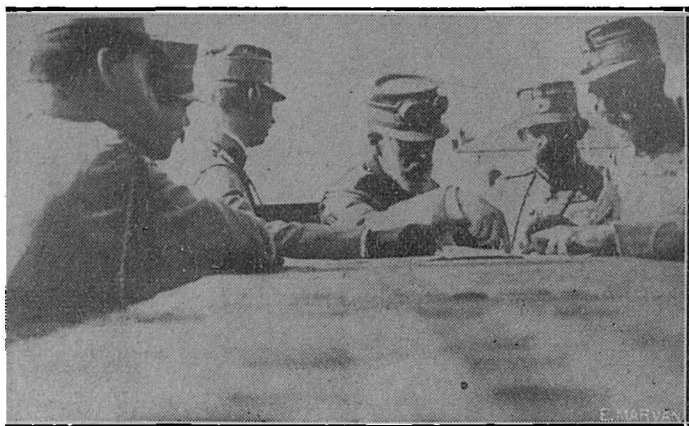

Regele Carol I și Șeful M. St. M. pe malul drept al Dunărei, în ziua de 3. VII. 1913 asistând la trecerea trupelor în Bulgaria.

călăuzeau în toate și când se întâmpla să descopere că nu erau întemeiate pe realități vădite, se amenda fără ezitare și fără a se teme de o scădere a prestigiului său.

Adoratori a avut foarte mulți! Calificativul de „Mare”. I se atribuia cu mult belșug, de aceștia. Mai ales după Plevna: „Marele Căpitan”, „Carol cel Mare”, etc, etc. Se cunoștea după surâsul imperceptibil, de pe fața lui în adevăr nobilă, cât de profund era disprețul său pentru

acei cari căutau să-I câștige favoarea cu astfel de mijloace înjositoare. Singurul calificativ, care am avut prilejuri nenu-

¹ Regele Carol I, Principele Ferdinand, Principele Carol și Generalul Averescu Șeful M. St. M. care expune situația

mărate să constat că-I face plăcere, a fost acela de „Carol cel Înțelept” și Înțelept a fost și un Înțelept nu-și dă-rămă opera, de cât din convingere.

Regele Carol I ascultând dorințele pescarilor pe malul lacului Razelm la Gura Canalului Dranov 1914

Este evident, o mare nenorocire când convingerea este greșită.

Dar pentru ce au Suveranii sfinctici ?

Cum s'ar putea justifica mai bine calificativul de „Ințelept” ce s'a atribuit Regelui Carol I, și evidenția iubirea sa pentru România, de cât amintind ultimile alinate din testamentul său.

.....
„Alcătuind acest testament, mă gândesc înainte de toate la iubitul meu popor, pentru care inima mea a bătut neîncetat și care a avut deplină încredere în mine. Viața mea era așa strâns legată de această de Dumnezeu bine cuvântată țară, că doresc să-i las și după moartea mea dovezi vădite, de adâncă simpatie și de viul interes, pe care l-am avut pentru dânsa.

Zi și noapte m'am gândit la fericirea României, care a ajuns să ocupe acum o poziție vrednică între statele europene, m'am silit ca simțământul religios să fie ridicat și dezvoltat în toate rândurile societății și ca fiecare să împlinească datoria sa, având ca țintă numai interesele Statului. Cu toate greutățile pe cari le-am întâlnit, cu toate bănuelile cari s'au ridicat, mai ales la începutul domniei mele, în contra mea, expunându-mă la atacurile cele mai violente, am pășit fără frică și fără șovăire, înainte pe calea cea dreaptă, având nemărginita încredere în Dumnezeu și bunul simț al credinciosului meu popor. Inconjurat și sprijinit de fruntașii țării pentru care am avut o adâncă recunoștință și o vie afecțiune, am reușit să ridic la gurile Dunării și pe Marea Neagră un Stat înzestrat cu o bună armată și cu toate mijloacele spre a putea menține frumoasa sa poziție și realiza odată înaltele sale aspirațiuni.

Succesorul meu la tron, primește în dar o moștenire de care el va fi mândru, și pe care el o va cârmui, am toată speranța, în spiritul meu călăuzit fiind prin deviza :

**„TOT PENTRU ȚARĂ
 NIMIC PENTRU MINE”**

Mulțumesc din suflet tuturor cari 'au lucrat cu mine

și cari m'au servit cu credință, iert acelora cari au scris și au vorbit în contra mea, căutând a mă calomnia sau a arunca îndoeli asupra bunelor mele intențiuni. Trimițând tuturor o ultimă salutare plină de dragoste, rog ca și generațiile viitoare să-și amintească din când în când de acela care s'a închinat cu tot sufletul tubitului său popor, în mijlocul căruia el s'a găsit așa de fericit.

Pronia cerească a voit ca să sfârșesc bogata mea viață, am trăit și mor cu deviza mea care strălucește în armele României :

.....
„Nihil Sine Deo“.

2. X. 1914

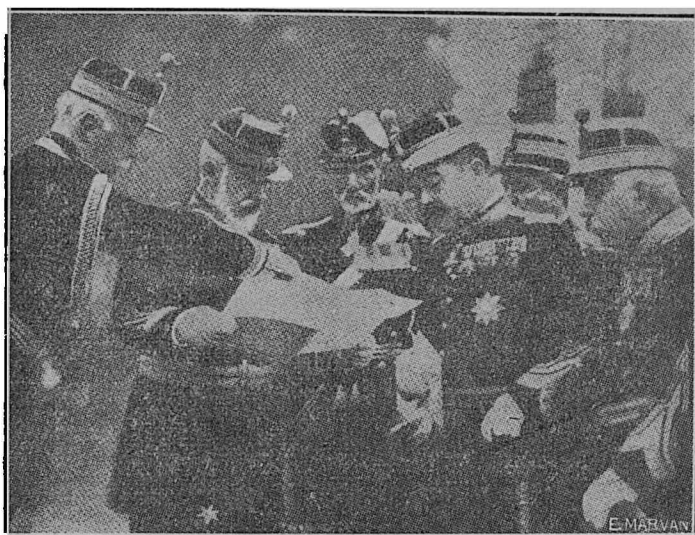
Un eveniment important s'a produs în războiul european.

Impresionați probabil de atitudinea, devenită iarăși îndrăzneată a rușilor, germanii au concentrat forțe puternice pe frontiera de Est, pentru ca în unire cu cele austriace, să constrângă pe ruși a primi o bătălie decisivă în condițiuni defavorabile. Oamenii noștri politici sunt cam alarmați, mai ales de faptul că rușii, informați se vede foarte bine, de cele ce se petrec în tabăra inamică, au început niște repezi și, după mine, foarte chibzuite, mișcări de concentrare înapoi, spre centru.

Am văzut pe Take Ionescu, Nicu Filipescu, Mihail Cantacuzino și Ionaș Grădișteanu. Le-am explicat vederile mele asupra situației.

Făță cu noua situație creiată, prin concentrarea germanilor în Silezia și Posnania, era natural ca și rușii să răspundă printr'o manevră, care în nici un caz nu poate fi considerată ca un simptom de slăbiciune.

Care va fi această manevră este riscat a se prezice, cu precizie.

In jurul Regelui Înțelept

Am emis credința că dacă ruși nu se simt destul de tari, se vor concentra înapoia Vistulei medii, în regiunea Brest-Litowsk-Bielosotk. Dacă se vor opri însă pe Vistula, atunci va fi o dovadă că sunt destul de tari, pentru a primi bătălia pe ea.

O bătălie la West de Vistula ar fi putut să aibă urmări fatale, în caz de înfrângere și ar fi fost deci o greșeală neiertată a o primi.

Am fost întrebat asupra situațiunei și intervenirei noastre. Am formulat părerea că deoarece nu am intrat când trebuia, acum asupra iernei ar fi desavantajos a intra în acțiune, pentru următoarele motive:

— este posibil ca înainte de a fi noi gata, munții să se acopere de zăpezi, ceiace ar îngreua foarte mult operațiunile.

— Venirea ernei ar fi o piedică la o acțiune hotărâtoare și deci va trebui să stăm 3-4 luni în hărțuieli, ceiace ne-ar uza echipamentul, în special încălțămintea, ar subția efectivele în cai și ar răci avântul trupelor.

Cum se prezintă situațiunea generală este puțin probabil să aibă loc și pe teatrele principale de operațiuni o schimbare hotărâtoare.

Vor trebui 10-15 zile până să aibă loc atingerea grosului germano-austriac cu rușii. Bătălia însăși poate să dureze câteva zile și noua distribuție, în urma acestei bătălii, care nu este de prevăzut că va fi hotărâtoare, va mai dura încă iarăși câteva zile. Se va ajunge deci în iarnă și operațiunile vor intra, prin forța lucrurilor, într'o perioadă mai puțin acută, dacă nu chiar de stagnațiune.

Ăcestea sunt însă numai presupuneri, cari nu exclud posibilitatea unui fapt hotărîtor neprevăzut, care să facă intervenirea noastră necesară, fără cea mai mică întârziere.

Ăcest fapt ar fi o victorie mare austro-germană, care să periclitaze în mod serios rezultatul războiului pentru aliați sau o victorie a acestora, care să facă intervenirea noastră să devie o cantitate neglijabilă.

M'am angajat a semnala când, după aprecierea mea, situațiunea ar ajunge la una din aceste două posibilități, sub rezerva de a mă putea înșela, cu atât mai mult, cu cât nu pot judeca lucrurile, decât după informațiunile incomplete ce le culeg de prin ziare.

13. X. 1914

Cu o vie satisfacție pot scri aici, că prevederile mele s'au adevărit.

Rușii au făcut concentrarea la vreme. Nu numai atât, dar simțindu-se tari, s'au oprit pe Vistula și după ce au lă-

sat ca germanii și austriacii să-și tocească puțin coarneau la Varșovia și Ivangorod, au luat ei ofensiva.

Pare că germanii au înaintat pe patru direcțiuni : Kalisch-Lodz-Varșovia; Thorn-Novogeorgewsk; Certochow-Varșovia și Gleivitz-Ivangorod.

Ultima direcție în atingere cu austriacii.

Rușii au început mișcarea ofensivă cu dreapta, pe frontul Novogeorgewsk-Varșovia, în direcțiunea Sud-West.

Este de știut dacă învăluirea lor a coprins și trupele provenite dela Thorn.

În orice caz, ofensiva germană a dat greș.

În ce scop a fost întreprinsă? Pentru a produce impresiune asupra populației germane, care începe să deschidă ochii asupra realității care nu mai poate fi tănuită, sau să-și asigure pentru iarnă un front puternic pe Vistula, cu Varșovia, Ivangorod și Sandomierz ca puncte de sprijin? Poate și una și alta.

În orice caz, scopul acestei ofensive denotă că germanii au intrat în faza expedientelor, iar rezultatul ei a dovedit încă odată, că conducerea lor este departe de a cunoaște puterea și mijloacele adversarului.

17. X. 1914

Rușii urmăresc tot în direcția Sud-West, pare însă că au îndreptat forțe și spre Kalisch.

Nici o dată precisă nu am putut avea cu privire la coloana Thorn.

Imi pare dreapta lor, în aer.

Buletinul Statului Major rus, dă frontul strategic continuu, cu o marcată inflexiune esindă la centru. Mie mi se

pare însă, că este un gol între mișcarea ofensivă a grosului și armata care operează contra Prusiei orientale. Stânga acesteia pare că se întinde până la Mława.

Am vorbit din nou cu oamenii noștri politici (Take Ionescu și Nicu Filipescu). Am rămas la aceeași părere.

Pare bine stabilit că vom intra în acțiune numai contra austriacilor, adică în nici un caz alături cu ei, dar numai atunci, când va fi imperios necesar, aceasta cel puțin pentru timpul ernei.

25. X. 1914

Au intrat și turcii în războiu alături de austro-germani, pentru a scăpa civilizația amenințată de Franța și Anglia ?

Aveam oare care ideie de Enver Pașa, cărui datorim, în bună parte, trenul pe care am parvenit să-l apucăm anul trecut.

Se dovedește însă, prin precipitarea patriei sale într'o aventură atât de riscată, că este impulsiv dar nu și perspicace.

In Flandra măceluri neînțelese.

La ce ar folosi germanilor o împingere cu câțiva kilometri înainte a dreptei lor?!

Să prepare o invazie în Englitera ? Este oare cu putință să fie cineva în Germania, care să se gândească serios la așa ceva?

Ar fi o dovadă din cele mai nediscutabile că cel puțin cercurile superioare militare sunt în plină decadentă intelectuală.

Ofensiva rusă înaintează destul de încet. Pare că germanii distrug tot ce este operă de artă pe comunicațiuni. Nu mai au de gând să reia ofensiva, sau simt nevoia de mai mult spațiu între ei și ruși ?

Rușii au reluat ofensiva și în Prusia orientală. Nu înțeleg însă direcția ei. S'ar ajunge cred la rezultat mai sigur pe direcția Graudenz, pornindu-se de pe partea estică a intervalului Soldau-Thorn.

În orice caz, înaintarea centrului, cu sânge încă mult înapoi în Galiția occidentală, cu dreapta în fața Prusiei orientale și cu o mare spărtură între centru și dreapta, nu se face în condițiuni învidiabile.

6. XI. 1914

Un nou foc de artificii din partea germanilor. Probabil că trupele cari au fost îndreptate dela Thorn asupra Varșoviei, nu au fost cuprinse în mișcarea de învăluire a rușilor de pe frontul Novogeorgewsk-Varșovia și au putut să se retragă nesupărate sau slab urmărite.

La un moment dat, s'au concentrat și au luat brusc ofensiva contra capetelor de coloane ruse, aruncându-le peste cap. Acum se dovedește că ar fi fost și aici trupe rusești, adică între Vistula și Warta, direcția Sud-West-Thorn.

Mă îndoiesc că au fost multe, se va vedea aceasta din dezvoltarea ulterioară a operațiunilor.

Din telegramele germane, rezultă că direcția atacului lor este spre Sud, ceea ce înseamnă că vor să amenințe dreapta grosului rus, care cu bună seamă de mai bine de două săptămâni, este în aer, chiar dacă masse înseminate ar fi încă disponibile la Varșovia.

Totuși ofensiva germană este o operațiune cu caracter iarăși de expedient, pentru a reînvia moralul deprimat al națiunii, nerăbdătoare după victoriile promise și cari nu mai vin.

Dacă mișcarea bruscă înapoi a germanilor a fost făcută numai cu trupele din acel sector sau cel mult cu trupe aduse din interiorul țării, atunci desigur că a fost o manevră abilă, cu efect local, din punctul de vedere strategic, dar de efect general din punctul de vedere moral.

Lecția primită de ruși este bine meritată. Chiar dacă frontul a fost continuu, împingerea prea mult a centrului era o îndrăsneală după cum se vede nejustificată. Dacă însă frontul a fost discontinuu, împingerea dreptei grosului în aer spre Kalisch a fost o greșeală neexplicabilă.

Dacă din potrivă, germanii au făcut această întoarcere bruscă a stângei lor cu trupe luate dela dreapta, atunci ea este o greșeală, care poate să le devie fatală, destul numai ca rușii să se mărginească în fața ei la defensivă, chiar la retragere până la Pilița, resfrângând aripa dreaptă și să urmeze cu îndoită energie ofensiva spre Galiția și Silezia, adică cu stânga lor.

Vor face așa?

15. XI. 1914

Ofensiva germană s'a terminat cum era de prevăzut. În data ce a ajuns în fața grosului rus, a fost obligată a se

opri și lucrurile încep să ia o întorsătură defavorabilă germanilor.

Cred că ar fi o greșală din partea rușilor să caute succesul aici. Ar putea să se expuie chiar în caz de victorie, la ulterioare pericole.

La una din aripi ar trebui să facă efortarea principală și poate ar fi mai bine să aleagă dreapta.

21 XI. 1914

Germanii au izbutit să-și rectifice situațiunea critică în care s'au găsit un moment, pe frontul Lodz-Kalisch.

Ei grămădesc forțe în regiunea Kalisch. Cred că fac aceasta, sau mai bine au făcut aceasta, pentru a paraliza pericolosoasele urmări ale pretinsului mare succes, obținut prin întoarcerea ofensivă dela Kutno.

Dacă din potrivă, concentrarea este făcută cu scop ofensiv și făcută cu forțe de pe frontul de Est, atunci devine și mai indicat pentru ruși a se menține puternic în defensivă la centru și pe una din aripi și a lua ofensiva puternic și grăbit pe cealaltă aripă.

De și operațiunile cu stânga contra austriacilor ar fi mai ușoare, totuși cred că operațiunile cu dreapta ar duce în mai scurtă vreme și cu mai puține riscuri, la o soluțiune cu caracter hotărîtor.

Dacă bunioară, s'ar ține puternic trecătorile Carpaților, deja stăpânite și s'ar întări solid frontul: San cursul lui Bob-Michova-cursul superior al Peliței-Petrikov-LodzLovitsch-Plotz, înaintarea inamicului ar putea fi oprită.

În acelaș timp, în dosul acestei puternice perdele, dacă s'ar grămădi forțe spre dreapta și făcând baza spre Narew,

s'ar lua o ofensivă cât mai viguroasă în deschizătura Thorn-Soldau, reușita acestei ofensive ar determina evacuarea Prusiei orientale până la cursul inferior al Vistulei și ar schimba radical situațiunea pe frontul oriental, sau drumul spre Stettin ar deveni ca și deschis pentru ruși. În orice caz, pentru a-l bara, germanii ar trebui să se slăbească în alte părți.

Este, se poate afirma, o soluțiune, prin care s'ar putea obține avantaje însemnate, fără riscuri mari.

Pe frontul francez nimic și totuși este pozitiv că germanii au luat de acolo trupe. S'a vorbit de o brigadă a gărzii în Polonia. Este de neînțeles inerția francezilor; tot anunță progrese și de două luni stau pe loc, deși întăriți cu trupe engleze, indiene și cu resturile bravei armate belgiene.

Belgradul a fost ocupat de austriaci. Desigur acest succes ușor va fi motiv de bucurie în presa deprimată austriacă, dar întrucât el va îmbunătăți situația militară propriu zisă, nu rezultă tocmai clar.

Este chestiunea a tăia comunicația cu Rusia. Această comunicație se face însă numai pe Dunăre, în baza neutralității navigațiunei.

Dela Belgrad la Timoc sunt peste 250 Km. Admițând că nu s'ar întâmpina nici o rezistență în cale și încă, din cauza dificultăților terenului, ocuparea serioasă și efectivă a malului Dunărei pe întreagă această întindere, va dura cel puțin 20-30 zile. Până atunci însă va înceta navigațiunea dela sine. Rezultatul acestei ocupări va fi pe o parte izolarea României și pe alta venirea în contact cu Bulgaria.

Izolarea noastră nu ar avea atâta importanță, pentru moment cel puțin, dacă ne rămâne posibilitatea ca, odată cu eșirea din neutralitate, să ne putem redeschide calea.

Această din urmă posibilitate depinde însă de puterea de rezistență rămasă Serbiei și de intențiunile Bulgariei.

Aceste lucruri puse în balanță, în perfectă cunoștință de cauză, ar trebui să determine intrarea noastră imediată în acțiune, sau păstrarea neutralității, până la primăvară.

25. XI. 1914

Situațiunea sârbilor nu este excelentă, nu mai puțin este departe de a fi desperată.

Se semnalează chiar unele întoarceri ofensive la West de Avghenovatz și Lazarovatz. De sigur că nu pot fi acțiuni serioase, dar ele pot procura timpul necesar organizării defensive pe pozițiunile alese mai înapoi.

Este aproape de neînțeles cazul care se face de ocuparea Belgradului. Natural că în lipsa de victorii hotărâtoare, se mărește importanța succesorilor secundare.

Sunt peste două luni, de când au început austriacii mobilizarea și până acum sunt realmente imobilizate forțe destul de însemnate de sârbi!

În 1912, când a fost Șeful de Stat Major al Armatei Austriace în București, pentru a semna convențiunea militară cu România, mi-a spus că în sprijinul aripei stângi a grosului Armatei noastre, care ar fi înaintat dela Prut în direcția generală spre Kiew, nu ne-ar fi putut da de cât un singur Corp de Armată și anume, pe cel din Bucovina.

Nutârziu ar fi fost urmat, acest Corp de Armată, de forțele îndreptate, odată cu începerea ostilităților, asupra Serbiei. Lucrurile se vor termina însă acolo foarte repede!

Un optimism din cale afară de robust și totuși Generalul Conrad von Hötendorf era o minte luminată, dar care se lăsa uneori întunecată de energia lui, nu rare ori prea impulsivă. Astfel și-ar fi făcut socotele Generalul Beck.

Cu desăvârșire de neînțeles acțiunea aliaților pe frontul de West !

Totul se reduce la o defensivă generală, cu mici întoarceri ofensive, de efect local.

Că germanii, sunt mai slabi ca număr în Franța, azi de cât acum două luni, este mai mult ca sigur și tot atât de sigur este că aliații trebuie să fie mai tari. Care să fie deci adevăratul motiv al acestei inerții ?

Un tel de conducere de detaliu, nici o încercare de ceva hotărâtor !

Încă o dată nu înțeleg pe Joffre. Ce se ascunde dedesubt ?

În Polonia, germanii anunță că au luat Lodz; dacă această victorie este datorită slăbirei rușilor aici, pentru a da mai multă vigoare atacului la una din aripile lor, de sigur că în curând situațiunea se va schimba, foarte ușor în defavoarea germanilor.

Este caracteristic în orice caz, că germanii au ajuns la punctul de a considera ca cel mai frumos fapt de arme din toată campania, zădărnicierea inamicului de a-i împresura la Lodz. Va să zică, nu mai este vorba de victorii, este deja ceva extraordinar a nu fi striviți ! De asemenea se consideră ca ceva foarte important cucerirea orașului Lodz, dacă și această cucerire va fi definitivă.

Se pune însă întrebarea, la ce va duce ea ? La reluarea înaintării spre Varșovia ? Intrând în cleștele format de Vis-

tula și Pilița, cu Varșovia în vârf, ar urma să se pună într'o situațiune mult mai urâtă ca acum o lună și urmările unui în-succes ar putea foarte probabil să se rezolve într'o catastrofă.

Generalul Rennenkampf a fost, se afirmă, destituit. Nu stiu dacă măsura este bine meritată, dacă a fost luată, pozitiv este însă, că acțiunea Armatei de Vilna a fost foarte slabă. Care să fie cauza ? Insuficiența forțelor sau a Comandamentului ?

Credința mea este că o victorie seriosă în această parte, ar fi schimbat și ar mai putea încă să schimbe radical situația generală pe teatrul de Est.

29. XI. 1914

Se anunță oficial o victorie navală a englezilor asupra germanilor. Patru crucișetore au fost scufundate și al cincilea urmărit. Este revanșa victoriei de acum câțva timp câștigată de germani și de care au făcut un așa mare caz.

Pare că situațiunea în Serbia s'a îmbunătățit în adevăr. Și de rândul acesta, austriacii s'au grăbit a striga victorie.

Cu un cinism desigur au publicat o „Todesanzeige“. Serbia era socotită moartă deja și iat-o reînviată. Contralovitura trebuie să fie de aceia, cu atât mai dureroasă.

În Polonia situațiunea este încă nelămurită. „Berliner Tagblatt“ anunță că bătălia decisivă este încă în curs. Dacă victoria va fi a lor, vor susține pe toate tonurile că este decisivă, dacă din contra vor învinge rușii, nu va fi de cât o acțiune secundară, de nici o importanță și o nouă grupare a forțelor va aduce curând hotărârea. Totuși acțiunea rușilor nu se desemnează încă: este posibil că perioada mișcărei rezervelor nu s'a terminat.

Unde vor da lovitura ? Pare că forțe însemnate se grămădesc în regiunea Plosk. De sigur că o împingere viguroasă în sectorul Tborn-Soldau ar îmbunătăți situațiunea lor în mod simțitor.

Acțiunea aliaților pe frontul de West staționară; se anunță zilnic succese, dar toate de aceeași importanță, locală și limitată.

Ce se așteaptă?

Neexplicabil, cu atât mai mult cu cât, după cum spun ziarele, pare că forțe însemnate se transportă din Belgia și Franța spre Polonia.

Pe de altă parte, este iarăși interesant de a se ști ce voiau germanii prin aceasta ? Vor să sdrobească pe ruși ? Cam greu.

În orice caz, cum stau lucrurile azi, nu pare a fi de absolută necesitate intrarea noastră imediată în acțiune.

Este posibil ca o astfel de necesitate să nu se simtă încă, pentru o bună bucată de vreme.

De am putea să ajungem până în Februarie cel puțin ! Pe de altă parte să sperăm că acțiunea diplomatică și atitudinea noastră militară nu vor fi atât de nechibzuite în cât să deștepte prea mult bănuelile austriacilor și să-i facă a lua măsuri, cari să se traducă pentru noi în jertfe !

5. XII. 1914

Se confirmă oficial că sârbii au reocupat Belgradul. Ce rușine pentru austriaci. Faptul în sine, din punctul de ve-

aere militar este, chiar local considerat, de o importanță secundară; dar după sgomotul făcut la cucerirea — fără luptă a orașului, de austriaci, — după manifestațiunile ridicole făcute atunci, după proporțiunile ce i s'au dat, nu apare acum ca uriașă victoria sârbilor? Căci victoria este, de oarece a fost ocupat Belgradul prin luptă și cu 15.000 prizonieri!!!

Un ziar anunță că sârbii ar fi trecut la Semlin. Poate să fie numai un svon fals, sau vreun detașament de recunoaștere, căci altfel ar fi o nouă mare greșală.

Acțiunea rușilor în contra grosului austriac stagnează. De ce? Neexplicabil.

Este aparentă această stagnațiune, sau reală? În cazul acesta pentru ce? Se caută a se da lovitura în altă parte, la Nord? Aceasta ar fi manevra cea mai înțeleaptă.

O traversare serioasă a Carpaților, mascând armata austriacă pe linia Dunajetz — Poprad, ar fi de un efect moral asupra populațiunei, incontestabil foarte mare. Din punctul de vedere al situațiunei strategice, ar putea să aibă pentru ruși, urmări fatale.

Să sperăm că în curând situațiunea se va lămuri.

În orice caz credința mea este că o acțiune prea întinsă ar fi o greșală din partea rușilor.

Germanii continuă să dea proporțiuni tot mai mari victoriei dela Lodz. Se poate să fi fost și o victorie, dar nu i se văd urmările. Rămân însă, din cele ce s'au arătat până acum, la credința, că nu a fost de cât una din acele fluctuațiuni cari au numai importanță locală. Este însă natural din partea germanilor ca, din lipsa de victorii reale, să îngroașe pe cele aparente.

În direcțiunea Mława s'a produs o mișcare ofensivă germană pe care, se anunță, că rușii ar fi respins-o cu forțe covârșitoare.

Succesul nu are nici o importanță, dacă rușii nu au concentrat aici trupe îndestulătoare pentru a trece hotărît la ofensivă pe direcțiunea Soldau-Graudentz.

Ofensiva germană aici are însă o altă însemnătate pentru mine.

Am avut credința că prin intervalul Soldau — Thorn, era drumul cel mai indicat pentru a se produce prin el ofensiva rusă, fie din cauza inflexiunii frontului strategic, fie din cauza distribuirii forțelor germane. Mi se părea, atunci când am scris, că aici era direcțiunea de cea mai mică rezistență. Mișcarea ofensivă dela Soldau poate fi un indiciu că germanii și-au rectificat distribuirea forțelor și ceea ce acum 15 zile era posibil, azi va fi de o realizare îndoelnică.

Spre Gumbinen acțiunea lăncezește. Nu i-am înțeles nici odată rostul.

La noi. În orice caz, situația s'a mai limpezit. Opoziția este de acord că dacă intrăm în acțiune, vom merge împotriva, iar **nici odată cu Austria.**

Chestiunea nu este hotărâtă când. Mențin părerea mea că ar fi bine să așteptăm până la Februarie cel puțin și situațiunea generală cum se prezintă azi permite aceasta.

Căpitanul Stârcea scrie din Austria, că mii de soldați vin cu picioarele degerate, literalmente ologi. La cea mai mare parte li se amputează picioarele.

De sigur că asemenea cazuri am avea și noi, cu atât mai mult, cu cât operațiunile noastre s'ar desfășura în munți.

Ce enervare nu ar produce așa ceva la noi !

7. XII. 1914

Situațiunea peste tot neschimbată. Mici atacuri respinse sau reușite, toate însă de importanță și efect local.

Germanii afirmă că au o victorie strălucită, decisivă, prin respingerea rușilor dela Lodz, deși ei însăși mărturisesc deja că orașul s'a ocupat fără lupte, dar în urma luptelor anterioare.

Pozitiv este că rezistența rușilor la centru a slăbit și tot astfel se constată o slăbire la stânga lor, pe care au re-tras-o pe linia Jaslo Sanak.

Retragerea dela stânga se poate explica prin hotărârea de a evita ținerea trupelor în munți și a le ocroti în contra rigoarei timpului. Se poate însă să fie și o slăbire reală a forțelor atât aici cât și la centru, pentru a le concentra în altă parte.

Unde ?

Dacă s'ar alege regiunea Plotzk—Mława ca bază pentru o viguroasă ofensivă în direcțiunea Soldau—Graudentz, atunci marea victorie germană ar putea să aibă foarte curând urmări destul de dureroase pentru ei.

17. XII. 1914

În decursul acestor 10 zile nimic important, de cât faptul că o acțiune energică din partea rușilor în spărtura Thorn-Soldau, a devenit imposibilă.

Fie că au avut sau nu această intențiune, este sigur însă că germanii au luat măsuri serioase a preîntâmpina un atac în direcția Graudentz.

S'a accentuat chiar o acțiune ofensivă din partea lor cu forțe superioare, ceea ce le-a permis a reocupa Mława. O împingere înainte în masă din partea germanilor în această direcțiune, nu poate fi de mare moment.

Linia Vistula-Bug poate să-i ție serios în loc pentru multă vreme, în care interval pot să se petreacă evenimente importante în altă parte.

Rușii au reluat ofensiva cu stânga lor în Galiția occidentală și Bucovina.

Este o soluție, nu văd clar obiectivul urmărit prin ea.

Se vorbește de ocuparea Sileziei pentru a priva Germania de resursele ce oferă această provincie.

Nu văd însă cum ar putea fi Silezia serios ocupată de ruși, atât timp cât Prusia orientală și Posnania vor fi în mâinile germanilor.

Indrăsnеț ar trebui să fie, în orice caz, generalul care s'ar băga între: Boemia și Galiția occidentală de o parte și Posnania de alta.

În Franța, un enorm punct de întrebare.

Din partea germanilor se înțelege stagnațiunea. Întorsătura periculoasă luată de mersul operațiunilor în Polonia, i-a silit să se anemieze serios pe frontul de West. Pe de altă parte, pentru a masca această anemie, dau pe ici pe colea unele lovituri și trâmbițează succese și unde sunt și unde nu sunt.

Dar aliații?

Se ascunde ceva înapoia acestei inacțiuni?

Și în caz că da, ce?

La noi.

Mi s'a spus din două părți că voi avea comanda Armatei principale.

Atunci pun întrebarea: Brătianu, pentru a satisface pe unii din partizani, creiază Comandamente de Armate și pune în capul unora din ele, generali în a căror valoare militară nu are încredere ? !

1915

2. I. 1915

S'a încheiat anul 1914 cu un fiasco complet al ofensivei germane.

De abia dacă se mai poate spera în o rezistență îndârjită mulțumită solidității extraordinare a trupelor. Cele două fronturi sunt ca și staționare.

Succesele obținute de Hindenburg pe frontul oriental sunt de efect local și trecător; mie îmi fac impresia unui expedient pentru a mai întreține moralul și al trupelor și al națiunii mai cu seamă.

Cu timpul, aceste succese vor lua caracterul baloanelor de oxigen.

Din partea rușilor ar fi un remediu, la greșeala făcută de a se aventura cu centrul și anume: o retragere a lor, astfel ca germanii să nu mai poată avea, imediat în spate, comunicațiuni ușoare paralele cu frontul și nici comunicațiuni suficiente în direcția operațiilor.

Berthold a demisionat. Să fie începutul sfârșitului? Să fie primul pas către o pace separată, despre care jurnalele de mai multă vreme cred a fi descoperit indicii sigure, în lumea politică ungurească? Ar fi o lovitură magistrală din partea ungarilor.

Având ei direcțiunea, ar putea îndruma tratativele de pace separată, nu numai în numele lor propriu, dar și în acel al Austriei.

Și atunci?

În loc să plătească oalele sparte numai Austro-Ungaria, partea cea mai mare ar cădea în spinarea Germaniei.

Mare desamăgire ar fi pentru noi. Ne-am alege cu nimic, iar ungurii ar eși mai întăriți din ceia ce erau, dintr'o criză care trebuia să-i zdrobească.

Să sperăm că nu va fi așa. Să sperăm în încăpățânarea cercurilor diriguitoare din Viena, în imposibilitatea unei apropieri între Rusia și Austria și în lipsa de curaj la unguri de a rupe fățiș cu austriacii, dacă nu consimt să-i urmeze.

10. I. 1915

Nimic nou pe fronturile principale. Lupte mici cu efect local și trecător. Pare că ofensiva germană în direcțiunea Soissons ar fi aruncat înapoi trupele franceze, cari se găseau pe dreapta râului Aisne.

Direcțiunea acestui atac este periculoasă pentru francezi, cred însă că este deja prea târziu acum pentru ca să poată reuși. Rezistența în această parte fără îndoială trebuie să fie formidabilă și este greu de presupus că germanii vor dispune de forțe suficiente pentru a o zdrobi. Și pe urmă chiar dacă ar izbuti atacul? În fața spărturii, care s'ar produce pe frontul francez, se găsește Parisul.

Cu mijloacele de cari dispun germanii față de aliați, pe frontul occidental, nu cred că se poate ajunge la ceva serios.

Un fapt nou semnaleză ziarele în spre Serbia. Se zice că s'ar aduna în această parte, o Armată de 10 Corpuri.

Mă îndoiesc să fie așa; pentru că raportul între beligeranți nu este de așa natură în cât să fie probabilă detașarea a zece Corpuri, pentru o acțiune secundară.

Se presupune însă că această concentrare este îndreptată nu atât contra sârbilor, cât în potriva noastră, cu alte cuvinte ar fi menită să ne țină în respect.

Cred că este o concentrare de forțe în gazete, pentru a intimida pe lesne crezători.

Admițând însă că ar fi astfel, atunci putem să ne mândrim, că numai cu niște demonstrațiuni în opinia publică, am putut să atragem în spre noi, un număr de Corpuri de Armată mai mare de cât al nostru.

O acțiune reală, pentru mersul general al operațiunilor, nu ar putea să dea un rezultat mai strălucit din punctul nostru de vedere.

Este mai mult ca sigur, că nu în Transilvania se va hotărâ soarta războiului, ci pe unul din fronturile principale.

Rolul nostru, față bine înțeles cu situațiunea generală, se reduce la atragerea asupra noastră a unei părți din forțele adverse, cât mai mare pentru ca să înlesnim acțiunea aliaților în mod indirect.

Dacă fără să ne mobilizăm chair, atragem 10 Corpuri de Armată, este o victorie mai mare de cât s'ar putea crede.

Persist însă în a crede că cifrele sunt umflate; că este vorba tot de o acțiune împotriva Serbiei și de precauțiuni pentru cazul unei eventuale mobilizări a noastre.

Evident că puse în Transilvania trupe suficiente (2—3

C. A.) acestea chiar dacă ne-ar lăsa în pace să ne mobilizăm și să ne concentrăm nesupărați, totuși ar face ca acțiunea noastră să se desfășoare în condițiuni foarte grele. În ori ce caz concentrarea zvonită, ar fi de puțină importanță pentru situația generală.

În adevăr, am socotit chiar fără nici o rezistență, timpul necesar dela terminarea transporturilor până la ȧșirea în valea Tisei și am ajuns la rezultatul că ne-ar trebui cam două luni.

Dar cu 2—3 Corpuri dușmane în drum, cât ne va trebui?

Ce se va petrece în intervalul acesta pe teatrele principale ?

Ceeace am fi putut obține în August-Septembrie repede și cu puține sacrificii, este mult probabil ca în primăvară, să nu se poate obține de cât cu jertfe mari și cu o întârziere foarte însemnată.

A cui este vina?!..

15. I. 1915

Aseară am primit ordinul de a completa efectivul de rășboiu al Regimentelor 17 și 57, la Severin.

Care să fie scopul ?

Lucrul nu se poate ascunde, se va ști. Se poate să urmeze explicațiuni pe cale diplomatică, dar se poate în acelaș timp, să urmeze măsuri militare, din partea austriacilor, cari să ne pericliteze mobilizarea în toată țara, sau care cel puțin să ne facă înaintarea peste frontieră destul de grea.

Succesul ar fi fost pe jumătate asigurat, dacă am fi îndrumat lucrurile și politicește și militarește, astfel ca intrarea noastră să se facă prin surprindere și odată cărțile pe față,

să se procedeze cu iuțeală și mai fulgerătoare chiar de cât anul trecut.

19. I. 1915

S'a dispus a se instala turele lui Turnu Severin, Târgu-Jiu și Râmnicu Vâlcea sau, mai potrivit, în defileurile cari duc spre aceste puncte.

În ce scop această măsură ?

Ori care ar fi considerațiunea care a dictat-o, pentru cei cari vor lua cunoștință de acest fapt numai în el însuși, vor ajunge la concluziunea că, din ceeace până acum nu se făcea de cât să se vorbească de intrarea în Transilvania, adică de o acțiune ofensivă, acum începem să luăm măsuri de apărare, ceeace dă indicii, că sferele înalte admit posibilitatea unei acțiuni ofensive a ungarilor, împotriva noastră.

La rezultate strălucite am ajuns.

Pe de altă parte, cu instalarea cupolelor este însărcinat Comandantul Școalei Superioare de Răsboiu.

Centralizarea cea mai extraordinară — ministru, sau acela care face pe ministru — se slujește de agenții săi personali, nu de organele cari sunt instituite anume pentru asemenea împrejurări. Nu există Inspector al geniului, nu există Inspector al artileriei, nu este Șef de Stat Major, nu este Comandantul de Corp de Armată ! Nimic din toate astea. Pe cine a voit pseudo-ministru, pe acela l'a însărcinat.

Se vorbește iarăși de un guvern național. Filipescu ar fi declarat că nu primește să intre în guvern de cât cu aceste două condițiuni: el războiul și eu Statul Major.

De prisos a-mi spune părerile în această privință, să așteptăm evenimentele.

21. I. 1915

Situațiunea generală pe ambele fronturi, cu foarte neînsemnate variațiuni de însemnătate locală, aceiași.

Ofensiva germană dată înapoi în Franța și țintuă pe loc în Polonia. Succesul obținut acum zece zile de germani în direcțiunea Soissons a rămas fără urmări. Se presupune că pe aici se va face o irupțiune viguroasă pentru a se înalta caracter hotărâtor.

Pe de altă parte, se presupune că înaintarea nu va putea fi de cât înceată, fie din cauza rezistenței aliaților, fie din cauza timpului urât și că până atunci, ofensiva rusă își va produce efectele.

Presupuneri !

În sfera propriu zisă a realității stă faptul, că germanii nu pot ajunge la o acțiune hotărâtoare, sau cel puțin nu au ajuns până acum și tot acelaș lucru este de spus și pentru aliați. Au rezistat ; francezii, printr'o scurtă întoarcere ofensivă au mai recâștigat din terenul pierdut, și tot asemenea și rușii, dar numai atât.

Pare însă că aliații continuă ași îngroșa rândurile, prin formațiuni noi, mai cu seamă în armata engleză și cea rusă.

Din partea Engliterei se anunță formațiunea a șase Armate a câte trei Corpuri de Armată ; Comandanții de Armate au și fost numiți.

Aceste motive au silit pe germani, de a se gândi și ei la sporirea forțelor.

Au dispus deja chemarea claselor 89 și 88, deci vor avea și oameni de 48 ani sub arme. Au dispus chemarea pri-

sosului contingentului din toate clasele mobilizate și în fine anticiparea recrutărei care va aduce sub arme, cu amânații, tineri de 18—20 ani. (luat din Times 1982).

Toate aceste izvoare vor mai da armatei peste 3.000.000 oameni.

Se pune întrebarea cum vor fi încadrați.

Ziarele engleze povestesc, în ultimele numere, că, cu ocazia Crăciunului, pe frontul occidental, soldații au încheiat dela dâșii un armistițiu de 24 ore (germanii ar fi dorit 48). Cu această ocaziune s'au putut vedea printre ofițerii germani adevărați copii, tot asemenea și printre soldați.

Dar admitând că s'ar încadra noi unități, slăbind pe cele vechi, deja foarte anemizate, în cece privește cadrele, se pune întrebarea ce întrebuițare vor avea aceste masse?

A prelungi frontul este natural peste puțină. Nu rămâne de cât ruperea frontului.

Dar dacă nu s'a putut obține aceasta cu toată măcelărirea din Flandra, cu trupe vechi și bine încadrate, nu știu cum se va putea obține cu masse de trupe aproape improvizate ?

Mai degrabă este de prevăzut, că se vor face noi colosale jertfe fără vreun rezultat echivalent.

Turcii au suferit în Caucaz două înfrângeri foarte simțitoare.

Contariul ar fi fost de mirat, Prin urmare se poate zice că lucrurile își urmează cursul normal.

4. II. 1915

Pe frontul occidental nimic nou.

Pare că germanii pregătesc noi sfoițări în Flandra.

Pe de altă parte se afirmă că debarcărilor englezilor continuă.

Pe frontul oriental se produc unele schimbări, dar nu se deliniază încă nimic bine.

Rușii se retrag din Prusia orientală. O fac de bună voie sau siliți? Și în acest din urmă caz, au suferit o înfrângere, sau prevăd că nu vor putea rezista?

După comunicatele ruse ar părea că retragerea este datorită îngrămădirei de forțe superioare germane.

Aceasta oficial, să fie însă și în realitate așa? Ar putea să mai fie și o manevră strategică pe care au interesul a nu o desvălui.

După comunicatele germane, ca de obicei, nu este o retragere a rușilor ci victorii strălucite ale germanilor cu mii și mii de prizonieri (50.000 până acum).

Rușii cedează și la extrema stângă în sectorul Colomeea-Cernăuți. Se afirmă că austriacii ar fi ocupat Colomeea; în cazul acesta rușii vor trebui să părăsească și Cernăuții.

Ofensiva austriacă (în realitate austro-germană) în acest sector nu poate să aibă de cât scopuri de ordin politic local. Este greu de văzut, întru cât un succes chiar important în Bucovina, ar putea să influențeze situația generală, sau chiar numai aceia din Galiția occidentală.

Prszemysl continuă să reziste, pe de o parte deci, austriacii au fost bine pregătiți pentru o rezistență îndelungată, iar, pe de alta mijloacele de atac ale Rușilor sunt slabe.

10. II. 1915

Un comunicat, al cărui text nu este încă reprodus, pare

că explică retragerea rușilor din Prusia orientală în modul următor: adversarul îngrămădind forțe superioare împotriva dreptei ruse și aceasta neputând fi întărită la timp, cu forțe suficiente, din lipsă de comunicațiuni, s'a dat ordin de retragere. Extrema dreaptă a executat retragerea prea repede și a lăsat descoperite celelalte trupe și de aci ciocnirile înverșunate, mai ales în jurul orașului Lyck.

Explicațiunea este discutabilă, deși nu cu totul neverosimilă.

S'ar putea însă crede mai degrabă că rușii au comis, și de data acesta, greleala de a împinge operațiunile înainte cu trupe insuficiente și, văzându-se în pericol de a fi copleșiți, prin concentrarea repede a germanilor, s'a ordonat retragerea, care s'a executat luptând, însă și cu puțină neorânduială.

În orice caz, și mișcarea ofensivă germană a fost oprită în apropiere de frontieră, de sigur după ce au făcut ca de obicei prizonieri, al căror număr a crescut până la 100.000.

Este interesant în această privință comunicatul german. După ce arată numărul enorm de prizonieri și că Armata X-a rusă poate fi considerată ca distrusă, mărturisește că urmărirea s'a terminat. Aceasta înseamnă că s'a oprit; dar dacă armata rusă a fost distrusă, cine a mai putut să'i oprească ?

Pe Vistula lupta pare că începe să se desemneze în favoarea rușilor. În Carpați deasemenea. Comunicatele rușilor sunt foarte concise și rare.

În Bucovina, ofensiva austro-germană a fost oprită. Efectele ei au fost resfrângerea slabei aripi stângi ruse spre Stanislau.

Açum trei zile, am primit o scrisoare dela M. Cantacuzino în care îmi spunea, că cu ocazia trecerei Generalului

Pau prin România, dacă stă mai mult de 24 ore, îi va da un prânz, la care dorește să iau și eu parte. Pentru a nu se da o interpretare politică acestei invitațiuni, va mai invita un alt General, pe Culcer, pe Coandă sau pe Cristescu.

Voiam să mă consult la telefon cu Take Ionescu în această privință, când primesc telegrama ministrului de a merge la București, unde erau convocați generali. Am lăsat a mă hotărâ când voi fi la București.

Eri la minister, Generalul Culcer îmi vorbește de chestiune și îmi spune că este invitat și el și că va întreba pe ministru.

După terminarea ședinței am vorbit cu Brătianu și el a spus că în situația în care ne găsim — ajunsă la punctul mort, din care spera să eșim în curând — orice manifestare de genul acesta îi creiază dificultăți. Este de părere de aceia ca să se evite caracterul de manifestare, ceeace s'ar obține dacă ar merge numai un singur general, nu mai mulți, la masă.

Generalul Culcer, s'a grăbit să spună atunci că de oarece a fost la masa dată Generalului von der Goltz, ar dori să meargă el.

Brătianu a încuviințat și eu am spus natural că nu fac nici o obiecție. Așa dar, paravanul devine invitatul unic. Nu-i pentru cine se gătește.

17. II. 1915

Retragerea rușilor din Prusia orientală a fost datorită unei concentrări însemnate de forțe germane.

Ce s'a urmărit cu această concentrare este greu de știut. Forțarea dreptei rusești pentru a se ajunge în preajma Varșoviei, sau numai un succes local, un fel de bluff, pentru a micșora efectul stagnărei generale?

În orice caz, nu au obținut de cât un succes local și pare și acesta chiar numai trecător, căci rușii anunță acum succese importante în direcțiunea Mława, respingând, afirmă ei, cu pierderi simțitoare, două corpuri germane.

Vor fi rușii în măsură să continue viguros ofensiva în această direcție, care este în adevăr cea bună? '

În orice caz este de remarcat faptul, că pentru a treia oară Hindenburg ia ofensiva cu mijloace insuficiente; izbuștește, mulțumită posibilității de a a-și concentra prin surprindere (strategică) forțele într'un punct, să sfarme rezistența rușilor, dar nu poate trage nici un folos, căci înainte de a fi exploatat victoria, ajung rezervele ruse și bătălia înclină în parfea opusă.

Dacă rușii nu sunt în stare să prevadă surprinderile posibile, tot astfel și germanii au dovedit că nu au fost nici odată pregătiți, pentru a face față contra-atacurilor, cu cari rușii au fost în măsură a le răspunde.

Și totuși problema pentru germani a fost mai simplă, ețeaua de comunicațiuni a rușilor fiind așa de redusă !

O nouă operațiune, de o importanță cât se poate de mare a început, de câteva zile, în orientul Europei.

Flota franco-engleză a început bombardarea Dardanelor și se afirmă, cu oare care succes. Telegramele din Atena anunță că mai multe forturi au fost chiar ocupate; unele re-duse numai la tăcere.

Incontestabil că operațiunea este din cele mai grele și nu va putea fi cu urmări serioase, de cât dacă acțiunea pe mare va fi complectată cu o acțiune pe uscat.

Încă de când a intrat în războiu Turcia, devenise evident că mijlocul cel mai simplu, de a reduce la neputință această interverire nesocotită, ar fi o acțiune contra strâmto-

rilor. Era vădit că o debacare pe coastele apusene ale Asiei Mici, din partea anglo-francezilor și pe cele de Nord a rușilor ar fi putut să ducă la rezultat bun acțiunea flotei.

Pare că lucrurile se vor desfășura cam în sensul acesta. Întârzierea s'ar explica, pe de o parte prin timpul necesar pregătirilor unei întreprinderi atât de grele, iar pe de alta, s'a voit, probabil, ca grosul forțelor turcești să fie deja dus în altă parte, așa în cât să nu mai aibă timpul material ca să ajungă la vreme, pentru apărarea strâmtorilor.

Dacă se vor face debarcări, este interesant de a ști punctele ce se vor alege. De sigur că condițiunile coastelor, vor fi acelea cari vor determina această alegere.

Golful Mitilene precum și coasta în dreptul insulei Tenedos ar fi punctele cele mai indicate sub raportul strategic. Pentru ruși, punctul Kili ar fi iarăși avantajos.

În unele ziare s'ar menționa Midia. Ar fi o greșeală, pentru că corpul expediționar s'ar izbi de linia defensivă Ceatalgea.

La noi : pace, liniște.

24. II. 1915

Am făcut azi cunoștința Părintelui Lucaci, la Ionel Grădișteanu.

O persoană interesantă mai ales din punctul de vedere al românismului.

Despre intrarea noastră în acțiune, mi-a spus, cu o frumoasă hiperbolă, că pentru dânsul personal, rezultatul va fi acelaș : de intrăm va muri de bucurie, de nu, de mâhnire.

Este absolut convins că vom intra în acțiune împotriva

Austriei, în cel mult șase săptămâni. I-am arătat scepticismul meu, lucru ce pare că l'a mirat foarte mult. Ionel Grădișteanu mi-a spus, că dacă nu intrăm, sunt unele persoane cari ar putea fi pălmuite.

Au trecut mai mult decât de 10 ori șase săptămâni și nu am aflat de vreo persoană să fi fost pălmuită.

Ne place să dăm drumul gurei !

Vorbindu-se de soldații români transilvăneni, din armata ungurească, mi-a confirmat că s'a dat ordin de zi în corpuri, că armata română va merge alături cu ungurii în potrivea Rusiei.

Această afirmațiune oficială a făcut pe soldații și mai cu seamă ofițerii de naționalitate română, să nu șovăească dela datoria lor.

Cuvântări în acest sens pare că ar fi ținut unii deputați români din parlamentul unguresc și deputatul nostru din regat, de origine basarabeană, Stere.

Părintele Lucaci întâlnind pe unul din deputații români din parlamentul unguresc, l'a întrebat cum de a putut să a-lirme așa ceva; acesta ar fi răspuns că nu putea să se îndoiască de cuvintele lui Stere ! Frumos răspuns, de un românism admirabil !

Pe de altă parte, Ionaș Grădișteanu mi-a spus, că o persoană a cărei bună credință este în afară de orice îndoială, întrebând pe Stere dacă își dă seama de ceia ce a făcut, i-ar fi răspuns, că a mers ca trimis al Primului Ministru I. C. Brătianu !... Mai poate avea loc vreun comentariu ? !

Tot cu acest prilej, mai aflu isprăvile unui alt fruntaș al nostru.

Vorbind cu Generalul Pau, Domnia sa i-ar fi sugerat ideea, că dacă Franța și Germania s'ar uni, ar putea să dicteze în Europa.

Generalul francez i-ar fi răspuns, că asemenea sugestii ar fi venit francezilor din multe cercuri amice germanilor, și că răspunsul său a fost că războiul de azi este tocmai

provocat de dorința de a suprima orice năzuință de dictatură în Europa din partea oricui ar fi. Se zice că ar fi încercat să tacă pe generalul francez atent asupra calităților extraordinar de superioare ale armatei germane, la care Generalul Pau ar fi răspuns : „Je m'en fiche“, lăsând să se înțeleagă că nu gusta convorbirea !...

26. II. 1915

Pentru ziua de 24 am fost convocați la București toți inspectorii, pentru a lucra la tablourile de înaintare.

Am fost amânați pentru marțea viitoare ; motivul : că nu s'a închis parlamentul. Ministrul de războiu a făcut o expunere a situației armatei, arătând că azi este mai pregătită de cum era la izbucnirea războiului și că, dacă atunci existau lipsuri, faptul se datorește credinței că războiul nu ar fi izbucnit atât de repede: am fost surprinși, nu ne-am gândit la o așa precipitare a evenimentelor, a zis ministrul de războiu !!

Laudele ce și-a adus el însuși erau de așa natură, în cât am avut impresia că-și dă seama de răspunderea mare ce-i revine și caută a induce lumea în eroare, spunând că serviciul nostru sanitar este mai bine organizat de cât ori unde. (Că nu avem munițiuni de infanterie și artilerie suficiente, este lucru secundar. Important este că avem vaccinuri și asta este îmbucurător!).

Despre cadre, a citit o statistică din care rezultă că avem 16.000 de ofițeri, și că ne-ar trebui vreo 400 mai puțin.

Despre calitatea ofițerilor improvizați nu s'a vorbit nimic. Am tăcut și eu. Ar fi de prisos a mai repeta ceia ce am spus de atâtea ori.

17. II. 1915

Acțiunea în Dardanele își urmează cursul pare-se favorabil.

Este, repet, actul cel mai important, din partea aliaților, prima lor acțiune cu scop ofensiv determinat. Ceia ce au făcut până acum, pe ambele fronturi, exceptând primele încercări precipitate și nepregătite, ofensive, nu au fost de cât parări la loviturile germanilor. În această acțiune însă au inițiativa și a ideii și a operațiunilor, iar rezultatul se va resimți și politicește și economicește și militarește.

4. III. 1915

Aseară am luat masa cu ministrul Rusiei, Poklewsky Koziel, la Doamna Elena Soutzo, soția atașatului nostru militar la Paris.

Eram patru persoane; deci caracter cu totul intim.

Ministrul rus Poklewsky, este un perfect om de lume în sensul mentalității rusești.

Exuberant, cam tapajos și alunecă ușor pe panta indiscreției. Toate acestea din cauza iufelii cu care se angajează rușii pe calea intimității de îndată ce vin în contact cu o persoană care îi interesează.

De altfel foarte gentil, diplomat cu vederi cât se poate de largi și limpezi, extrem de binevoitor pentru noi.

Și-a manifestat, fără nici o rezervă, nu numai dorința ca să intrăm în acțiune, dar chiar, în oare-care mod, și nerăbdarea.

Pe deoparte dădea ca ceva sigur că vom intra, — când nu se știe — iar pe de alta, îmi puneă diferite întrebări, ca să afle dela mine ceva pozitiv în această privință.

Atribue o mare importanță acțiunii în Dardanele. Eu i-am spus că, în ceia ce ne privește, pe noi, nu văd nici o importanță politică, economică sau militară, pentru moment.

Mi-a cerut părerea asupra acestei importante întreprinderi. Î-am răspuns, că nu am elementele necesare pentru a emite o apreciere. Presupun însă că englezii, cari desigur că cunosc precis adevărata stare de lucruri, nu s'au imbarcat într'o chestiune atât de serioasă pentru ei, fără ca să fie siguri că vor fi în stare a o duce la bun sfârșit.

Poklewsky este de părere, că se va termina în curând, cam în trei săptămâni și că rezultatul obținut va produce un efect hotărâtor, în Balcani.

Am rămas, în ceia ce ne privește pe noi în particular, la părerea mea; nu am negat însă că dacă aliații aduc forțe însemnate de uscat în Turcia și dacă acestea devenind disponibile, după intrarea în Constantinopole, ar fi îndreptate prin Serbia de Nord, ar putea să schimbe fața lucrurilor nu numai în Balcani, dar chiar și pe întregul teatru de războiu.

Mi-a răspuns că așa ceva ar fi chiar plănuit deja, deoarece aliații dispun pe frontul occidental de forțe mult superioare trebuințelor locale și că, unei forțări a frontului german, s'ar prefera o întoarcere pe la Sud.

Părerea lui este că poate să se aleagă portul Cattaro, ca bază pentru aceste operațiuni.

6. III. 1915

Am văzut azi pe Filipescu. Este aproape sigur că vom intra în acțiune. Nu știe însă când. Acest punct al întregii chestiuni, este învăluit în mister, pare-se pentru toți.

Cu două zile înainte, când am văzut pe ministrul Rusiei am văzut și pe Mișu, ministrul nostru la Londra. Mi-a pro-

mis că va căuta să mă mai vadă înainte de plecare, dar nu l'am mai văzut. Mi s'a părut și el că avea aerul misterios și impenetrabil. Știa ceva ? Ori din cauză că nu era orientat, credea că era de circumstanță un asemenea aer?

În orice caz, Filipescu mi-a spus că din informațiuni sigure, știe că rușii vor opera spre Ungaria, pentru a priver pe austro-germani de recolta acestei țări. Decurge de aici că vor trebui să fie stăpâni pe regiunile ce vor să cucerească, cel mai târziu la finele lui Iunie.

Pentru noi se pune deci chestiunea, ca pe la finele lui Iunie să fim pe Tisa.

Eu socotesc cel puțin două luni pentru această operațiune, fără a ține seama de vreo eventuală împotrivire mai serioasă din partea ungurilor.

Ar trebui deci să începem mobilizarea cel mai târziu la finele lui Aprilie.

Dar dacă ne izbim de împotriviri, ceia ce devine din ce în ce mai probabil, atunci desigur că vom eși din Transilvania mai târziu de cât epoca strângerii recoltei.

Am spus lui Filipescu, că unul din punctele importante ar fi luarea contactului imediat cu Statul Major Rus. Operațiunile noastre, trebuiesc regulate în timp și orientare, ca direcțiune, după ale lor. Acesta ar putea eventual să ceară o modificare în proiectele noastre de transporturi și concentrări, ceia ce nu se poate face dintr'o zi la alta.

7. III. 1915

Am văzut pe Take Ionescu. Sigur că vom intra în acțiune. Când, nu se știe. Mai sunt unele dificultăți politice de înlăturat. Una din aceste dificultăți ar fi și la Londra și Mișu ar fi primit instrucțiuni, în această privință.

L'am întrebat de Brătianu, dacă are încredere în el. Mi-a răspuns afirmativ, pentru că este în interesul lui personal să nu lase pe alții să facă o faptă mare în țară. Aceasta ar fi chiar considerațiunea pentru care opoziția nu a făcut dificultăți la legea stărei de asediu.

Punctul de vedere a lui Take Ionescu este just, pentru că el pleacă dela premisa că aliații vor învinge, cu siguranță.

Dar dacă Brătianu ar porni dela premisa că se poate întâmpla și altfel?! Nu se poate pune margini la presupuneri.

Pe de orpate repulsiunea Regelui de a intra în război — Doamna H. S. mi-a spus că vorbind cu Regele despre aceasta, i-ar fi răspuns categoric: „I don't want war“ (nu doresc război). Pe de alta, dorința poate — ascunsă — a lui Brătianu de a șterge, prin cucerirea Basarabiei, pata rămasă pe numele tatălui, prin nedreptatea dela Berlin din 1878; s'ar putea, ca la o eventuală întorsătură favorabilă a soartei războiului în favoarea austro-germanilor, să se hotărască a trece de partea lor! Evident că ar fi o greșeală enormă, căci cum stau lucrurile azi, din punctul de vedere național, o înfrângere alături de aliați este, în orice caz, preferabilă unei victorii alături de puterile centrale!

Take Ionescu mi-a spus, că vorbind cu Regele, l'a sfătuțit să mă ia pe mine ca Șef de Stat Major. Regele i-ar fi răspuns, că la așa ceva se gândește și el. Dar Brătianu?

10. III. 1915

Flota aliată a pierdut în Dardanele trei chiurasate, unul francez: Bouvet și două engleze: Iresistible și Ocean. Pierderea este incontestabil serioasă, nu cred că va avea altă în-

răurire asupra acțiunii, de cât aceia de a face pe aliați să fie în viitor mai cu băgare de seamă. Asemenea lecții sunt întotdeauna dureroase, dar au și partea lor de folos pentru viitor.

Am văzut pe Locot. Colonel englez Thomson, atașat militar la noi. Il cunoșteam deja din 1912.

Vine din Franța. Este cu desăvârșire convins că vor învinge. Trupele franceze s'au complectat cu tot necesarul pentru a rezista celor mai înverșunate atacuri și a sfărâma chiar rezistența germană la nevoie. Crede și el însă că nu se va recurge la acest mijloc decât în lipsă de altul. Intoarcerea pe la Sud crede că va fi făcută. Este convins de izbânda în Dardanele, de care ce Englitera va face toate sacrificiile pentru a o obține. O nereușită în această întreprindere ar însemna un dezastru, pentru ea, în lumea mahomedană.

11. III. 1915

Przemysl a capitulat. Este incontestabil un câștig important pentru ruși. Comunicația mai liberă în Galiția; o Armă mai mult disponibilă. Un punct de sprijin formidabil în spate.

Aliații au ocupat insulele Tenedos și Lemnos. Cred că este mai mult decât indispensabil de a nu mai întârzia acțiunea pe uscat. Să fi căutat ei să forțeze Dardanelele numai cu flota? Este puțin probabil. Rămâne însă neexplicabilă lipsa de legătură „în timp” între acțiunea pe uscat și cea de apă. Sau aceasta din urmă a început prea de timpuriu, sau prima întârzie prea mult.

Am văzut pe Grădișteanu. Foarte convins de apropiata noastră intrare în acțiune. (Ar fi spus lui Brătianu, cu ocazia votării legii stărei de asediu, că dacă va face o întrebuințare nepotrivită de ea „îl va împușca cu mâna lui“).

17. III. 1915

Eri am călătorit în tren cu Brătianu, dela Golești la București.

M'a întrebat de posibilitatea unei invaziuni austriace pe la Vârciorova!

I-am spus că mi se pare foarte puțin probabilă, o astfel de întreprindere.

I-am pus eu întrebarea, în câte zile crede că vom traversa Transilvania. Mi-a răspuns, 10-15 zile.

I-am explicat că pentru ca să ajungem pe frontul Seghedin-Solnok, ne trebuie 50-60 zile, coprinsă și mobilizarea. S'a arătat neîncrezător. I-am repetat afirmațiunea, adăogând, că în socoteala mea nu am făcut să intre și întârzierile unor eventuale rezistențe din partea inamicului.

Și-a exprimat în vreo două rânduri teama pentru Oltenia și apoi de odată îmi spune că va trebui noi să atacăm Banatul!... Se explică atât de bine ezitățile sale!

Idei foarte confuze. Nu am putut înțelege nimic și nici nu am cercat să-l descos.

Cu cine se consultă el?

I-am promis că-i voi trimite un proiect al meu asupra unor eventuale operațiuni în Transilvania *).

A se vedea Anexa No. 2 copie după originalul care a fost expediat prin curier special lui Brătianu înainte de sfârșitul lunii.

12. V. 1915

Italia a declarat războiul Austriei.

În intervalul de când nu am mai notat evenimentele, s'au produs unele schimbări, destul de importante, dar cari nu au alterat simțitor situația generală.

Pe la începutul lunii Aprilie, rușii au înaintat cu centrul în Galiția occidentală, trecând Carpații pe la Dukla.

Se consideră această mișcare ca preludiul unei acțiuni decisive în contra Ungariei.

Vorbind cu Filipescu în această privință, i-am arătat îndoelele mele, că s'ar putea ajunge pe acea direcțiune la ceva hotărâtor. Din potrivă mi se părea mișcarea cam riscată și socoteam, că o împingere a stânzei ruse din Galiția orientală și Bucovina, înainte, ar fi putut duce cu mai puțin risc la o situațiune mult mai amenințătoare pentru unguri. Prevederile mele s'au adeverit. Germanii au grămădit forțe superioare în Beschizi și la Est de Cracovia și de acolo, împreună cu austriacii, au svârlit coloanele ruse, angajate în munți, înapoi. Rușii au fost nevoiți — poate pentru considerațiuni nu locale ci generale — să se retragă.

Se pretinde că ar fi pierdut mulți prizonieri. În orice caz, nu s'au oprit de cât pe San.

Această retragere a fost însă însoțită de o înaintare a stânzei lor. Ea a fost slabă. Neexplicabil, pentru ce?

Germanii au încercat o altă ofensivă, cam în același timp în direcțiunea Mittau — Riga, dar a fost respinsă. S'a dovedit în urmă că această ofensivă nu a fost decât o demonstrațiune, fie ca să ușureze ofensiva dela centru, fie să producă efect în țară și în străinătate. Primul scop a fost atins, prin reușita ofensivei la centru, al doilea, nu.

După o lungă întrerupere, în parte din cauza timpului

urât, în parte din cauza reorganizării escadrei și a pregătirii operațiunilor de uscat, s'au reluat operațiunile contra Dardanelelor. De astă dată s'a pocedat însă cu mai multă judecată.

Acțiunea pe mare va fi însoțită de o acțiune serioasă pe uscat.

S'au făcut debarcări în mai multe puncte din care unele au fost numai simple demonstrațiuni. În orice caz, aliații au pus picior solid în peninsula și de aici înainte operațiunile vor fi duse, cu siguranță la bun sfârșit.

Intrarea Italiei în războiu va grăbi de sigur sfârșitul.

Este probabil că cu o parte din forțe va participa la expediție în Dardanele, ceea ce va înlesni să accelereze această importantă întreprindere.

Grosul forțelor italiene este posibil să fie dus prin Friul în Carintia.

De aci se poate să se rabată cu o parte spre Istria pentru ca să taie legătura bazei maritime austriace, Pola, cu interiorul. Vom avea în cazul acesta un nou Port Arthur..

Restul forțelor italiene se vor îndrepta direct spre Viena sau vor căuta să se lege cu dreapta franceză, prin o acțiune convergentă asupra Germaniei de Sud?

Această din urmă soluțiune, plină de mari dificultăți, ar putea duce la rezultate hotărâtoare, cere însă o împingere viguroasă cu forțe îngrămădite spre Alsacia, din partea francezilor.

Dar noi?

S'a dat acum 22 zile ordin de a se pune pe picior de războiu regimentele de artilerie ale Corpului de armată și regimentele de infanterie de pe frontieră, 18, 58, 2 și 42) plus regimentele de vânători.

Avem deci cu efectivul de război, 6 regimente de infanterie, 2 de vânători și unul de artilerie.

La ce toate acestea?

Efectivele de război sunt numai în oameni. Timpul necesar mobilizării nu s'a micșorat nici cu o singură zi, căci rechiziționarea cailor nu este de loc accelerată prin chemarea oamenilor.

Din punctul de vedere politic mă tem că intrarea Italiei în război înaintea noastră, să nu micșoreze valoarea cooperățiunii României.

S'a mai întâmplat să survie și succesul austro-germanilor în Galiția occidentală și este mult probabil că rușii să fie mai rezervați pentru ca să nu ne dea prilejul și acum, ca în 77, să apărem ca salvatorii lor.

Deja unele ziare au început a bate această notă, cea ce este o greșeală politică și o lipsă de tact.

Avem nevoie de relațiuni cordiale, nu de încordarea lor.

Nu înțeleg motivul invocat al garanțiilor sigure.

Să admitem, că, fiind în mare strâmtoare aliații ne-ar da toate asigurările. Cine poate prevede ce se va întâmpla până la sfârșitul războiului?

Țred că garanția cea mai sigură este o atitudine fermă, hotărâtă, o intrare promptă în război și apoi încoronarea ei de succese militare de așa natură, încât să nu lase nici o îndoială asupra părții ce ne revine la succesul final al războiului.

La ce ar mai sluji garanțiile cele mai solemne, dacă, mulțumită unui eveniment neașteptat, s'ar ajunge la desnoământ înainte ca noi să fi dat o singură bătălie importantă.

Și tot astfel, care ar fi valoarea garanțiilor, dacă acțiunea noastră militară ar contribui foarte slab la schimbarea situațiunii generale pe teatrul de războiu!

Cred că este o greșeală, în condițiunile actuale, a se da prea multă importanță convențiunilor scrise și a crede că acestea pot avea tărie prin ele înșile, dacă nu sunt sancționate și de fapte militare strălucite, puse în cumpănă la timp.

Ar fi putut cineva să-și închipue în 1915, defecțiunea rusească din 1917, precum și influența dictatorială exercitată de Wilson în 1919, când au început adevăratele tratative de pace?

17. V. 1915

Primesc dela București vestea că până la finele săptămănei se vor termina tratativele și că mobilizarea va urma numai de cât.

Este ceva extraordinar, cu tratativele acestea.

Reduse la cea mai simplă expresiune, înseamnă că ne tocmim pentru participarea noastră la războiu.

Să zicem că nu ni se acordă ceea ce dorim, ce facem atunci? Stăm pe loc?

Nu este ceva inept a pune o chestiune care nu poate avea de cât o soluțiune pentru noi: intrarea cu orice preț, alături de aliați?

Se înțelege că, cu cât vom câștiga mai mult, cu atât va fi mai bine; dar aceasta prin tratative, într'un moment când posibilitatea este, ca intervenirea noastră să devină o cantitate aproape neglijabilă?!

În orice caz, intervenirea noastră azi nu mai are valoarea, ce ar fi avut-o la începutul războiului sau chiar și numai acum trei luni.

Deja tonul presei rusești arată, că cei dela Petrograd nu ar fi nici surprinși nici amărâți, dacă șovăelile noastre ar lua un caracter, cronic, incurabil ! Dar chiar și în Franța, pana lui Clémenceau nu ne cruță de loc!..

O mare greșeală a fost din partea noastră a ne compara cu Italia și a voi să procedăm ca dânsa.

Pentru Italia nu era indispensabil o participare la războiu cu orice preț, pe câtă vreme pentru noi, neparticiparea la el înseamnă a pierde o ocaziune, care cine știe dacă se va mai ivi vre-o dată și poate a ne creia pentru viitor, o situațiune politică din cele mai precare.

În Italia se continuă mobilizarea. Nici o știre însă asupra grupărei forțelor.

Pe frontul oriental este probabil ca ofensiva germană să se oprească și să fie urmată de o reacțiune rusă.

Să va produce aceasta pe una din aripi? Să sperăm. În condițiunile actuale și în vederea intrării noastre în acțiune ar fi indicată Galiția orientală, ca teatru al nouilor operațiuni serioase.

Pe frontul occidental nimic.

Să fie vreo mișcare de trupe în spatele liniei de luptă, în vederea intrării italienilor în acțiune ?

Să sperăm că da.

22. V. 1916

Ofensiva austro-germană progresează ; au respins pe ruși de pe linia Sanului și au luat Przemyślul.

Aceste succese, după mine, mai mult aparente de cât reale, tață cu situațiunea generală pe întregul teatru de războiu, au desigur importanța lor.

Au reînviat moralul în Germania și Austria; au dat curaj germanofililor din statele neutre și au impresionat pe cei slabi de inger din aceleași state.

Văd cu surprindere chiar militari, judecând foarte sever pe ruși, fiindcă au fost învinși, iar unii mergând până a-i vedea deja, sau cel puțin pe cale de a fi, distruși !

Mă îngrijorează foarte mult această impresionabilitate.

Ce va fi la noi, dacă am pierde o bătălie, sau două ? !

Pe frontul italian nimic important; operațiunile de mobilizare cred că trebuie să fie terminate, iar cele de transport în plină desvoltare.

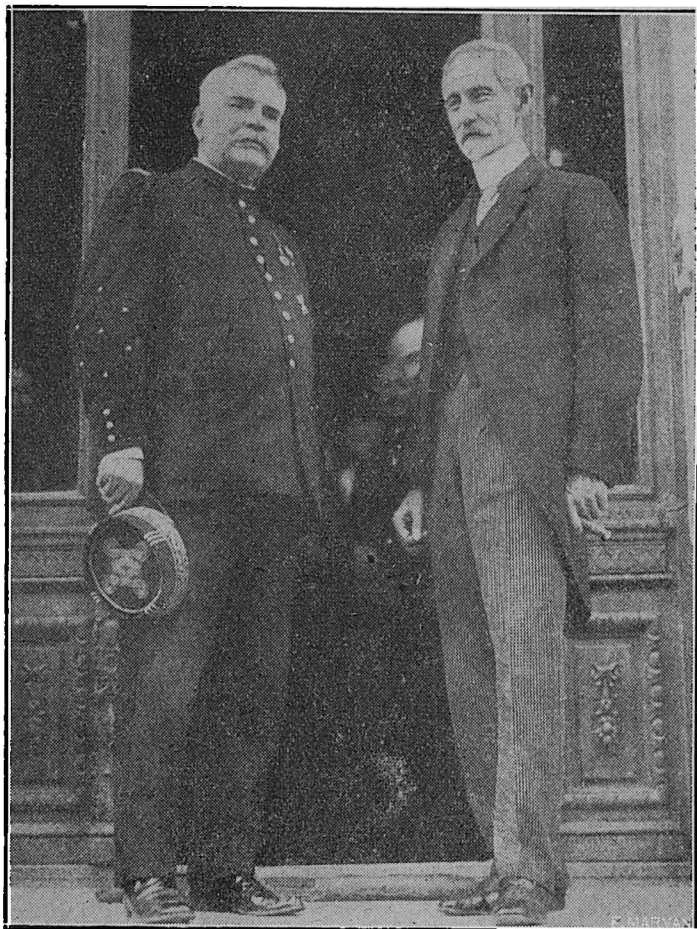
Pe frontul francez neconținut succese ale aliaților, dar de fapt stau tot pe loc. Ceeace văd în toate jurnalele și revistele franceze, sunt diferite scene din războiu.

Mi-ar plăcea mai puține fotografii și mai mulți pași înainte. Se dă prea multă atențiune galeriei.

În Dardanele operațiunile vor continua, dar tot după sistemul franco-englez, adică pas cu pas, fără vlagă.

30. V. 1915

În fine s'a dat pe față că guvernul nostru este dezorientat și că d. Brătianu a dus cu vorba pe fruntașii, cari sunt pentru intrarea în acțiune.

Generalul Joffre cu ocazia vizitei făcute României în 1926

S'a luat hotărârea a se numi o comisiune, compusă din Take Ionescu, Nicu Filipescu și Barbu Delavrancea, pentru

a redacta un manifest către țară, precum și o altă comisie, care să alcătuiască programul „acțiunii naționale“, pentru ca să provoace intrarea în războiu.

Pare că opoziția este pe punctul de a lua o atitudine, dacă nu ostilă față cu guvernul, cel puțin mai energică, pentru ca să-l provoace să-și desvăluie intențiunile. Nu știu dacă și aceasta este posibil a se cere ori cui !

De când a început războiul european, Brătianu s'a arătat și ca ministru de războiu și ca conducător al politicii exterioare, de o nehotărâre fără margini. Probabil că este în firea lui.

Măsură, unele în contradicție cu altele. De sigur că le consideră abilități, de fapt au constatat din pierdere de timp, risipă de bani, sustragerea clasei de jos dela ocupațiile ordinare, enervarea clasei de sus, prin ținerea spiritelor de aproape un an de zile continuu în așteptare.

Se va institui într-o zi un consiliu de război pentru a se lua socoteala celor asupra căror cade răspunderea greșelilor comise ?

Din această reflexiune a mea, a isvorât mai târziu seria de articole publicate în „Indreptarea“ pentru a fi colecționate apoi, în cunoscuta broșură „Răspunderile“.

Este util și o cred foarte la locul său, următoarea explicațiune.

Articolele pomenite au fost scrise în primele luni ale defecțiunii rusești; soarta războiului depindea de măsura în care Statele Unite ar fi voit și ar fi fost în stare să împlinească golul produs de acea defecțiune. Ambele posibilități erau de avut în vedere. Evident că o politică mai hotărâtă a României și o conducere militară mai pricepută ar fi contribuit foarte mult a pune capăt ostilităților, înainte de a izbucni revoluția rusească. Era firesc a se vorbi atunci de răspunderea celor cari au avut și conducerea politică și pe cea militară.

În 1920, situația era cu totul alta.

Aportul Statelor Unite a făcut să încline hotărât și

definitiv balanța în favoarea aliaților. Mai era oare cazul a se mai scormoni chstiunea Răspunderilor, tocmai în acele momente, când eram între două țări în destrămare socială (Rusia și Ungaria) și populația noastră într'o efer-vescență atât de periculoasă !

Numai niște minți 'însvăpăiate, orbite de pasiune se mai puteau gândi la așa ceva.

În 1918 mă găsiam la Piatra Neamț în refugiu, când a venit la mine un tânăr partizan, foarte inimos de altfel, ca să mă sfătuiască să merg la Iași, pentru ca în capul unei mișcări de stradă, să iau guvernul, să pedepsesc pe vinovați etc. etc....

I-am răspuns : dragul meu, până acum m'am 'îcondus cu capul meu, dacă acum l'ași schimba și ași pune pe al D-tale în locul lui, aș face o escrocherie ! Vreau să rămân așa cum am fost și cum m'a cunoscut lumea. Avem nevoie acum de armonie. Cred că această explicație este valabilă și pentru telegrama dela Gurbănești *).

2. VI. 1915

Pare că rușii sunt hotărâți a se opri pe Nistru și a se împotrivi înaintării mai departe a germanilor. Cred că nu

*) Telegramă trimisă lui I. Brătianu în ziua de 19. IX. 1920 cu ocazia primei improprietări făcute în Comuna Gurbănești, Jud. Ilfov :

D-lui Ionel Brătianu. Improprietărirea individuală a țăranilor a început azi, în Comuna Gurbănești Jud. Ilfov, prin punerea sătenilor în stăpânirea loturilor la cari au dreptul.

Sunt convins că veți simți o vie bucurie, aflând că începe a se traduce în fapt împlinirea ceiace ați avut marele merit a enunța în 1913 și a introduce în constituție în 1916.

Sunt nu mai puțin convins în acelaș timp, că 'partidul liberal va contribui cu toate puterile, la desăvârșirea acestei mari și vitale reforme, cât mai repede și cât mai corespunzător tuturor intereselor țării.

19. IX 1920.

A. A.

le-ar fi greu să obție aceasta. Pe de o parte, austro-germanii trebuie să fie, dacă nu istoviți, dar de sigur mult slăbiți. De altfel presiunea italienilor va cere a se retrage o parte din trupele din Galizia. Pe de altă parte, rușii au putut să-și aducă și să grupeze rezervele în mod corespunzător situației.

6. VI. 1915

Manifestul acțiunii naționale a făcut o impresiune deplorabilă. Ceva searbăd. Se vorbește de propaganda germanofilă și atâta tot.

Sau sunt dezorientați și capii acțiunii, sau motivele guvernului sunt în adevăr puternice, ceea ce nu este de exclus. Nu am destule elemente pentru a emite o părere.

Ofensiva austro-germană continuă.

Ofensiva italiană progresează atât de încet în cât se poate spune că stagnează. În orice caz au trecut frontiera.

10. VI. 1915

Rușii sunt nevoiți a se retrage și de pe Nistrul superior, părăsind Lembergul. De sigur că trebuie să aibă explicațiunea ei această retragere. Nu cred să fie datorită numai tăriei acestei ofensive germane în sine însăși.

Se vorbește de lipsă de munițiuni. Se poate. Inclina cred că pentru un motiv sau altul, rușii găsesc avantajos să amâne orice acțiune decisivă, preferând în acest scop, să cedeze teren, de cât să se angajeze serios, înainte de vreme. Poate așteaptă efectul ofensivei italiene, precum și intrarea noastră în acțiune.

14. VI. 1915

Rușii sunt în Galiția deja pe linia Bug-Gnila Lipa-Nistru. Să sperăm că vor păstra această linie.

O ofensivă viguroasă a lor, pornită de pe baza: Ivan-gorod-Brest Litowsky, prin Lublin-Kholm ar putea să fie fatală intrândului german, spre Lemberg.

Am fost chemat de Brătianu la București.

M'a întrebat dacă în împrejurările actuale este nimerit să intrăm în acțiune. I-am răspuns că hotărârea noastră trebuie subordonată liniei de purtare a rușilor. Dacă ei sunt în măsură să ia ofensiva cu stânga lor, atunci da.

M'a întrebat dacă cred că ei pot lua ofensiva. I-am spus că nu am elementele necesare să judec, dar dacă nu este adevărat că le lipsesc munițiunile, ar fi cu putință în orice caz, să concentreze forțele necesare spre frontul Colomeea-Cernăuți.

M'a întrebat cam cât ar dura o astfel de concentrare, chestiune la care de sigur că nu am putut răspunde precis.

Mi-a spus atunci, că în orice caz noi nu am intra în acțiune înainte, de cel mai devreme 15 Iulie.

Natural că o lună ar fi deajuns rușilor pentru a-și pregăti ofensiva parțială, arătată de mine ca necesară.

Mi-a obiectat că și germanii ar putea să pareze la această concentrare, grămadind și ei forțe în fața stângei rușesti. Mi-am arătat îndoiala pentru această posibilitate, din cauză că în Galiția orientală nu dispun de cât de o linie singură și aceia slabă prin natura ei. Acum ea trebuie să fie și mai slăbită din cauza stricăciunilor ce probabil a suferit.

M'a însărcinat să fac un proiect de convențiune militară între noi și Rusia *).

*) A se vedea Anexa No. 3.

I-am vorbit de convenția ce am făcut în 1912 cu Austria. Nu avea nici o cunoștință de ea.

16. VI. 1915

Am dat proiectul de convențiune lui Brătianu. Am studiat împreună situația rușilor pe hartă.

Pentru mine, Brătianu, a fost întotdeauna un mare X.

S'a arătat foarte gentil, dar până la ce punct să fie sinceră această gentilețe, nu ași avea curajul să o afirm nici să o discut.

Imi amintesc de Februarie 1909.

18. VI. 1915

Nicu Filipescu ales șef al partidului conservator. (Ioan Lahovary a murit subit).

Pe toate teatrele, operațiunile stagnează.

Un articol scris de colonelul Barone arată situațiunea și retragerea rușilor tot așa cum le văd și eu.

Colonelul Barone a fost coleg de bancă cu mine în școala superioară de războiu. A fost în urmă profesor de istorie militară la acea școală.

De origină Napolitan. Avea un profil absolut napoleonian, și era de o inteligență cu totul excepțională.

*Noi colegii lui îl consideram genial. Și-a sfârșit cariera din cauza unui conflict cu generalul Saletta, Șeful de Stat Major al Armatei. Era căsătorit. Avea doi copii-
lași delicioși. Era bun soț, bun tată, excelent camarad. Am lucrat multă vreme împreună.*

Să fie adevărat că Rennenkopf a fost necredincios și că datorită relei sale voințe și credințe au fost rușii bătuți la lacurile Mazuriene și că Makensen a scăpat de dezastru la Lodz? În Manciuria a fost un brav! Regret foarte mult; iubea țara noastră.

21. VI. 1915

Jurnalele au adus noutatea acum câteva zile, că, atât Cancelarul german, cât și ministrul afacerilor străine au fost la Viena, pentru a conferi cu contele Burian și contele Tisza.

Nu se știe care a fost obiectul acestei conferințe. A transpirat însă, că rezultatul nu a fost satisfăcător. Se afirmă că s'ar fi publicat, de către „Frankfurter Zeitung“, un articol privitor la această conferință, pe care zisul ziar o pune în legătură cu chestiunea atitudinii neutrilor.

Regretând nereușita conferinței, ziarul pare că ar fi conchis: tot acțiunea armatelor noastre este mijlocul cel mai eficace de a impune neutrilor linia de conduită ce trebuie să aibă.

Nu știu până la ce punct este informat „Frankfurter Zeitung“ asupra celor urmărite și celor petrecute în conferință. Concluziunea sa este însă caracteristică. Ea desvăluie în toată goliciunea lui scopul ofensivei germane din Galiția: a impresiona pe neutri, ceea ce a și reușit cu cei șovăitori.

Din punctul de vedere strategic, atacul pe Dunaetz,

chiar admitându-se ca reușit ar fi putut să aibă consecințe cu atât mai grave, luând poate și caracterul unui adevărat dezastru, cu cât rușii ar fi fost mai angajați în Beschizi; toate trupele trecute peste munți, după reușita atacului german, ar fi fost pierdute.

Acest plan mai cerea însă timp; era necesar să se aștepte ca ofensiva rusească să se accentueze bine, dar în acest interval puteau interveni Italia și România.

De aceia s'a pornit la atac, nu pentru a obține un rezultat strategic decisiv, care să ducă la o schimbare importantă în mersul războiului, să închidă un capitol și să înceapă un altul, ci numai pentru a impresiona cât mai repede pe neutri, adică înainte ca ei să se fi decis.

Măsura a reușit față cu România; față cu Italia, nu, fie că era prea târziu, fie că acolo vederile oamenilor conducători sunt mai ascuțite și mințile mai reci. Nu se lasă a fi influențați de azi pe mâine.

Ofensiva germană slăbește din ce în ce. Fie că sunt istoviți, fie că au de luptat cu greutate, fie că rușii primesc întăriri. În orice caz, pare că ea se apropie de punctul limită.

Persist în a crede că o ofensivă pornită de pe frontul Ivangorod-Brest Litowsky spre frontul: Lublin-Kholm, ar putea să aibă urmări dezaastroase pentru germani.

duble, plus o linie care leagă Kholm cu Kovel, nod impor-

Rușii dispun, pe acest front, de 3 căi ferate din cari două tant de comunicații din spre Kiev și Odessa.

Această ofensivă s'ar putea întreprinde chiar cu riscul degarnisirii întregului front dela Varșovia spre Nord, până la mare, căci lanțul de cetăți ar fi prin sine în măsură a întârzia înaintarea inamicului, până ce ofensiva și-ar produce efectul și acest efect, în caz de succes, ar fi un uriaș dezastru pentru inamic.

30. VI. 1915

Fapt pozitiv este azi, că ofensiva germană a pierdut vi-
goarea ei și că rușii au păstrat destulă soliditate nu numai
pentru a rezista, dar chiar pentru a relua ofensiva.

La aripa dreaptă austro- germană, pe Nistru și pe Zlota
Lipa, situația de câteva zile absolut staționară. Intre Bug și
Vistula, de 10 zile eforturile germanilor în direcția Lublin-
Kholm, par oprite pe linia Krasnik-Krilov.

În ultimile trei zile se vede chiar o mișcare ofensivă a
rușilor spre Sud. La Krasnik, care este în stăpânirea austro-
germanilor, contra ofensiva rusă pare foarte viguroasă, căci a
aruncat pe germani înapoi recâștigând o parte din terenul
pierdut la Nord de Krasnik.

Dacă rușii isbutesc să adune forțe suficiente pe frontul
Lublin-Kholm și au mijloacele necesare de a reîncepe miș-
carea ofensivă, înaintarea lor spre frontul Przemyśl-Lemberg
ar pune armatele austro-germane din Galiția într'o situațiune
din cele mai critice.

Prezența unei armate în Transilvania ar putea să schim-
be această situație în adevărată catastrofă, înaintând hotă-
rât pe valea superioară a Tisei.

5. VII. 1915

Am văzut pe Maiorul Prodan, atașatul nostru militar la
Petrograd, venit aici pentru câteva zile. După arătările sale
pe de o parte rușii vor fi nevoiți a părăsi Vistula și a se re-
trage cu totul înapoia Bugului. Varșovia, de abia dacă va
putea să reziste 6 zile.

Pe de altă parte însă, arată că Armata este cu moralul
foarte ridicat și că va relua ofensiva.

În acest timp însă, după cele ce știe, Comandamentul superior ar lăsa foarte mult de dorit. Marele Duce Nicolae este despotic: tratează aspru pe toți și a indispus pe subordonații săi. Aceștia nu sunt la rândul lor în armonie între ei și nu se ajută reciproc din pasiuni personale.

Lipsa de munițiuni zice că s'a datorit mai cu seamă faptului, că agenții germani ar fi făcut să sară în aer, în diferite puncte, vreo 6 depozite mari de munițiuni. Exploziile au avut loc în acelaș timp și cam la începutul ofensivei germane.

Sukhomlinov a demisionat fiindcă era în dezacord cu Marele Duce. El cerea continu retragerea înapoia Bugului, pe când Marele Duce a fost într'una pentru ofensivă. De *Rennenkampf* nu știe dacă este sau nu vinovat, dar la *Lodz* a făcut greșeala, că în loc să vie cu întreaga Armată, a trimis numai un Corp de Armată și aceasta pentru a nu intra sub ordinele lui Ruski.

De *Ianuschievici*, Șeful de Stat Major, spune că este de puțină valoare.

Trădările anunțate prin ziare sunt adevărate, mai mulți ofițeri au fost executați deja și vor fi urmați probabil încă de alții.

Marele Cartier este la *Baranovici*(?) lângă *Smolensk* și ordinele nu ajung pe teatrul de operațiuni când este vre-un eveniment important, de cât cu întârziere.

In rezumat nimic nou și în special nimic interesant și în adevăr cu miez. Mi-a făcut impresia că și-a improvizat expunerea cu reminiscențe din citirea ziarelor, cari în Rusia mai mult ca în alte părți, sunt foarte abile în răspândirea știrilor tendențioase. Mie personal mi-a servit, căci cunoșteam personal mai mulți din comandanții pomeniți.

Conflictul dintre Marele Duce Nicolae și Ministrul de războiu Sukhomlinov, m'a interesat foarte mult. Acesta din urmă este un ofițer de vastă cultură și foarte inteligent.

S'ar putea să fie victima ambianței foarte viciate în înaltele cercuri pataliste și administrative. Sukhomlinov cunoaște în fond armatele puterilor centrale, cunoaște și limba noastră, o scrie destul de bine.

9. VII. 1915

Pare că turcii în adevăr sunt în lipsă de munițiuni.

Să conteze aliații, numai pe această lipsă pentru căderea Dardanelelor?

Nu este explicabil pentru ce nu intervin și italienii.

Germanii fac iarăși progrese la stânga lor pe frontul oriental. De sigur că nu este de cât presiune cu dubu scop, de a fixa pe ruși, pentru a disloca spre Galiția trupe și de a impresiona pe neutri.

Generalul Porro a fost în Franța în scopul — se zice — de a se înțelege asupra unui plan comun de operațiuni.

Inițiativa este înțeleaptă, dar pentru a se obține coordonarea eforturilor, ar fi nevoie să se creeze un organ central, compus din reprezentanții tuturor Statelor Majoare aliate pentru a stabili linia comună de conduită și partea fiecărei Armate, în acordul ce s'ar hotărâ.

Superioritatea austro-germanilor rezidă în faptul că au un singur comandament.

13. VII. 1915

Situațiunea generală pe întreg teatru de războiu se poate caracteriza ca: defavorabilă pentru aliați.

Italianii înaintează dar foarte încet ; fie din cauza greutăților cu care au să lupte: teren și întăriri, fie din cauza situațiunei lor strategice. O înaintare prea îndrăsneată pe Isonzo, fără o siguranță absolută din direcțiunea Trentinului, ar putea duce la o situațiune riscată.

În Dardanele acțiunea stagnează, cu toate succesele zilnice anunțate.

Pe frontul occidental, de asemenea mici lupte cu efect local. Aliații au mereu succese, dar tot pe loc stau.

Numai pe frontul oriental se operează serios, dar de aceea și austro-germanii au concentrat aici eforturile lor principale.

Ținându-se probabil de o contra ofensivă din direcțiunea Lublin-Kholm, continuă lupta cu vioiciune în acest sector și fac în acelaș timp mișcări ofensive pe tot restul frontului și mai ales pe Narev și la aripa lor stângă, de sigur în scopul de a fixa pe Ruși.

Generalul von Bülow, care era în Franța, se găsește acum pe frontul oriental.

Este deci fapt pozitiv că centrul de greutate austro-german, este în această parte și totuși aliații, pe frontul occidental, se mulțumesc numai cu mici succese locale!

O constatare este de făcut. Austro-germanii pot fi considerați ca o singură armată, cu un singur comandament suprem, deci cu unitate de concepțiune și execuțiune, asigurată.

Din potrivă, aliații sunt împărțiți în patru grupe și dacă se consideră și sârbii, în cinci, fără nici o legătură între ele și lucrând fiecare pe socoteala sa, lăsându-se a fi călăuzite, pare, numai de interesele proprii, locale.

Trebuie recunoscut, că rușii au procedat cu totul altfel în prima fază a războiului. Mai târziu însă, au riscat și ei

mai mult de cât era puterea lor să o facă și nu au avut sprijinul virtual necesar, pentru ca să li se asigure succesele prin imobilizarea absolută a înamicului pe celelalte fronturi, sau prin un atac serios, în caz că el s'ar fi slăbit acolo.

La o coordonare a efortărilor aliaților nu se va ajunge, dacă nu se va organiza conducerea superioară în așa mod, ca efortările din diferitele părți ale teatrului în-treg de războiu să se sumeze „în timp“.

Poate că o soluțiune ar fi să se institue un organ central, un fel de Stat Major General mixt, care să ție acordul ne-conținut între părți, potrivit cu situațiunea momentului.

22. VII. 1915

În Franța stagnațiune.

Care să fie motivul ?

Pe frontul oriental ofensiva austro-germană progresează, încet este drept, dar progresează.

Rușii se găsesc în situațiunea de a primi o bătălie mare, sau de a se retrage. Unele păreri sunt că ei nu mai pot să se retragă, că trebuie să primească bătălia, că această bătălie va fi decisivă. În caz de înfrângere a rușilor, ei vor suferi un adevărat dezastru, ceea ce ar pune capăt campaniei în Rusia și ar asigura victoria finală austro-germanilor.

Nu împărtășesc aceste vederi, deși nu cunosc exact situațiunea, judec însă după aspectul frontului de luptă. Cred că rușii pot să primească sau să refuze bătălia.

Cred că primind bătălia, ea nu va fi decisivă pentru ei, căci vor avea mijlocul să se retragă la timp, în raport, bine înțeles, cu posibilitatea ca va mai rămâne unui inamic istovit, de a-i strânge de aproape printr'o manevră energică. Judec această posibilitate ca foarte puțin probabilă, afară dacă austro-germanii nu posed, în afară de trupele în luptă, alte noi mase însemnate de manevră.

Cred în fine că chiar dacă șansele de victorie nu ar fi excluse, ar fi mai înțelept din partea rușilor să cedeze teren decât să primească o bătălie, de al cărui rezultat favorabil nu ar fi siguri. O asemenea siguranță socot că nu o poate avea o armată, care de trei luni de zile se retrage, încet dar neconținut, mai ales dacă retragerea este datorită lipsei de munițiuni, ceea ce nu este exclus.

În orice caz moralul ar trebui restabilit printr'o oprire pe loc mai fermă și însoțită de întoarceri ofensive scurte, dar viguroase.

Italianii progresează sistematic și fac foarte bine. Terenul câștigat este imediat organizat defensiv, așa încât nu au dat nici un pas îndărăt.

În Dardanele stagnațiune. Micile succese cu importanță locală, nu alterează situațiunea. Turcii rezistă și aliații nu au pus în acțiune mijloace suficiente.

Vor participa și italienii la această întreprindere?

Dacă da, atunci se pune întrebarea, pentru ce atât de târziu.

Am avut satisfacțiunea să văd în „La Revue hebdomadaire“ că și Gabriel Hannoteaux se pronunță asupra necesității unui comandament suprem general, pentru coordonarea acțiunii aliaților.

La noi nimica nou. Din diferite părți se emit păreri că momentul nostru a trecut. Asupra acestui punct sunt de acord ziarele din ambele tabere beligerante

Să fie așa? Ar fi foarte trist!

Incontestabil că ceia ce am pierdut nu se mai recâștigă și fără un nou eveniment neașteptat și favorabil, când vom intra, vom avea de luptat cu mari greutate.

Poate presimțământul acestor dificultăți face pe Brătianu să mai amâne.

23. VIII. 1915

Este o lună de când am încetat de a mai înregistra evenimentele, pentru a nu mai repeta același lucru. Nimic mai important nu s'a produs.

Pe frontul de West, ofensivele parțiale au încetat de ambele părți. S'a constatat în fine inutilitatea lor.

Se pare că o ofensivă viguroasă, à fond, este în vedere, dar se așteaptă debarcarea forțelor engleze cari sunt evaluate la 800.000 oameni și al căror transport este deja în curs de câțva timp. Informațiunea o am dela atașatul militar englez.

Pe frontul oriental, rușii continuă retragerea lor lentă. Împăratul Nicolae a luat comanda în persoană a armatelor și pare că în curând se vor pregăti evenimente importante și pe acest front.

Italianii luptă cu greutatea terenului. Nu se pot deduce încă intențiunile lor. Grosul forțelor nu este pus încă în mișcare și nu se știe deocamdată ce destinațiune va avea.

Mă tem că timpul rău să nu survie, înainte de a-și fi deschis drumul.

În Dardanele aliații ispășesc prin prelungirea operațiunilor, greșala originară, de a nu fi combinat din capul locului acțiunea pe mare cu cea de uscat.

În interiorul Austriei se fac mișcări de trupe. Deduc aceasta din faptul că s'au închis frontierele spre statele neutre, iar călătorii spre România sunt opriți de a trece frontiera.

28. VIII. 1915

Ca din senin, a sosit ordinul ca trupele ce au efectivul de războiu, să meargă la frontieră. Măsura este luată ca răspuns la oprirea călătorilor noștri la frontieră.

Rușii au repurtat, pare-se o victorie la Tarnopol, prin o întoarcere viguroasă ofensivă. Se anunță mai multe mii de prizonieri.

31. VIII. 1915

Ducerea trupelor noastre pe frontieră, nu convine puterilor centrale. S'a dispus retragerea trupelor austro-ungare din apropierea frontierei noastre.

Nu-mi explic această încurcătură, de cât prin faptul că puterile centrale au dorit să păstreze secretul asupra transporturilor militare, cari probabil se fac spre Sud. Nu cred că au putut avea intențiunea să ne amenințe pe noi. O greșeală mai mare nu ar fi putut face.

1. IX. 1915

Trupele noastre nu se vor retrage de pe frontieră. Pe de altă parte însă, transporturi de cereale sunt permise !

Am fost chemat la București și m'am dus la Primul Ministru acasă.

M'a primit cu aceste cuvinte :

„D-ta critici domnule general organizațiunea armatei noastre, ca și când ar fi făcută de mine !“

O mică explicațiune este necesară la această întâmpinare.

La instrucțiunile de mobilizare, cari au intrat în aplicare la 1 Aprilie 1915, am făcut o dare de seamă care a constatat din o serie de observațiuni critice foarte documentate, nu însă asupra organizării ci asupra dezorganizării care se introducea cu adevărată inconștiență în armată și care nu mă putea lăsa indiferent, cu atât mai mult că ceia ce se dăruia era legea de organizațiune a armatei din 1908, făcută de mine.

În orice caz cuvintele Primului Ministru, desvăluiau o întreagă mentalitate !

Nu era vorba de : „ce s'a făcut“ (bine sau rău), ci „de cine, s'a făcut !“

În scurta întreținere ce am avut, nu s'a vorbit de cele ce erau coprinse în raportul meu, ci de unele generalități fără importanță și ne-am despărțit, rămânând să ne vedem a doua zi la Palat, unde se vor întruni toți inspectorii generali, în prezența Regelui.

Ne-am întrunit în adevăr la Palat și după o scurtă cuvântare a Regelui, noul Suveran a pus unele întrebări vagi, la cari parte din generali au răspuns. Mi-aduc aminte că cel care a vorbit mai cu miez a fost regretatul general Coandă, Inspectorul General al Artileriei, care a pus în evidență cât suntem de înapoiați în ceea ce privește artileria în general, adică cea de câmp și cea de poziție și în ceea ce privește aprovizionarea cu munițiuni.

După aceea, Regele a pus întrebarea dacă nu sunt și observațiuni privitoare la organizațiunea armatei.

Întrebarea, mă privea pe mine personal căci Regele a surâs și m'a privit. Am înțeles că Primul Ministru l-a vorbit de criticile din memoriul meu și de aceea am început să rezum observațiunile mele de căpetenie.

*Am spus că puterea noastră de încadrare nu poate depăși 15 Divizii. Nu avem nici ofițeri, nici cadre, nici oameni instruiți, nici armament, nici munițiuni, pentru mai mult, fără a mai adăoga lipsa de rezerve de tot felul pentru a împlini golurile și lipsurile ce se vor produce imediat ce vom începe operațiunile. În noile instrucțiuni de mobilizare se proiectează a se pune pe picior de rășboiu 23 Divizii. Vom avea un spor de număr, dar în schimbul unor vădite scăderi a valorii combative, cari scăderi vor merge crescând, căci nu avem cu ce împlini golurile inerente ori cărei operațiuni *)*.

La aceste afirmațiuni ale mele, Primul Ministru, luând cuvântul a spune textual: „voi răspunde Domnului General Averescu nu ca Ministru de Rășboiu, ci ca Președinte de consiliu, că Armata noastră nu va avea de luptat cu trupe mai bine organizate“.

Am rămas înlemnit. După o foarte scurtă pauză am replicat. Pe terenul acesta nu mă pot angaja, pot spune însă că o pregătire sănătoasă de rășboi trebuie să aibă în vedere toate posibilitățile și am adus ca exemplu cele ce s'au întâmplat cu Bulgaria.

Vecinii noștri în vederea unul rășboi cu Turcii și-au diluat excesiv armata și au avut unele succese la începutul primului rășboi balcanic din 1912. În al doilea, când s'au găsit în fața unor trupe mai solide, au fost nevoiți să renunțe la luptă și să ceară pace!

Nu a mai avut ce replica. S'au însărcinat însă faptele a vorbi și din nenorocire pentru noi, au vorbit altfel de cum a vorbit Primul Ministru.

10. IX. 1915

Bulgaria mobilizează. Atât mai bine.

*) În darea de seamă asupra pregătirii mobilizării Corpului I Armată pe anul 1916—1917 ce am înaintat se găseau și graficele cu organizarea și încadrarea regimentelor organice. Cu titlul de „curiozitate a se vedea la Anexa 4-a graficul Reg. 57 înf.

Acest nou eveniment simplifică problema în Balcani și dă posibilitate aliaților de a pune stăpânire pe strâmtori, pe altă cale de cât aceea de până acum. O acțiune energică în Bulgaria prin Marea Egee și Marea Neagră, ar duce la rezultat sigur în scurt timp.

Nu este exclus ca în Bulgaria să se producă evenimente interne foarte grave.

Nu mă pot de loc împăca cu ideia unei acțiuni armate a soldatului bulgar în fața celui rus!

15. IX. 1915

Pare că armatele franco-engleze au luat ofensiva. In orice caz, armata franceză a făcut în Chmpagne o spărtură de vre-o 25 km. pe o adâncime de 4-5 km.

Englezii au repurtat și ei un succes destul de serios.

Grecia a mobilizat de asemenea, față cu mobilizarea bulgară.

Pare că se desemnează o activitate ofensivă împotriva Serbiei. Trupele destinate acestei operațiuni se zice că sunt comandate de generalul Makenzen. Să fie această ofensivă cu adevărat necesară ?

In cazul acesta evenimente importarte, cu caracter decisiv, se vor desfășura în Macedonia și Serbia.

16. IX. 1915

Un eveniment important se produce la noi. Un grup de parlamentari au trimis la primul ministru o delegațiune, pentru a cere mobilizarea.

Primul ministru a dat un răspuns evasiv.

Parlamentarii au hotărât o nouă întrunire.

17. IX. 1915

La întrunirea de ieri s'a hotărât (moțiunea Take Ionescu) a se face apel la țară.

Pare că se îndrumează o acțiune de răsturnare a guvernului.

Se va răspunde cu starea de asediu din partea guvernului ?

23. IX. 1915

În fine situațiunea în Balcani se va limpezi.

Față cu mobilizarea bulgară, aliații s'au hotărât a proceda energic. O notă ultimatum a fost înaintată de miniștrii împătritei înțelegeri, cerând a concedia pe ofițerii germani.

Rusia în deosebi a trimis o notă foarte energică, amenințând cu ruperea relațiilor dacă nu se va da un răspuns precis și satisfăcător.

Trupe aliate au început debarcarea la Salonic, fără consimțământul Greciei.

24. IX. 1915

Evenimentele se precipită. Răspunsul bulgarilor a fost evasiv. S'a hotărât plecarea miniștrilor. Măine vor fi în România. Sunt de prevăzut evenimente interne grave în Bulgaria.

În Grecia, Venizelos a fost nevoit să-și dea demisia. Regele pare că dezaprobă atitudinea lui tolerantă față cu aliații; este de știut dacă va găsi un guvern care să îndrăznească a lua o altă atitudine.

Federațiunea, la noi, a publicat un manifest destul de energic, aproape revoluționar.

8. X. 1915

La inaugurarea clubului „Federaliștilor“, Filipescu a ținut un discurs energic, prin care a înfierat pe Brătianu din punctul de vedere al activității sale în capul ministerului de război și din acela al conducerii politicii externe.

Tot ce a spus este zdrobitor pentru guvern. În altă parte ar rămâne înfierat pentru toată viața, la noi, va trece și aceasta, fără nici o urmare serioasă. În orice caz, este important faptul că opoziția se desolidarizează de guvern. Foarte târziu, dar în fine, să vedem ce va eși.

Duminecă 27 Septembrie am fost la Curtea de Argeș pentru parastasul Regelui Carol. Regele Ferdinand s'a întreținut mult cu mine, între altele mi-a spus, că lucrările pe frontieră au fost un bun exercițiu. Despre război nu poate fi vorba acum : „faire a guerre maintenant, ce serait tout simplement de la folie furieuse“.

A mai adăugat că mai târziu, în cursul ernei vom mai vorbi și a răs într'un mod semnificativ.

Am avut impresiunea că speră într'o schimbare de front. Se poate să mă înșel, aceasta mi-a fost însă impresiunea.

Am vorbit în tren cu Filipescu și Take Ionescu. Ambii sunt foarte hotărâți pentru intrarea în acțiune.

Cari vor fi mijloacele de rezistență ale lui Brătianu? Cu abilități nu cred să mai poată izbuti. Va recurge la torță?

Aliații procedează energic. După ziar, ei ar fi transportat trupe în Serbia și ar fi și luat parte la lupte.

Rusia a declarat că va veni în ajutorul Serbiei. De nu ar veni însă prea târziu. Intervenirea imediată ar produce o stare de lucruri foarte gravă în Bulgaria.

Mintea mea refuză a vedea pe soldatul bulgar alături de cel turc, trăgând în soldatul rus !...

Pare că aliații vor începe să debarce și la Dedeagaci. Cred că acest punct este indicat pentru a zădărnici, până la evenimente mai serioase, efectele unei eventuale joncțiuni, pe Dunăre, între puterile centrale și Bulgaria. Turcia ar rămâne însă tot izolată.

Italia a declarat războiul Bulgariei.

Cred că o intervenire a Italiei în stil mare în Serbia, ar rezolva problema Alpilor, prin întoarcerea lor pe la Sud.

Medua, Durazzo și Valona ar putea constitui trei puncte de bază, pentru operațiuni sumare spre Nord.

9. X. 1915

Intr'un manifest scurt însă foarte incisiv, adresat poporului rus, Țarul Nicolae al II-lea înfierează purtarea Bulgăriei și o numește trădătorea cauzei Slave.

De sigur va produc adâncă impresie în Bulgaria și nu știu dacă va rămâne fără urmări.

11. X. 1915

Intrunirea federațiunei la Dacia, în București.

Mare aglomerare de lume. Guvernul a întrebuințat armata pentru a împiedica desordinele. S'au oprit manifestații de a merge la Palat.

Un mort și câțiva răniți. Din ce în ce mai mult se desemează politica îndoelnică a lui Brătianu.

Tot mai mult își face drum printre partizanii lui personali, ideea că bine a făcut de nu a intrat.

Chestiunea se pune acum pe terenul antipatic al politicei interne.

Federaliștii spun: dacă intrați în acțiune suntem alături cu voi, dacă nu intrați, atunci faceți loc alțora.

Guvernamentalii, trecând sub tăcere prima parte, susțin că totul nu este de cât un pretext din partea opoziției, pentru a răsturna guvernul !...

Liberalii !... Nu se desmint nici în împrejurările cele mai grave !...

15. X. 1915

Debarcările aliaților merg încet, ceea ce dovedește că s'au gândit la ele prea târziu, poate că deabia numai când a

inceput invaziunea austro-germană în Serbia și când Bulgaria și-a aruncat masca jos.

Rușii au bombardat Varna. Să fie demonstrațiune premergătoare unei debarcări ?

Ar fi și timpul.

Dar noi ?

Pândim momentul !...

Momentul va fi mai prielnic, după ce se va reaproviziona și Bulgaria și Turcia, iar Serbia ar fi nimicită.

Ce mare nenorocire !

18. X. 1915

Azi întrunire a Federaliștilor la Craiova.

Discurs remarcabil a lui Take Ionescu.

Am avut un mic conflict cu prefectul pentru măsurile de luat. Am primit o telegramă foarte curioasă din partea lui Brătianu. Voiu lămuri această chestiune.

19. X. 1915

Invaziunea în Serbia face progrese.

Cum se pune chestiunea pentru noi, dacă ar fi să intervenim alături cu aliații ?

Sunt diferite păreri; pentru mine soluțiunea ar fi : o parte din trupele noastre, 4 cel mult la 6 Divizii, întărite cu cel

puțin un Corp de Armată rus, ar pătrunde prin Dobrogea în Bulgaria, pentru a ocupa triunghiul Rusciuk-Târnova-Plevna, restul forțelor noastre, hotărât prin Transilvania și Banat, asupra comunicațiilor austro-germanilor trecuți în Serbia.

Mișarea noastră ar trebui, natural, să fie susținută de o viguroasă ofensivă a stângei rusești.

O foarte virulentă campanie este dusă de ziarul Epoca împotriva administrațiunei războiului. Se reproduc acte în facsimile !... Este și momentul pentru așa ceva !

25. X. 1915

În fine cei dela Statul Major au început să se desmeticească.

Mi-au trimis un ordin, prin care îmi dau oare care libertate de a pregăti dispunerea trupelor în vederea unei opriri a înaintărei austro-germanilor, în caz că ar încerca un atac pe direcția Orșova-Severin.

Pe de o parte s'au speriat se vede de progresele germanilor în Serbia, iar pe de alta au ajuns a se convinge că nu se face față situațiunilor serioase cu șiraguri de batalioane, în creșterea munților, pe frontieră chiar.

Mai bine mai târziu ,de cât nici o dată.

Situațiunea pe toate teatrele de operațiuni, neschimbată.

În Franța, hărțueli. În peninsula Galipoli, stagnare. În Caucaz mișcări neînsemnate, în Rusia să accentuează tot mai mult reînvierea armatei rusești.

Pe teatrul balcanic însă, nu înțeleg planul aliaților.

Germanii și bulgarii progresează, căci de fapt nu au în fața lor de cât pe bieții sârbi. Aliații cari au debarcat la Salonice, de abia s'au apropiat de Veles. Probabil că au forțe puține, ceea ce înseamnă că au început expediția târziu și cu mijloace inferioare trebuințelor momentului.

Rușii adună forțe în Basarabia. În ce scop ? Să treacă pe la noi sau să le scurgă pe Dunăre ca să debarce între Tur-tucaia și Rusciuk, după ce vor fi pus din spre mare picior pe pământul Bulgariei ?

Nu se poate ști nimic. Se constată însă din nenorocire că lucrurile merg încet, foarte încet.

De asemenea neexplicabilă este atitudinea Italiei în chestiunea balcanică.

Nu este ea în stare să trimită, cel puțin 2 Corpuri de Armată prin Albania de Sud sau în Muntenegru ? În Alpi nu cred să aibă curând nevoie de toate forțele disponibile, așa în cât organizarea unui corp expediționar de vre-o 100.000 oameni nu i-ar compromite de loc pe front. În schimb însă o victorie în Balcani ar simplifica poate problema alpină.

1. XI. 1915

Am fost la Turnu Severin și am dat indicațiunile necesare pentru organizarea apărării și pregătirea unei eventuale ofensive a noastre, în această parte.

Este de prisos a spune, că dispozițiunile mele nu au nimic de comun cu copilăriile cari le-au precedat. Generalul Văleanu pricepe situațiunea.

Curioasă este atitudinea lui Brătianu și a presei guvernamentale în chestiunea neregulilor la administrația centrală a războiului.

În loc de a face lumină și a dovedi dacă au fost sau nu nereguli, se iau măsuri aspre contra acelor care au procurat mijlocul să fie date în vileag.

Așa am făcut eu în 1909 ? Pe de altă parte „Viitorul“ găsește că este o infamie a se ataca armata, iar în 1913 când i se imputa același lucru, știa să răspundă, că nu atacă armata, ci numai pe militarii vinovați!... Dar „Epoca“ pe cine atacă azi ?

Deosebirea este că atunci atacurile erau gratuite, căci vinovați nu existau, pe când astăzi aceasta nu este încă dovedit. Din potrivă, prin modul cum se procedează, lasă loc presupunerilor că denunțurile nu sunt lipsite de temei.

De altfel, că risipă a fost, lucrul este vădit. Acum, că se datorește ea nepriceperii sau necinstei, este egal, în împrejurările de față avem nevoie și de cinstiți și de pricepuți, mai cu seamă de pricepuți!...

Am nădejde că ziua socotelilor va veni și că fiecare își va căpăta partea ce i se cuvine. Evident nu este momentul acum.

15 XII. 1915

Nu am mai înregistrat faptele pentru că se desfășoară în unele părți foarte încurcat, iar în altele nu este nimic demn de semnalat.

Pe frontul francez: nimic. Pe frontul rus: ofensiva germană s'a oprit se poate zice cu totul, dar nici rușii nu sunt încă în măsură a face vre-o mișcare de seamă. În orice caz, pare că sunt destul de întăriți acum pentru a rezista.

Pe frontul italian, stagnațiune. Lupte de artilerie, buletine cu fraze pompoase, dar nimic substanțial. Probabil că starea timpului este o mare piedică pentru italieni.

Expedițiunea în Dardanele, după cât se pare, se va termina în coadă de pește.

Începută fără un plan complet, a dat rezultate dezastroase, mai întâi pe apă și apoi pe uscat.

Este în adevăr surprinzător că englezii să facă așa ceva. În ori ce caz, aliații au de înregistrat în această parte a teatrului de război un dureros eșec, importanța cărui este cu atât mai mare, cu cât reușita expediției lor în această parte, ar fi schimbat situațiunea în mod simțitor în favoarea lor.

În peninsula balcanică s'au petrecut lucruri dureroase și desgustătoare.

Austro-germanii ajutați de bulgari s'au năpustit asupra sârbilor și i-au zdrobit. Rezultatul : Serbia scoasă afară din cauză, Bulgaria și Turcia în măsură de a se reproviziona cu arme și munițiuni dela puterile centrale.

De sigur că lucrurile nu ar fi mers atât de neted pentru austro-germano-bulgari, dacă interveneam fără ezitare dela începutul invaziei în Serbia.

Ce ne-a oprit ?

Pentru moment, nu știu.

Aliații și în ocaziunea aceasta au făcut dovadă de lipsă de hotărâre și de energie.

S'a trâmbițat că Serbia nu va fi părăsită.

S'au debarcat la Salonic trupe franco-engleze. S'a vorbit de o intervenire și a Italiei, s'au făcut demonstrațiuni și pregătiri din partea Rusiei. Totul s'a redus însă, numai la o înaintare timidă dela Salonic până la Krivolac, urmată de o retragere mai mult decât prudentă.

Italianii și rușii nu au făcut nimic. Nu cu simple demonstrațiuni și încă și mai puțin cu vorbe, se poate opri cursul unei ofensive victorioase.

La noi, în parlament discursuri și iar discursuri!

Părerile pot fi grupate în modul următor :

Unii vor să intrăm numai de cât alături cu austro-germanii. Unii vor deseamenea intrarea imediată în războiu, dar alături de aliați.

Unii vor să stăm la pândă și să mergem cu cei mai tari.

Unii în fine, cred că suntem bine cum suntem.

Cei cari duc destinele țării nu și-au spus cuvântul, astfel că plutim în nesiguranță.

Cea mai perfectă pregătire sufletească pentru intrarea într'un războiu cum nu s'a mai pomenit în istoria lumii și în care s'ar putea să se hotărască nu numai realizarea aspirațiilor noastre, dar poate chiar și de existența noastră.

Ne-au surprins timpuri mari cu oameni mici !

1916

8. II. 1916

Am avut vizita Contr'amiralului Mihail Mihailovici Viselkin, adjutant al Impăratului, prieten din copilărie al Lui, și se zice, fiu natural al Țarului Alexandru al III-lea.

Foarte încrezător în mersul operațiunilor viitoare, cu desăvârșire nemulțumit de priceperea lui Poklewsky pe care îl crede puțin potrivit și prin jumătăți de vorbe m'a lăsat a înțelege că nici Brătianu nu-i inspiră multă încredere ; este însă convins că România nu va merge împotriva Rusiei.

Am relatat lui Brătianu înscris convorbirea cu amiralul.

Situația pe featrele de războiu staționară, un singur fapt care ar putea să aibă urmări importante, este luarea Erzerumului de către ruși.

Dacă în urma acestei victorii, rușii parvin a-și da mâna cu englezii din Mesopotamia, încercuirea dela Sud a Turciei va limita din cît în ce resursele ei și va face să fie dacă nu imposibilă, dar cel puțin de un rezultat îndolnic, întreprinderea împotriva Egiptului.

La noi ?

Doamne, la noi !

S'a dat ordin ca până la 15 ale lunii, toate lucrările pe frontieră să fie gata, întrebuintându-se și lucrători luați de rechiziție. Mai zilele trecute s'a dat de asemenea ordin să se suspende acordarea de concedii și permisii.

S'ar zice că suntem în ajunul unei mobilizări!

Nu ne-am hotărât la așa ceva când Bulgaria era fără arme și munițiuni, când Turcia era istovită, când Serbia era în picioare ; ce am așteptat pentru a ne hotărâ ?

De sigur că guvernul poate să aibă motivele sale pentru a justifica întârzierea de până acum. Pentru omul din stradă, aceste motive sunt cu totul necunoscute. Singurul lucru ce a văzut, sunt unele măsuri luate în armată și cu ajutorul armatei în lungul frontierei spre Austro-Ungaria, mai cu seamă spre Ungaria.

Dar măsurile luate în armată, din nenorocire în loc de a fi sporit capacitatea combativă a oștirii, a slăbit-o, căci sporirea numărului s'a obținut prin diluare, ceea ce a adus slăbirea solidității. Acest lucru s'a văzut clar de către militarii cunoscători în materie. Iar mai târziu, s'a văzut de toată lumea.

În 1913, pentru campania din Bulgaria, am pus pe picior de război 5 Corpuri de Armată, a câte două Divizii active și câte una de rezervă. Cu alte cuvinte 15 Divizii, din cari 10 active și 5 de rezervă.

Asfel constituită Armata, a făcut campania în condițiuni satisfăcătoare. Este dreptul că a lipsit vărsarea de sânge, dar în schimb au fost alte greutăți pe cari a știut să le învingă.

Asfel, a fost obligată să facă marșuri obositoare, lipsită de serviciile auxiliare, căci urgența impusă de situațiunea strategică, a obligat corpurile să se pue în mișcare de îndată ce au avut sub arme efectivele cerute de mobilizare. În plin marș de desfășurare strategică, adică o dată cu trecerea Dunării, a fost nevoită a traversa

puncte contaminate de holeră, de către inamicul pe urmele căruia mergeau coloanele noastre.

Situațiunea era cu atât mai gravă cu cât serviciile auxiliare, deci atât cel sanitar cât și cei de subzistență, nici nu apucaseră măcar a trece Dunărea, când s'a luat prin patrulă contactul cu inamicul.

Din contră, pentru viitoarea mobilizare, pregătită pe timpul neutralității noastre, fără a se ține seama de experiența din 1913, adică de puterea noastră de încadrare armare și echipare, s'a hotărât a se mobiliza 23 de Divizii începându-se o nefastă acțiune de dezorganizare.

Ne-a trebuit doi ani de șovăiri zadarnice, a face ca o Armată care s'a dovedit în 1913 excelent operantă, numai după trei luni de acțiune descusută să fie spulberată și obligată a reveni la organizațiunea din 1913, mulțumită discernământului grupului de ofițeri francezi dela M. C. G. care și-a dat numai de cât seama de puterea noastră de încadrare și de valoarea tehnică și tactică a resturilor cari au putut, după retragerea dela Argeș, să se închege în Moldova!

S'a câștigat ceva măcar din punctul de vedere politic?

O știm post factum, că nu! Dar se putea prevedea acest lucru?

Evident că nu! Totuși unele bănueli ar fi putut să existe! Nu ne despărțeau de cât 9 ani de evenimentele din Rusia din 1905! Și guvernul avea mijlocul de a se lumina asupra celor de așteptat dela Rusia, prin Deputatul Stere. Dar Șeful guvernului nu a fost în persoană în Rusia?

Probabil că dacă a vorbit cu Stere, nu a făcut-o pentru ca să asculte ce spune, ci să-l oblige să facă ceea ce credea că are dreptul să spue și să impue... Tot astfel când a fost în Rusia, nu au fost călătorii de instrucție, că mult probabil călătorii de dat îndrumări.

15. II. 1916

Germanii au pregătit în taină o ofensivă asupra Verdunului; pare că au concentrat acolo 17 Divizii și tunuri de 420 și 305.

Pe prețul unor sacrificii asemenea celor de pe Izer, au izbutit a lua un fort exterior ; a doua zi însă mulțumită unei viguroase contra ofensive, au fost asvârliți înapoi, pare dincolo de liniile proprii din cari au pornit la atac! Dacă se adeverește aceasta și francezii izbutesc a se menține fără a mai ceda o palmă de pământ, această urită întorsătură a lucrurilor pentru germani, ar putea să semneze începutul sfârșitului.

Prevederile mele s'au adeverit, privitor la noi.

Eram în ajunul unei mobilizări !

Azi am primit ordin a da drumul oamenilor în concedii pe serii, în vederea muncii câmpului.

Ne mobilizăm pentru a ne înțepeți mai bine pe loc.

20. II. 1916

Situația începe să se limpezească la Verdun. Atacul a început în ziua de 8.II pe dreapta Meusei cu rezultat, luat în total, favorabil germanilor, cari au izbutit după unele fluctuațiuni, să ia fortul înaintat Douaumont, dar au fost nevoiți să se oprească înaintea liniei principale, care este la Sudul tăeturei Vaux.

S'a început atunci un atac pe stânga Meusei, unde iar s'au obținut avantaje. Pare că s'a ajuns cam la aceiași aliniere cu linia de pe dreapta Meusei.

În ziua de 16.II pare că francezii, nevoiți a-și retrage linia înaintată, sub o presiune puternică, și-au găsit echilibrul pe frontul principal. Este de văzut acum dacă forțele grămadite de germani, vor izbuti să răstoarne rezistența liniei principale franceze și să atragă în această parte rezerva generală franceză.

Ar fi incontestabil un mare succes pentru germani, dacă obțin acest din urmă rezultat și o dovadă că francezii nu pot să-și păstreze sângele rece, în împrejurări grale.

24. II. 1916

Situațiunea la Verdun, staționară. Primul avânt al ofensivei a fost înfrânt. Este greu de admis că, o dată scăzut avântul, se va mai putea reînălța!

Avantajul surprinderii este pierdut, sau a dat mai puțin decât era necesar pentru a se avea victoria. De aci înainte, este foarte puțin probabil a se mai produce un moment de criză acută. Vor fi lupte ca și pe restul frontului cu rezultat alternativ și importanța va fi dată mai mult de efectivele puse în luptă, de cât de bilanțul acțiunii lor.

Se pune însă întrebarea, ce rost a avut ofensiva germană la Verdun? Este exclusă ideea unei încercări de a sparge frontul francez, pentru a deschide drumul spre Paris.

Se poate face mai degrabă următoarea presupunere. Germanii au suferit în ultimul timp două eșecuri morale.

Progresele rușilor în Asia și întărirea englezilor în Egipt, i-au făcut să părăsească ideea unei ofensive contra Egiptului... primul eșec.

Pentru ca să nu lase a se trage concluzia că puterea ofensivă a neînvinselor Germanii a scăzut, era necesar un succes și un succes repede și cât se poate mai izbitor, pentru opinia publică mai cu seamă, indiferent de importanța lui strategică, față cu situațiunea generală.

Ce poate impresiona mai mult pe laici, decât luarea unei cetăți de prim ordin?

Dacă în 10 sau 15 zile, Berlinul și Viena ar fi fost în sărbătoare pentru luarea Verdunului, moralul ambelor națiuni s'ar fi înălțat foarte mult și prestigiul lor în țările neu-

tre, s'ar fi ridicat incontestabil, cu atât mai mult, cu cât germanii au dat dovada, că știu cum să procedeze pentru a-și atrage admirația.

Mai este însă și o altă presupunere de făcut.

Se poate că adevărata victorie să nu fi fost căutată la Verdun, ci în altă parte. Verdunul să fi fost ales numai pentru a atrage spre el rezerva generală, în totul sau numai în parte.

Dacă este așa, apoi de sigur, după cum s'au desfășurat lucrurile până acum, actul al doilea va lipsi și este posibil să se prelungească actul I, aducând la Verdun și forțele destinate pentru ofensiva în al doilea punct ales.

Consilierul de legație francez, cu care am făcut cunoștință, mi-a spus că aceasta pare a fi și părerea C. G. francez. Eu înclin însă tot mai mult spre prima.

2. III. 1916

M'a întrebat Brătianu asupra măsurilor de luat pe frontiera bulgară. Este foarte speriat, fiindcă s'a semnalat aducerea unei Divizii la Cerveni Breg ! Vrea să repete ce'ace s'a făcut pe frontiera muntoasă. Dispunere de forțe în cordon.

I-am spus părerea mea. Nu cred în o invazie bulgară, și chiar dacă s'ar plănui așa ceva (o presupunere foarte neîntemeiată), nu avem nevoie a lua măsuri de pe acum.

Știu ce este a trece un fluviu și chiar dacă ar fi bulgarii în stare să procedeze cu aceiaș iuteală, cu care am procedat noi în 1913, încă vom fi în stare să facem față situațiunei, dacă vom începe a ne lua măsurile de îndată ce s'ar desemna gruparea forțelor bulgare.

O ofensivă peste Dunăre nu se întreprinde cu 2-3 Divizii, iar concentrarea unei mari mase, cu mijloacele de transport bulgare, nu se face în 2—3 zile.

S'a convins, dar tot a înșirat câteva batalioane pe Dunăre...

3. III. 1916

Am făcut cunoștință cu noul atașat militar rus, Colone-lul Tatarinov. Mi s'a părut un om deștept și militar cunos-cător al chestiunilor mari de organizare și conducere a tru-pelor.

Mi s'a plâns că este jucat ca o păpușe de către Gene-ralul Iliescu, singurul cu care este autorizat de Brătianu ca să vorbească, de chestiunile militare !..

Brătianu și cu Iliescu se completează de mînune, din nenorocire în dauna prestigiului nostru și de sigur și al inte-reselor viitoare.

Dacă m'ași înșela ce bine ar fi !....

9. III. 1916

Ionel Brătianu, din cauză că s'a semnalat retragerea unor trupe de pe frontiera Moldovei, se teme de vre-o sur-prindere și de aceea a întrunit pe Comandanții de Corp de Armată, pentru a suspenda trimiterea oamenilor în concediu!

I-am cerut motivele acestei măsuri și după ce mi le-a spus, i-am obiectat că prezența sau absența unui număr oare care de oameni, nici nu grăbește nici nu întârzie dispunerea forțelor noastre pentru operațiuni în stil mare; a renunțat la puțin fericita lui idee a suspendării concediilor.

Ce rău este secondat !....

Să sperăm însă în norocul neamului.

O dovadă cât de slab este sfătuit Brătianu, din punctul de vedere militar, este faptul că, la finele lunii Ianuarie, a ordonat să se facă lucrări în grabă pe frontieră, iar câteva zile mai târziu, a ordonat trimiterea oamenilor în concediu !.

Mi-a intrat un document foarte interesant în mână. O colecție din hârtiile găsite la Căpitanul von Papen și care colecție, tradusă în englezește, a fost supusă Regelui George.

Documentul No. 13 este o scrisoare a prințului Hatzenfeld către von Papen (probabil prin Iulie 1915). Iată ce stă în acea scrisoare : „femeia mea îmi scrie că Bulgaria va veni cu noi de sigur, după strângerea recoltei, la finele lui August și ea este sigură că România va rămâne inactivă. De oarece ambasadorul austriac, Hohenlohe este în Berlin, nou-tatea este de crezut“ !....

Prințesa știa ce scria....

Regret foarte mult că am vorbit lui Take Ionescu de această interesantă broșură. M'a rugat să i-o împrumut. Am făcut greșeala a i-o da. Nu am avut-o înapoi. Dacă ar fi azi în posesiunea mea ași reproduce din ea mai multe părți, de mare interes pentru noi !

10. III. 1916

Am prânzit aseară cu ministrul rus și cu atașatul militar la D-na S.

Poklewsky este ori prea fin, ori teribil de naiv.

Dacă îl crede în adevăr pe Brătianu, este naiv, dacă se face a-l crede este foarte fin ; nu știu însă ce va obține și mă întreb dacă acum este cazul. a face joc de finețe.

Și el și atașatul militar sunt purtați cu vorba; în ce scop nu pot ști. Cine o poate?

Mi-a spus că Brătianu are o mare idee de mine și de sigur că raporturile între noi trebuie să fie bune (?)

I-am răspuns că azi eu sunt comandant de corp de armată și el ministru de războiu. Relațiunile dintre noi nu pot fi decât cele impuse de situațiunile respective ce ocupăm. Atât cât va fi ministru, îi voi da concursul în modul cel mai loial și cu toate mijloacele de cari aş putea dispune. Când nu va mai fi ministru, va redeveni pentru mine omul din 1909.

După masă au venit și alți diplomați de ai Înțelegerii. La ordinea zilei : Verdun-ul.

După o lună de efortări cu rezultat minuscul, nu era o temă lipsită de interes și de materie de dezvoltat.

Din parte-mi, sunt fixat deja.

29. III. 1916

La Verdun, situațiunea în linii mari, aceeași. Germanii sunt încrezători în rezultatul favorabil. „Statul Major nu poate să întreprindă ceva, care să nu fie sigur“ !

Este o consolare și aceasta. Ar fi de știut dacă Statul Major se aștepta ca întreprinderea să dureze atât ! Cine știe cât va mai dura.

Cred că pentru Germania se pune acum chestiunea cum să iasă cu cinste din încurcătură.

Dovada este făcută, că ofensiva cea mai bine preparată poate fi stăvilită. Invincibilitatea germană a devenit o legendă...

10. IV. 1916

Mi s'a mutat din senin, șeful și subșeful de stat major.

Pentru ce ? Probabil pentru că așa i-a plăcut lui Iliescu. Am intervenit să-mi fie lăsați pe loc. Răspunsul a fost o adevărată necuviință.

Am scris azi personal lui Brătianu, sper că nu va merge atât de departe încât să mă facă a crede că pune iar în aplicare tactica de șicane meschine.

24. IV. 1916

Nădejdea mea a fost o naivitate.

Am avut un răspuns din cele mai ridicule, semnat de Brătianu.

Este inutil să se mai ascundă după deget.

Am dat cărțile pe față și i-am scris cum i se cuvenea *).

În loc de șicane pe ascuns, de acum vom avea războiu pe față și sunt încântat.

Dacă ași avea casa gata la vie, aș începe să-mi duc lucrurile acolo, pentru a fi gata la orice moment să mă strămut definitiv.

27. IV. 1916

Am avut vizita Locot. Colonelului Mircescu, atașatul nostru la Berlin.

Deși încă mare admirator al germanilor, este mai puțin încrezător în rezultatul final.

Falkenhayn i-ar fi spus că el a obținut ceiace dorea la Verdun și anume, de a împiedica ofensiva mare franceză, proiectată acolo !....

I-am spus lui Mircescu să spuie din parte-mi lui Fal-

*) Vezi anexa No. 5.

kenhayn, că trebuie să aibă o idee puțin măgulitoare de cei cărora le povestește acest lucru.

Ofensiva franceză pe calea barată de cetatea Metz ! !...

8. V. 1916

Trei luni dela începerea ofensivei contra Verdunului !..

Statul Major german nu întreprinde ceva, de care să nu fie sigur ...

Mergi, de așa siguranță !

Dacă războiul va dura încă un an și germanii vor duce lupta neconținut la Verdun, se poate ca la urma urmei să împingă linia franceză dincolo de această localitate. Cântărind însă sacrificiul în oameni și timp de o parte, cu avantajele pur materiale, nu știu cine ar putea să se mai îndoaie în ce parte ar înclina balanța....

Despre avantajul moral, chestiunea este mai discutabilă..

Un avantaj real, bine stabilit, în sensul dorit de germani, după presupunerea ce am făcut, când a început atacul, s'ar fi obținut dacă cetatea cădea în 10—15 cel mult 20 de zile.

După trei luni de efortări (și cine știe cât va mai trece) izbutind, singurul avantaj obținut ar fi să devie rușinea mai mică.

Este în adevăr o rușine să întreprinzi ceva, pe o direcție rău aleasă și cu mijloace inferioare rezistenței inamicului....

Austriacii au început și ei o acțiune ofensivă în stil mare, în Trentin. Regiunea este bine aleasă și direcțiunea.

de atac de asemenea foarte bine. Dacă izbutesc să arunce pe italieni spre linia: Vicenza-Bassano, situațiunea forțelor italiene din Carnia și Friul devine din cele mai critice.

Este însă puțin probabil ca austriacii să dispuie de forțele necesare pentru a duce la bun sfârșit o ofensivă à fond.

Nu cred că este un bluff; poate să fie însă pregătirea — ca și la Verdun în ultimul timp — a unei platforme pentru tratativele de pace.

Ar fi culmea succesului pentru noi, cari așteptăm și trenul nostru !

De altfel trenul nostru, deja prea întârziat, este așteptat de cei cari se uită în stele, căci pentru cei cari conduc armata, a sosit din ziua în care s'a ordonat începerea desconcentrării trupelor.

Imbarcarea va avea loc în ziua când se va da ordin să retragem trupele de pe frontieră.

20 V. 1916

Ofensiva austriacă, fără să fie prea îngrijitoare, a făcut unele progrese la centru. A străbătut aproape jumătate distanța între punctul de plecare și Bassano.

Dacă italienii nu se hotărăsc printr'o contra manevră, cu mari sacrificii chiar, contra unui flanc al ofensivei, situațiunea lor va deveni din zi în zi mai urâtă.

Prea sunt înțelepți generalii înțelegerii ; ar mai fi nevoie și de nițel nerv, pe lângă atâta creier !...

Nu știu de ce mi se pare, că și Joffrè și Cadorna sunt victima înțelepciunii — „chi non risica, non rosica“.

22. V. 1916

Este probabil să mă înșel, dar în spiritul meu i-a formă

tot mai consistentă presupunerea, că mutismul primului ministru, datorit la început dezorientării, a devenit în urmă o pavază la adăpostul căreia, a putut să tragă nesupărat firele unei politici de duplicitate.

Când presupunea că esităriile ar fi putut să provoace o exploziune revoluționară, cred evita să facă declarațiuni precise, din cauză că era dezorientat și nu îndrăznea să se hotărască între cele două credințe în victorie. Situația nu era, pentru el cel puțin, încă limpede și credea că victoria este tot atât de posibilă pentru puterile centrale cât și pentru aliați. Astfel stând lucrurile, în spiritul lui cel puțin, de sigur îi venea greu, fără siguranță de succes, a face un pas hotărât, în urma căruia să se vadă în conflict pentru totdeauna cu sentimentul național sau cu partizanii puterilor centrale și deci cu Palatul.

Când mai târziu s'a convins însă că opoziția face numai sgomot, dar nu mișcă și mai ales când și-a asigurat starea de asediu în buzunar, ezitarea a luat o formă definitivă numai în aparență, în realitate s'a început în mod hotărât politica de duplicitate.

Locot. colonel Mircescu mi-a spus în mod sigur, că Germania are din partea noastră și pe cale oficială, asigurarea că nu vom intra în acțiune în potriva ei.

Scrisoarea Prințului de Hatzefeld trebuie să fie de sigur efectul transpirării acestui angajament.

Pe de altă parte însă, tratativele ultra orientale cu Rusia, ne asigură în potriva unei rupturi cu ea și astfel Brătianu poate să spună acum că navigând în două luntre a scăpat țara de prime'die.

Filogermanilor, că a evitat o invasiune rusă; naționaliștilor, că a evitat o istovire căreia am fi fost expuși, din cauza duratei războiului, dacă intram dela început în el.

Foarte important este faptul că la începutul lui Aprilie când s'a prezentat generalul Tănăsescu Regelui, i s'a spus, că războiul acum s'a depărtat pentru noi.

În Septembrie mie îmi spusese, cu toate acestea „pour le moment ce serait de la folie furieuse, mais pour le printemps c'est autre chose, du reste nous en reparlerons“.

Schimbarea aceasta să nu fie datorită neisbândeii dela Verdun ?

În cazul acesta: ce se plănuia ?

Mare răspundere au cei dela cârmă, dar și cei din opoziție nu mai puțină.

Vorbe, vorbe și iar vorbe.

Momente sau ocazii pierdute au fost, dar impasibilitatea cu care am asistat la pregătirea și realizarea distrugerii Serbiei, vor rămâne pentru totdeauna, dacă nu o rușine, cel puțin o ridiculizare a marelui succes obținut, prin tratatul dela București din 1913.

Dacă ar fi trăit Regele Carol s'ar fi găsit în fața unei crude dileme în Iulie-August-Septembrie 1915. (vezi 18.VII.914).

24. V. 1916

Se confirmă că o luptă navală a avut loc lângă strâmtoarea Skagerak. Pare că englezii au avut pierderi serioase, germanii au fost însă nevoiți a rupe lupta. Chiar dacă în luptă, germanii au suferit mari pierderi, este de considerat care este raportul pierderilor la totalul forțelor disponibile.

Din acest punct de vedere, de sigur că avantajul va fi de partea englezilor.

Se mai adaogă și faptul că cel care atacă trebuie fatalmente să aibă pierderi serioase.

Pe de altă parte se desprinde însă din această luptă și faptul incontestabil că englezii încă nu cunosc tactica germanilor și nu au parvenit încă a le răspunde cu mijloace și procedee adecuate.

Meritul germanilor este de netăgăduit și aceasta este nenorocirea lor.

Speranța, bazată pe o abilitate războinică incontestabilă, în o victorie foarte, foarte problematică, îi face să persiste într'o luptă ruinoasă și pentru dușman, dar poate mai ruinoasă pentru ei și să-i dea un caracter tot mai crâncen.

27. V. 1916

Simptomele unor evenimente importante par a se arăta, ca fulgi izolați, pe orizontul teatrului general de războiu.

Pare că la unitatea de acțiune a puterilor centrale, se va răspunde cu unitate de acțiune din partea aliaților.

Acum trei zile, mare bătălie la aripa stângă rusă pe front de sute de kilometri. S'a anunțat după trei zile, ca la 70.000 prizonieri ! În orice caz această acțiune ofensivă rusă, va avea un efect virtual asupra ofensivei austriece din Tirol, după cum anul trecut, cam la aceeași epocă, ofensiva italiană a ușurat nu puțin, situațiunea rușilor în Galiția.

Bulgarii au pătruns în Grecia cu vre-o 30-40.000 oameni. Se zice că în baza unei convențiuni sub chezașia Kaiserului ; este de văzut cum vor privi aliații acest act. Pare că este vorba de o blocare completă a Greciei. Ar fi o jumătate de măsură ; probabil că aliații încă nu sunt hotărâți, pentru o acțiune generală.

Dacă sunt însă gata, producerea ei nu va întârzia.

Perseverența germanilor la Verdun, este dusă dincolo de marginile judecății sănătoase.

Ce vor să obțină ?

Să zicem, că mâine ar lua Verdunul , ce vor fi obținut

prin aceasta, după peste trei luni de sforțări titanice și pierderi dureroase... restabilirea prestigiului ? Poate, dar numai în galerie...

28. V. 1916

Ofensiva rusă este un fapt pozitiv și se anunță până acum bine. Ar fi prematur a se face pronosticuri favorabile pe baza primelor rezultate, cari sunt aproape nelipsite la orice ofensivă pregătită cu precauțiune.

Mersul ulterior va depinde însă de valurile disponibile din urmă, cari să se reverse neconținut prin spărtura deschisă, precum și mijloacele și promptitudinea cu care va izbuti defensiva a pune stavilă acestor valuri.

Ofensiva franceză din Champagne, s'a arătat mediocr-organizată, -căci după un mic succes, a fost nevoită să se oprească și chiar să dea înapoi.

Germanii au fost mult superiori ca pregătire în ofensiva dela Verdun. Ei s'au înșelat asupra puterii de rezistență a francezilor, plus că alegerea punctului de atac este o enigmă strategică, iar tactic, propriu zis, o eroare.

Ori cum ar fi, revenind la ofensiva rusă, ea se desfășoară pe un front de aproape 300 km. dela frontiera noastră până la Nord de Lutsk, care a și căzut în mâinile lor.

Ofensiva are trei direcțiuni admirabil alese : Kowel, Stanislau și Cernăuți.

De sigur că sprijinind mereu stânga pe Carpați, pe care

s'ar pune solid stăpânire, centru ar avea mijlocul să înainteze căci l'ar degaja amenințarea stângei. Ajunși din nou pe Vistula, s'ar vedea ce ar fi de făcut în urmă. Cred însă, că tot pătrunderea în Ungaria, înainte de strângerea recoltei ar fi o lovitură mai decisivă, de cât oricē victorie prin bătălie propriu zisă.

Dacă și italienii, după descongestionarea probabilă a frontului lor, se vor hotărâ o dată în eșichierul Isonzo, la o acțiune viguroasă spre Karavanca și s'ar ajunge la o joncțiune italo-rusă pe Dunăre, războiul poate fi considerat la începutul sfârșitului.

Cifra prizonierilor luați de ruși, după buletinul oficial este de 64.000.

Adăogând morții și răniții cari au putut urma mișcarea de retragere, este mult probabil că armata austriacă să fi suferit în primele zile o micșorare ca număr de circa 200.000 oameni sosită nu tocmai la timp, după pierderile serioase suferite cu siguranță în Trëntin.

Noi ? Noi suntem misterioși, Bulgarii ne califică buni. Voim să înșelăm pe toți.

31. V. 1916

Ofensiva rusă în Galiția și Bucovina sa accentuează din ce în ce ; pare să fie în adevăr ceva serios.

Azi se anunță luarea orașului Dubno.

La Kalki, oare care rezistență, probabil va fi înfrântă și ea.

Se afirmă că până acum austriacii să fi pierdut numai ca prizonieri 113.000 oameni și 17.000 ofițeri. În câteva zile !...

Cu toată simpatia ce am pentru italieni, trebuie de recunoscut că este o mare deosebire între acțiunea lor și aceea a rușilor. Se va zice : terenul. Da, terenul prezintă greutăți, dar aceleași greutăți au întâmpinat și austriacii în ofensiva lor din Tirol și totuși în puține zile au făcut progrese, relativ bune, pișcând cam simțitor pe italieni ; aceiași austriaci pe cari rușii îi asvârle peste cap, deși fortificați în modul cel mai formidabil posibil !...

Să vedem dacă, cel puțin acum, nu se va mișca cu ceva mai multă vigoare Cadorna ; posibilitatea o are.

Un incident.

Pare că rușii cari atacă Cernăuții, voind să întoarcă dreapta austriacă, au trecut cu parte din trupe (se zice vre-o trei regimente) din greșeală, reală sau simulată, pe teritoriul nostru. Se înțelege, vâlvă mare ; poate mai mare în gazete de cât în cercurile diriguitoare.

În orice caz, pare că s'a trimis o Divizie (a 8-a, General Pătrașcu) în acea parte. În ce scop ?

Neutralitate armată ?...

Un ziar publică azi, că la ședința Consiliului de Miniștri, sub președinția Regelui, Suveranul ar fi spus: aprob măsurile luate de D-voastră. În nici un caz Eu nu voi face ca Regele Constantin al Greciei.

Ce să însemneze aceste cuvinte ? Și mai întâiu au fost în adevăr rostite ? Mi-ar părea bine să n'u fi fost.

2. VI. 1916

Ofensiva rusă progresează, stânga este în fața Cernăuțului, centru pe Horodenca Buczaci, iar dreapta la Torcîn-West Lutzk, circa 20 km. Pare deci că în adevăr este ceva serios.

Deja până acum, răsturnarea obstacolului, înapoia căruia se credeau austriacii inatacabili, numărul enorm de prizonieri, pierderilor simțitoare în morți și răniți ce trebuie să fi avut, este un rezultat real și de o importanță care este posibil să se răsfângă asupra situațiunei generale.

Dacă germanii mai au disponibilități în interior, atunci de sigur că surprizele brusce pot fi evitate, dacă însă au izvoit în fața Verdunului tot, atunci sau lasă pe austriaci soartei lor, ceea ce va avea ca urmare o apropiată apariție a rușilor în vecinătatea Sileziei superioare, sau aleargă în ajutorul austriacilor degarnisind vre-o parte a frontului, fie în Rusia, fie în Franța; este mult probabil să pățească întocmai ca austriacii, cari și-au pregătit atacul în Trentin în detrimentul solidității frontului din Galiția și Polonia !

În Italia criză ministerială.

În toate părțile se produc evenimente politice, sub influența opiniei publice.

La noi unde se strigă și se scrie mai mult și mai violent ca ori unde, nimic !

Ce cuminți suntem!

Niște castrați nu ar putea să fie mai cuminți !..

Avem cârmuirea pe care o merităm.

5. VI. 1916

Pare că ofensiva rusă, de și încă în progres, a venit în contact pe punctele mai înaintate, cu rezervele și întăririle austriacilor.

Care va fi rezultatul ?

Dacă este oprită, numai cu această simplă concentrarea înapoi a apărării și numai cu puține întăriri, aduse din vecinătăți, atunci situația generală probabil va rămâne, până la noi operațiuni, neschimbată.

Dacă din contra, rușii dispun de mijloace destul de largi pentru ca să meargă înainte, atunci o schimbare în situația generală este inevitabilă.

Austro-germanii vor fi nevoiți să aducă forțe însemnate în partea aceasta a frontului.

De unde le vor lua ?

Vor degarnisi fronturile lor în alte părți ? Este puțin probabil.

Mai admisibil este că vor duce în Galiția disponibilitățile din interior.

În cazul acesta, o ofensivă în altă direcțiune, din partea aliaților, va avea sorti să nu fie întâmpinată de cât cu trupe locale, sau cel mult întărite cu ultimile disponibilități, dacă vor mai avea. În orice caz, o a doua direcție ofensivă ar clarifica situațiunea, din punctul de vedere al forțelor disponibile și ar permite aliaților să întreprindă o nouă ofensivă, pe o a treia direcție în perfectă cunoștință a situațiunei adversarului și deci cu mulți sorti de reușită.

În cazul, puțin probabil este drept, că austro-germanii să nu mai aibă chiar de acuma cu ce întări frontul din Galiția, atunci rușii vor putea să obție rezultate enorme. Ei ar putea nu numai să recucerească terenul pierdut anul trecut, dar să pătrundă și în Ungaria, ceea ce din punctul de vedere economic, mai mult de cât din cel strategic, ar avea urmări enorm de dureroase pentru puterile centrale. Toată recolta de pe teritoriul reluat și cucerit de ruși, ar fi pierdută pentru ei și aceasta a însemna foametea.

Italianii au oprit ofensiva austriacă din Trentin și de sigur că de aici înainte nu mai au nimic de temut. Vor

relua ei acum ofensiva, cu mai multă vigoare. Nu au de cât vre-o trei luni cel mult de operațiuni în munți. Dacă nu străbat bariera până la finele lui August, atunci vor sta iarăși pe loc o iarnă.

Dar noi ?

La noi, este foarte curios ceia ce se observă.

Cu cât situațiunea se îmbunătățește pentru aliați și cu cât unioniștii par a voi să facă mai multă dovadă de energie, cu atât spiritul răsboinic în cercurile de drept, scade. Ceia ce este însă și mai curios, este faptul că această scădere a spiritului răsboinic s'a întins în cercuri tot mai largi și mai întinse în massa națiunei.

Eri un general îmi spunea că dacă anul trecut am lăsat mâinile libere bulgarilor, am făcut-o probabil pentru că am fost amenințați de austro-germani.

Bietul om poate își închipuia că ar fi fost cu putință să luăm o pozițiune hotărâtă de partea aliaților, fără să fim în primejdie de a trebui să ne măsurăm cu cineva ?

Cu alte cuvinte: voim Ardealul, voim poate și rășboiu, dar fără dușman !...

Sunt unii, cari au început să creadă în politica oportunistă și nu sunt puțini aceștia.

Din parte-mi o găsesc foarte primejdioasă.

Dacă punem neconținut la condițiuni, dacă tot amânăm pentru diferite motive, până ce într-o bună zi balanța va înclina în mod irevocabil în o parte, atunci de sigur că nu vom mai fi de vre-un folos pentru cauza generală.

Este drept că putem intra în acțiune pe socoteala noastră proprie. Dar atunci, totul va depinde de rezultatul local obținut de noi. Suntem și

noi învingători și parvenim să ocupăm ceia ce năzuim, înainte de încetarea ostilităților, bine, dar dacă suntem oprîți ca italienii, sau dați înapoi chiar ? În cazul acesta cu ce titlu ne vom prezenta la stabilirea condițiunilor de pace ?...

9. VI. 1916

Ofensiva rusă pare totuși că se desfășură necurmat în mod favorabil, mai cu seamă la extrema stângă.

Rând pe rând : Cernăuți, Suceava, Seret, Rădăuți și Gura Humorului, au căzut în mâinile rușilor.

Asigurată trecătoarea dela Putna spre Transilvania, stînga rusă va putea să se rabată spre Nord West și pe măsură ce va înainta, frontul se va restrînge și apăsarea va câștiga în intensitate.

Obiectivele mai importante înainte de Lemberg, sunt Stanislau și Stry, căci stăpînesc liniile ferate ce dela Lemberg tae Carpații.

Pe de altă parte, ajunși pe frontul Stry—Brodny—Dubno, situațiunea rușilor devine foarte amenințătoare, nu numai pentru Galiția occidentală, dar și pentru regiunea ungară dintre Budapesta și Carpați.

Este posibil însă ca pentru atingerea acestui front să trebuiască eforturi mari și ceva timp, căci se afirmă că o concentrare de forțe austro-germane în calea rușilor, este în curs.

12. VI. 1916

Ofensiva rusă mai progresează numai cu stînga, dreapta este ținută sau stă pe loc, centru în luptă serioasă cu înțărririle austro-germane.

Cred că presiunea viguroasă cu stânga va duce la rezultate favorabile și la centru; în ceia ce privește dreapta ar fi chiar primejdios a o împinge dincolo de Kowel.

În orice caz, pare că începe un period de stagnațiune pe 2 sau 3 părți ale frontului ofensivei. Se poate că această stagnațiune să fie datorită și necesității de a reorganiza și regrupa trupele precum și aceleia de a împinge artileria grea și depozitele de munițiuni înainte.

La Verdun germanii au reînceput eforturile lor cu o vioare accentuată.

Care este ideia călăuzitoare a acestor nesfârșite opin-tiri ? Ce se urmărește ?

Să zicem că ar cădea Verdunul... și pe urmă ?

În Grecia aliații s'au hotărât la un demers energic. Le-a-trebuia vreme să facă așa ceva !

Guvernul a fost nevoit să demisioneze ; s'a constituit unul de tranziție care să prezideze niște alegeri, cu desăvârșire libere. Armata a fost demobilizată.

Se va întâmpla și la noi ceva similar ?

Văd că federaliștii se mișcă, dar nu pun multă speranță în eficacitatea mișcării lor.

O parte a opiniei publice este convinsă sincer, sau pen-tru alte motive, că politica lui Brătianu a fost înțeleaptă și prevăzătoare.

Ce ne făceam noi dacă intram în războiu ? Păteam ca Belgia sau ca Serbia. A știut Brătianu ce face. Dacă a știut ce face atunci cum se explică acei bani svârliți cu nemiluita în 1914, pentru improvizarea unei echipări medievale ?

Cum se explică stinjenirea a sute de mii de oameni dela ocupațiile lor și a mii de ofițeri de rezervă ?

Cum se explică suspendarea mersului normal al instrucției cadrelor și ofițerilor de 2 ani și svârcolirile organizatorii în armată, astfel ca în loc să o întărească a slăbit-o.

Adevărul este că a fost și este un dezorientat.

19. VI. 1916

După o stagnațiune de câteva zile, foarte explicabilă de altfel, ofensiva rusă și-a reluat cursul.

Impingerea se face cu aripa stângă. Austriacii au părsit cu totul Bucovina ; pare că rușii au pătruns chiar dincolo de creasta Carpaților prin pasurile Tihuța și Cârlibaba în Transilvania și Maramureș. Desigur că nu pot fi de cât incursiuni de cavalerie.

Colomeea și Kuti sunt în stăpânirea rușilor. Obiectivul armatei va fi desigur Stanislau.

Germanii grămădesc forțe spre Kowel, pivotul converșunii rușilor. Vor izbuti să arunce pe ruși înapoi ? Ar fi o situațiune cu oare cari primejdii pentru aceștia din urmă, în caz că nu ar avea la îndemână rezerve puternice, ceia ce este puțin probabil.

După modul cum a fost pregătită, îndrumată și dusă până acum ofensiva rusă, nu este exagerat a spune că generalul Brussilov își cunoaște meseria...

Telegramele anunță că italienii fac progrese, deși de fapt urmărind pe hartă aceste progrese apar microscopice, pe când în comunicat sunt zugrăvite cu colori foarte vii.

De sigur că momentul este prielnic pentru o acțiune italiană energică. Se va produce ea ? Și în ce direcție ?

Ori care ar fi planul acțiunii ulterioare, cred că preluatul ar trebui să fie, în urma experienței făcute, asigurarea solidă a stângei. S'ar obține aceasta prin împingerea acțiunii în Trentin până la linia: Meran—Bozen—Tolbach. În acest caz, acțiunea pe Isonzo ar putea să se desfășoare fără nici o primejdie mai departe în orice direcțiune s'ar voi.

Vineri 17 curent am văzut pe Take Ionescu.

Mi s'a părut și descurajat și încă nefixat asupra celor de făcut.

I-am spus că dacă lucrurile vor merge rău, răspunderea opoziției nu este mai mică de cât a guvernului.

Mi-a răspuns :

Ce putem face !

Da, acum este greu, de și tot ar fi ceva de făcut, dar chestiunea este asupra cui cade răspunderea că s'a ajuns la această răspântie ?

Dimineața văzusem pe I. Grădișteanu, iarăși descurajat și neștiind încă bine ce ar fi de făcut. Crede că ar fi un mijloc, să se prezinte un memoriu în care să se spună hotărât Suveranului, că dacă nu i-a o hotărâre, opoziția va rupe raporturile cu Coroana.

Mijlocul ar fi eficace dacă s'ar alipi la opoziție și dizidența liberală.

Un alt mijloc zice că ar fi o mișcare revoluționară. Nu văd cum s'ar produce așa ceva.

După amiază, mai târziu am întâlnit întâmplător pe Părintele Lucaci. Sigur că vom intra în curând în acțiune.

Incontestabil că ofensiva rusă a mai dat puțin curaj federaliștilor și mulți din ezitanți es din amorțeală.

Brătianu a găsit un anesteziant și pentru împrejurarea aceasta: să așteptăm limpezirea situației în Grecia !

Până atunci multe pot surveni, în orice caz o reintrare în apatie, cu siguranță și asta este ceea ce îi trebuie.

În definitiv, dintre toți pe cari i-am văzut, mi s'a părut că Take Ionescu este acela care vede lucrurile tot cel mai clar, dar întrebarea : ce putem face, m'a uimif.

Ajunși la acest punct al situațiunei noastre pe timpul neutralității, situație care a semnat în toată puterea cuvântului un punct mort, începutul desfășurării evenimentelor tragice prin care am trecut până la semnarea păcii, este de toată importanța să avem prezente unele idei și convingeri, cari au constituit armătura sufletului nostru atunci când ne-am găsit în fața celei mai mari probleme ale neamului.

Reproducem pentru acest sfârșit unele fragmente din rapoartele Contelui Czernin, Ministru plenipotențiar al Austriei, extrase din Cartea Roșie Austro-Ungară, publicată în editura Regele Carol 1917.

Documentul 53 (pag. 57).

Contele Ottokar Czernin, către Baronul Burian

București 13 Mai 1916

„Ca urmare la telegrama mea de ieri, am onoarea de a reda cu amănunțime, convorbirea mea cu D-rl Brătianu. asupra situațiunei generale.

Domnul Prim Ministru a început prin a spune că simte trebuința, după mai multă vreme, de a vorbi cu mine cu totul deschis, pentru a-mi explica unele lucruri pe cari, pâna acum nu le-am înțeles, deoarece se pare că „în unele puncte“ ași fi de altă părere de cât dânsul.

Cât despre D=sa, e un om pe care „micile mărunișuri ale zilei nu=l ating. Dacă Verdunul cade sau nu, dacă într'un loc oare care câștigă un Kilometru pătrat sau nu, îi este cu totul indiferent, căci aceasta nu va hotărâ războiul. Hotărâtor va fi dacă unul din cele două grupuri în luptă ar putea reuși să sdrobească pe celălalt, sau dacă ambele părți s'ar convinge că nu pot învinge și ar încheia pace cam pe baza statului quo. În ambele cazuri însă politica sa va fi fost cea justă. În cazul din urmă — cel mai probabil — pacea viitoare va crea o Europă, care abia dacă se va deosebi de cea din 1914. Toate grozavele jertfe și pierderi vor fi fost zadarnice și întreaga Românie îi va fi fost recunoscătoare că a ferit țara de grozăviile acestui războiu inutil. Dacă însă într'adevăr un grup de dușmani ar reuși să=l nimicească pe celălalt, e imposibil ca un asemenea eveniment să se îndeplinească subit și neobservat și pentru România va fi, deci încă destul timp ca să se hotărască. D=l Brătianu nu crede în acest sfârșit, dacă însă totuși s'ar produce, apoi ani de zile ar mai putea irece până atunci, deoarece la nici unul din grupul de puteri, nu se observă simptome de epuizare. Dat fiind însă că România nici nu poate suporta un războiu care să dureze cu ani, este evident că ea trebuie să „aștepte“.

După D=l Brătianu însă, ambele părți cari vorbesc mereu de victorie, vor recunoaște cu vremea că o victorie nu e cu puțință, ba că acest războiu va rămâne fără rezultat (et que cette guerre finira en queue de poisson).. Rusia nu va admite nici odată ca Serbia să dispară, de aceea nu se va crea o Bulgarie mare; nici odată Rusia nu va ceda Polonia și nu se va învoi ca să dea României Basarabia. Europa este într'o stare de înfrigurare, care împiedică orice judecată împede; el însă, Brătianu, și=a păstrat sângele rece.

Pe vremea când rușii erau în Carpați, el a fost așaltat să intervie contra noastră, „de oarece a șosit sfârșitul Monarhiei“ și acum noi am gonit pe toți inamicii

și ne aflăm adânc în țară dușmană. Ar mai putea urma încă alte faze chiar defavorabile pentru noi fără ca să aducă totuși o deciziune. Acest războiu nu e ca altele; el nu are precedent în istorie; de aceea toate analogiile sunt greșite. În ce situație ar fi România, dacă urmând provocațiunii noastre, ar fi intrat în 1914 alături de noi în războiu? Cu siguranță rușii ar fi invadat toată Moldova și jumătate din România ar fi astăzi o grămadă de cenușă. România însă nu poate suporta ceea ce suportă mari Puteri și pe când acestea toate sângerează din pricina războiului, România face afaceri destul de bune și, afară de câteva capete înfierbântate, nimeni în țară nu se mai plânge.

Cât despre D=sa s'a desvâțat de a face o politică bazată pe combinațiuni de viitor. Nimic nu se poate prevedea și poate că peste șase luni, situațiunea va fi cu totul alta și=1 va sili să ia cu totul alte hotărâri. Astăzi neutralitatea este singura politică justă pentru România și oricine, în locul lui, ar fi procedat în ultimii doi ani altfel, ar fi făcut mai rău.

Dacă însă — cum e de presupus — războiul acesta cel mai oribil dintre toate, ar fi și cel mai fără de rezultate, apoi foarte repede și în mod automatic, s'ar desvolta iarăși raporturi normale între România și Puterile Centrale. Aceasta se vede doar de pe acum. Necesitățile economice sunt mai tari de cât momentele sentimentale. România și Puterile Centrale își sunt necesare reciproc și se vor regăsi, cu toate cele câte s'au întâmplat.

Acesta e conținutul expunerilor D=lui Brătianu și vechiul și nouă tuturor cunoscutul său crez: a rămâne neutral cât de mult timp cu putință și dacă un grup de Puteri e răpus, a se îndrepta încă în ultimul moment împotriva lui. Nou ne=a fost sinceritatea fără de rușine cu care D=1 Brătianu a vorbit și cu care el — al=atul — imi dădea a înțelege că vom vedea România con=

tra noastră, de îndată ce ne-ar socoti bătuți. E drept că Primul Ministru a înțors, în lungul său discurs, chestiunea mai mult contra Rusiei și a repetat mereu că posesiunea Basarabiei fără zdrobirea Rusiei e cu totul fără de valoare pentru România.

Cu această ocaziune însă, Primul Ministru m'a lăsat să întrebăd un alt moment, care fără a fi fost anume pronunțat și fără a fi fost inedit e totuși interesant. D-sa m'a lăsat să simt, că consideră distrugerea Monarhiei ca posibilă, cea a Rusiei ca imposibilă, că de aceia posesiunea durabilă a Transilvaniei se poate imagina, cea a Basarabiei însă nu.

Se înțelege dela sine că am avut mult de opus opiniunilor D-lui Brătianu. Menționez totuși răspunsul meu numai pe scurt. Am combătut vederile D-lui Prim Ministru din îndoitul punct de vedere al moralei și al rațiunei. Am insistat asupra alianței și a consecințelor ei și am lăsat pe Dl. Brătianu să înțeleagă că e aici o divergență insurmontabilă între opiniunile noastre. L'am mai lăsat să înțeleagă că un război fără rezultat e tot atât de exclus ca și înfrângerea noastră și că posibilitatea unei cooperări cu noi, după ce victoria ne va fi asigurată, e o iluzie."

109

Contele Ottokar Czernin către

Baronul Burian

București 26 August 1916.

Telegramă

„D-nul Brătianu cu care am vorbit încă îndelung în timpul nopții, mi-a declarat în modul cel mai hotărât „că voește și poate să rămâe neutral și că va rămâne. Conșiliul de coroană de mâine îmi va dopedi că spune

„adevărul. Mi-a spus că Consiliul de coroană a fost convocat
„vocat contra voinței sale și m'a lăsat să înțeleg că D=nu
„Maiorescu voește să-i ia locul.

„Primul Ministru mi-a declarat de mai multe ori că
„România, sub conducerea sa, ar intra în război numai
„în cazul când ar fi atacată; o intențiune pe care el o
„atribuie în mod hotărât bulgarilor.

„Consiliul de Coroană va fi probabil amânat pentru
„după amiază.

„Se înmulțesc simptomele că și Majestatea Sa Regele
„e hotărât la război.“

* * *

Este foarte probabil ca să fie și multe exagerațiuni
in aceste traduceri, căci nu se poate uita starea sufletească
a Ministrului austriac. In orice caz însă marea răspun-
dere ce era legată de fiecare cuvânt al său trebuie, să-l
fi obligat a fi cât se poate de circumspect.

De altfel pentru a completa întru câțva tabloul, ada-
og aici unele rânduri irase dintr'un ziar francez, tot din
timpul neutralității noastre, datorite marelui om politic
francez: G. Célmenceanu.

Samedit. 3 Iuliet 1915

L'homme Enchaîné

„Latin des Balcons.

.....
.....

...„La Roumanie se laissera-t-elle tenter par l'offre de
„je ne sais quelle quasi-autonomie transilvanienne ?
„J'ai cessé d'y attacher autant d'importance, depuis que
„ce pays s'est dévoilé à nous dans la nudité d'un orienta-
„lisme que ses anciens maîtres ont si remarquablement
„réussi à lui inculquer.

„Il serait bien injuste de ne pas tenir compte de la

„haute valeur intellectuelle et morale d'hommes comme M. M. Filípescu et Take Ionesco, invariablement fidèles à la tradition de leur sang. Je les crois un peu naïf, à vrai dire. Je serai tenté de les en louer quand il apparaît trop clairement que leurs adversaires au gouvernement, ne le sont pas assez.

„Je ne suis naturellement pas dans le secret des conversations de M. Brattiano avec la Triple-Entente. Je serais bien surpris s'il en avait laissé ignorer quelque chose à Berlin, etc. etc.

(ss) G. Clémenceau

21. VI. 1916

În ziua de 17 Iunie, o mișcare ofensivă a început, pe un front de vreo 40 km. în valea superioară a Sommei, unde se leagă frontul francez cu cel englez.

Până acum se anunță că ofensiva face progrese.

Nu cred să fie însă ceva serios, din cauza frontului restrâns pe care este îndrumată acțiunea.

Nu este exclusă totuși posibilitatea de a se lărgi frontul încetul cu încetul. Natural că, dacă aliații sunt deja pregătiți pentru a da războiului o mai mare intensitate ca până acum, era indicat ca ofensiva rusă, atât de bine începută, să fie urmată de o alta pe frontul occidental, ca apoi și aceasta să fie urmată la rândul ei de o a treia.

Valea superioară a râului Somme, ca punct de plecare este judicios aleasă. Se anunță că francezii ar fi făcut în zilele de 18 și 19 cam 6000 prizonieri, iar englezii 2500; nu este mult, dar totuși ca început este ceva.

Important va fi când ofensiva se va găsi în fața rezervelor ce-i vor eși în cale.

25. VI. 1916

Ofensiva franco-engleză se menține. Pare că are mai mult caracterul unei lupte de uzură și fixare. Dacă se va lărgi frontul suficient pentru a înlesni mai mult o împingere viguroasă într-o anumită direcție, deși direcția pe care este îndrumată în momentul de față nu ar fi tocmai cea indicată pentru o asemenea împingere.

Până în prezent au fost capturați 15.000 de prizonieri. Nu este mult, dar destul pentru a mai tempera trufia prusiană.

Ofensiva rusă își urmează cursul.

26. VI. 1916

Se dă ca ceva pozitiv ofensiva aliaților dela Salonic. Pregătiri se fac în vederea unei foarte apropiate îndrumări a acțiunii.

A treia lovitură, pe o direcție, dacă se vrea secundară, dar care poate să ia caracter decisiv.

Se indică Monastir (Bitolia), ca prim obiectiv.

Este posibil ; pentru a stabili legătura între grupul Salonic și grupul Valona, dar o dată aceasta obținută, care va fi punctul de orientare generală a operațiunilor ?

Important ar fi a tăia cât mai repede legătura între puterile centrale și Turcia. Aceasta se obține pe trei direcțiuni : Niș, Sofia, Adrianopol. Prima este cea mai simplă, cea mai ușoară geograficește, dar și cea mai avantajoasă rezistenței, dacă mai pot fi disponibile rezerve din Austria și Germania.

A doua ar duce direct la rezolvarea chestiunei bulgare. Terenul este mai puțin avantajos.

A treia ar rezolva indirect chestiunea bulgară, dacă s'ar

ajunge la Marea Neagră și s'ar înlesni o debarcare rusă la Burgas.

Linia de operații Salonic—Dedeagaci—Adrianopole ar putea fi continu ocupată cu ajutorul marinei.

O foarte urâtă surpriză ar fi în orice caz, dacă odată cu începerea ofensivei dela Salonic, ar apare în prima linie în fața bulgarilor, trupe rusești.

De fapt nu se știe nimic despre destinațiunea rușilor debarcați la Marsilia.

4. VII. 1916

Ofensiva franco-engleză se menține, cu progrese mici dar definitive.

Ofensiva rusă a devenit mai lentă, dar se menține. Kovel este amenințat. Stanislau asemenea.

7. VII. 1916

Am văzut pe Filipescu la Călimănești, foarte suferind. El afirmă că în 10—12 zile intrăm sigur.

Brătianu trebuie să fie la capătul ezitărilor; Regele va merge cu toată siguranța, căci nu-și va periclita tronul, acum că este pe el. Și apoi este Regina, care cu energia și abilitatea Ei va ști la momentul prielnic să-L împingă.

Toate aceste argumente nu au mișcat nici o linie la zidul pesimismului, înapoia căruia stă convingerea mea, că cei ce au a hotări sunt sau dezorientați, sau de rea credință.

Doresc să mă înșel.

De altfel toată lumea este convinsă că intrăm.

Să dea Dumnezeu ca toată această lume să aibă dreptate.

Filipescu mi-a spus că Iliescu nu va fi Șeful de Stat Major. Acesta însuși i-a trimis răspuns că renunță. Și aceasta mi se pare o farsă, dar în orice caz, dacă nu va fi Iliescu, cine va fi ?

Zottu ? !

Iliescu mi-a spus și mie la minister acum câțva timp că nu se gândește a merge la M. C. G. I-am spus că foarte cumînțește ar face, dar știam sigur că va fi altfel și altfel a fost.

Se zice că Coandă nu va comanda o Armată, ci va fi trimis într'o misiune diplomatică. Alții spun că va fi generallissim.

9. VII. 1916

Prima știre care o capăt la întoarcerea mea în Craiova, este că s'a dat ordin a se trimite discret un batalion din Regimentul Dolj, la Poroina și o baterie din Reg. 9 Art. la Bumbești.

Iarăși strategie de farmaciști !

Unde vom ajunge, dacă va fi ceva serios, cu astfel de conducători, sau mai bine zis inspiratori, căci conducători nu avem !

11. VII. 1916

Eri și-a luat rămas bun Generalul Văleanu, care este numit comandant al CETĂȚII BUCUREȘTI !

El era hotărît, prin ordinea de bătae să comande la mobilizare Corpul I. Suntem zice-se în ajunul mobilizării și este dat la un alt serviciu !

Mai este de înțeles ceva ?

Mai mult. Văleanu spune că vorbind cu Brătianu, acesta i-ar fi zis ; te-am luat pentru puțin timp. La mobilizare vei comanda un Corp de Armată. Care ? nu știu !

Va să zică acum trei luni destină pe Văleanu la Corpul I de Armată și în vederea acestei destinațiuni, Colonelul Văitoianu, Șeful meu de Stat Major este mutat dela Corpul de Armată la trupă, aducându-se Colonelul Vlădescu la Corpul de Armată, iar astăzi spune că nu știe la ce Corp de Armată va fi Văleanu!!!

Motivul: trupele din Oltenia sunt destinate la defensivă, căci pe aici inamicul va lua ofensiva cu 3 Corpuri de Armată. Văleanu va fi trimis — ales de Rege — să comande pe o direcție pe care se vor executa operațiuni strategice ofensive!!...

S'a comis enorma greșeală a considera fortificațiile neterminate, pe jumătate părăsite și fără armamentul necesar, ca cetate! și se destină și un comandant luat dela trupă !

*Câteva luni mai târziu această cetate fără mijloace de apărare a fost bombardată de avioanele germane ?
Au plătit sutele de victime, din populația civilă !*

Peregrinările Generalului Vălecnu, nu s'au terminat aici.

Mai târziu în 1917 când, perfect justificat, l'am mutat dela Corpul IV la Corpul II, aceasta era să-l coste avansarea la gradul de general de Divizie.

Dar pentru a se vedea mai bine mentalitatea care domnea atunci și procedeele întrebuințate, public scrierea Generalului Adjutant Râmniceanu și răspunsul ei :

Casa M. S. Regelui

1.XII.917

Domnule General,

Majestatea Sa Regele, judecând propunerea de în-

intare a Colonelilor și a Generalilor de Brigadă la gradul de general de Divizie, a văzut propunerea Dvs. pentru înaintarea Generalului Văleanu.

Cum Majestatea Sa știa că ași luat comanda Generalului Văleanu, dela Corpul IV Armată tocmai în momentul acțiunei, când avea ocaziunea a se manifesta ca comandant, și l-ați trecut la Corpul II care nu avea atunci nici o acțiune, Mi-a ordonat a vă ruga să binevoiți a răspunde, dacă trecerea dela Corpul IV la Corpul II are vreo legătură cu propunerea specială de înaintare la gradul de General de Divizie.

Aceasta, pentru ca Majestatea Sa Regele să poată hotări.

Vă rog D-le General să primiți expresiunea devotamentului meu.

Al Dvs.,

General Adjutant Râmniceanu

1.XII. 17

Iubite Domnule General

Am cerut strămutarea Generalului Văleanu dela Corpul IV la Corpul II în ziua de 1 August iar propunerea pentru înaintarea lui la gradul de General de Divizie am formulat-o la 15 Septembrie.

Compararea acestor două date, duc firesc la concluzia că motivele cari m'au determinat a cere mutarea nu au fost de natură a considera pe ofițer ca ne mai meritând a înainta.

Propunerea mea s'a bazat pe :

1. — Aprecierile mele din cursul celor trei ani cât am avut pe Generalul Văleanu ca comandant de Divizie, în Corpul I de Armată.

2. — Pe modul cum a exercitat comandamentul Corpului VI de Armată pe timpul, cât am comandat Grupul de Armate de Sud.

3. — Pe modul cum a condus operațiunile aripei drepte a Armatei pe timpul ofensivei din Iulie trecut.

Luptele dela Teheralele D. Răsboiului, Răchitașul mic și Măgura Cașinului.

4. — *Pe modul cum a condus operațiunile la aripa stângă a Armatei, în luna August când prin intervenirea rezervelor Corpului II de Armată s'a putut restabili situațiunea sdruncinată la Armata I-a. Luptele dela Mincelul și D. Porcului.*

Am cerut mutarea Generalului Văleanu pentru că la aripa dreaptă a Armatei situația era atât de serioasă în August, în cât se simția nevoia unei mari concentrări de forțe. În adepăr am strâns acolo 4 Divizii de infanterie una de cavalerie și Vânătorii de munte.

Generalul Văleanu, după ce a comandat la începutul răsboiului, cât-va un Corp de Armată improvizat și înșirat dealungul Dunării, nu a luat contact propriu zis cu dușmanul, de cât dela jumătatea lui Iunie când a fost numit Comandant al Corpului al IV, în locul Generalului Grigorescu.

În momentul când s'a produs criza dela Oituz—Ig. Ocna, el nu avea prin urmare decât cam o lună de experiență reală de război și de aceea am judecat că era mai conform cu situația, să aduc acolo pe Generalul Văitoianu, care a făcut întreg războiului numai în munți și care mai avusese deja prilejul a comanda 4 și 5 Divizii. Am judecat în acelaș timp, că Generalul Văleanu va putea comanda satisfăcător forțele mai reduse dela aripa stângă a Armatei, unde situațiunea era mai puțin gravă și evenimentele din August au dovedit că nu m'am înșelat.

Primește, iubite Domnule General încredințarea sentimentelor mele de bună camaraderie.

General de divizie AVERESCU

25. VII. 1916

Astăzi este ziua presupusă de mulți, ca prima zi de mobilizare.

S'au chemat oamenii dela vetre la unele unități, care își completează efectivul de războiu, fără a se face mobilizare în toată puterea cuvântului, căci rechizițiuni nu se fac.

Unele trupe se dislocă pe frontieră. Până acum svârcolele acestea se făceau numai pe frontiera muntoasă, acum am început a ne înșira și pe Dunăre.

O adevărată joacă de-a soldații.

Dacă în adevăr, există în fundul conștiinței celor cari au a hotărî, intențiunea sigură că într'o zi va trebui să pășim în contra ungarilor și bulgarilor, apoi toate aceste măsuri premergătoare: mobilizării și dislocării drămuite, vor fi plătite foarte scump. Ele nu fac de cât să ne dea pe față situațiunea și să ne desvăluie intențiunile, ceia ce pune pe adversar în măsură de a ne dejuca planurile și a trage profit din acest diletantism strategic.

Răul este că vor suferi biete trupe, cari vor fi expuse la pierderi ce s'ar fi putut evita și, până la oare care punct, vor suferi și comandanții, căci marele public nu va ști nici odată ineptiei cui se datoresc, dificultățile și primejdiile ce vor avea să înfrunte ei.

28. VII. 1916

Italianii au luat Gorizia. În fine, cei cari surădeau când era vorba de armata italiană, vor începe să gândească altfel.

Acum se deschid italienilor două căi : una spre Leibach și alta spre Triest. Desigur că se vor izbi pe amândouă de noi și mari greutăți. Războiu fără dificultăți nu poate să existe de cât în mintea conducătorilor noștri politici.

Nu voi uita, în această privință, răspunsul ce mi-a dat Brătianu în toamna anului 1914 la Palatul Regal, în fața tuturor generalilor, când mi-a spus textual, că nu vom avea de luptat cu trupe mai solid organizate decât ale noastre.

De atunci cred că este călăuzit și muncit de ideea să ducă lucrurile, prin abilități, la punctul ca să intrăm în acțiune numai atunci când va începe debandada la partida în contra căreia ne-am hotărî să luptăm. Aceasta cred că este una dacă nu singura, din cauzele esitărilor și amânărilor.

Pare extraordinar a-ți inchipui un războiu fără sacrificii, fără greutăți enorme și fără alternativa de a'fi și învins !

Mintea lui Bătianu concepe însă așa ceva. În viața lui personală, a avut noroc, în tot ce a întreprins ! De ce nu ar avea acelaș noroc și pentru barca la a cărei cârmă stă ?

Îi urez din suflet să-l albească. Nu-l mai puțin adevărat, concepțiunea ce are de organizațiunea militară, de caracterul războiului și de alternativele lui, este după cum am spus, extraordinară.

30. VII. 1916

Rușii au luat Stanislau. Va să zică înaintează cu stânga și fac bine.

În ziua de 17 Iulie am avut la vie, vizita profesorului rus de biologie, Zalewsky, care dorea să-mi facă cunoștința.

Se înțelege că am vorbit și de participarea noastră eventuală la războiu și de mersul ofensivei ruse. În această privință profesorul era de ideea, că scopul ofensivei Brussilow trebuie să fie să înainteze cu dreapta, în direcția Kowel—Wladimir Wolinski și de acolo spre Brest Lîtowski.

I-am răspuns că această operație ar duce pe de o parte la separarea austriacilor de germani, iar pe de alta la amenințarea întregului front german ceia ce l-ar sili să se retragă mult înapoi fără luptă. Are însă inconvenientul de a expune centrul rus învăluirii, inconvenient pe care l'au plătit deja de două ori scump rușii.

I-am adăogat că operând cu stânga în direcția Stanis-

lau-Stry, s'ar ajunge pe linia Stry-Lemberg-Lutzk, de unde s'ar flanca întregul rest al frontului austro-german, învăluind centru la Kowel.

Operațiunea aceasta deși legată de unele dificultăți tactice, nu prezintă riscuri strategice și duce la rezultate tot atât de hotărâtoare ca și operațiunea pe direcția Kowel.

Profesorul nu a părut convins de arătările mele. Pare însă că faptele încep să incline în această direcție.

31. VII. 1916

Ultima zi din Iulie și nici urmă de mobilizare.

Se poate să mă înșel dar iată cum îmi expiic această nouă liniște, după câteva zile de svârcoeli cu veleități de mobilizare iminentă.

S'a crezut că se va putea face rășboiu Austriei, fără să se altereze relațiunile amicale cu Germania. Soluțiune care ar fi satisfăcut sentimentul și aspirațiunile țării, fără a pune pe Rege într'o situațiune critică.

Pare însă că Germania nu a fost de loc dispusă a tolera așa ceva. Intemeiez această presupunere pe o audiență a lui von dem Busche la Rege, avută acum câteva zile, concordând cu unele publicări prin jurnalele germane și austriace, (și natural și cele nemțofile din țară) prin care se spunea României clar, că de va mișca în contra Austriei, va întâlni în cale soldatul german.

Brătianu s'a calmat.

După câteva zile s'a gândit presupun, dacă nu ar fi o soluție să intre în acțiune împotriva Bulgariei o dată cu aliații dela Salonic.

S'a pipăit probabil terenul și în această privință, începându-se a se lua și unele măsuri de înaltă strategie în lungul Dunării.

La toate acestea s'a răspuns prin transportul, pe Dunăre chiar, a unor trupe austriace, se zice și germane, spre Bulgaria; ceia ce înseamnă — cine atacă pe bulgari întâlnește pe austriaci și pe germani și cum aceștia sunt încă departe de a fi în plină debandadă, Brătianu se întreabă dacă a sosit în adevăr momentul.

Eri am semnat ordinul de serviciu pentru Generalul Popovici ca Comandant al Corpului I de Armată, în caz de mobilizare ? !

Cum rămâne acum chestiunea mutării Colonelului Vlădescu, pe care Brătianu mi-a dat-o ca făcută numai în scopul că Generalul Văleanu destinat la Corpul I, să'l aibă de Șef de Stat Major !

Este o caracteristică a desorientării din acea epocă, ușurința cu care se făceau strămutările chiar și în treptele cele mai înalte ale ierarhiei.

Acum trei zile a fost Vazanow — Consulul rus dela Rusciuk — pe la mine și mi-a spus că s'ar fi svonit, că trupe rusești vor coopera cu trupele noastre prin Dobrogea împotriva Bulgariei și că comanda Armatei astfel compusă cu trupe ruso-române, imi va fi încredințată mie.

Zvon !

3. VIII. 1916

Regimentul 1 Roșiori a primit ordin să plece imediat „cu destinație necunoscută”. Expresiunea, aplicată cavaleriei, este demnă de un ziar umoristic.

„Necunoscută destinație“ când în plin timp de pace încă, mișcarea trebuie să se facă pe căile ferate, pline de călători !... Copilării...

De sigur că Regimentul a fost îndreptat spre frontiera bulgară, căci spre munte nu are ce căuta.

8. VIII. 1916

Nu m'am înșelat. Regimentul 1 de Roșiori a fost dislocat în împrejurimile Alexandriei spre Dunăre. În ce scop ? Să treacă Dunărea înot ? Să oprească o invazie ? Să fie la îndemână și pentru un caz și pentru celălalt ? Mă îndoesc foarte mult că vom începe operațiunile noastre prin trecerea Dunării sub focul bulgar și mă îndoesc și mai mult că vor încerca bulgarii să treacă Dunărea, cel puțin atât cât Armata de la Salonic nu este cu desăvârșire paralizată de alte trupe.

12. VIII. 1916

Eri am fost chemat cu o telegramă de Brătianu, pentru că „dorește să-mi vorbească“.

Am plecat cu primul tren și am sosit la București la ora 10.25 seara. Azi dimineață am pus să telefoneze lui Brătianu pentru a-mi fixa ora și locul. Mi s'a răspuns: la ora 6 p. m. la el acasă.

Foarte mare urgență.

La ora fixată m'am dus și am fost imediat primit.

Iată ce mi-a spus : Mi se pare că a venit momentul ca lucrurile să depindă de Armată. Am dorit să te văd pentru ați spune că ești destinat să comanzi Armata II-a. Sunt sigur că vei face să meargă lucrurile bine, va fi chiar și interesul d-tale personal.

M'a impresionat foarte neplăcut ultima frază, nu am găsit însă cu cale să o relev și m'am limitat a-i răspunde că, nu numai personal dar în numele tuturor generalilor, pot să'l asigur că toți vom pune în serviciul țării, până în ultima resursă, activitatea, priceperea și devotamentul nostru necondiționat. Despre sacrificiul vieții, nici nu mai cred că este necesar să vorbesc.

Mi-a recomandat apoi discreție.

Nu am relevat nici această a doua ofensă, fiind sigur că era necugetată și i-am spus că am mai lucrat împreună — când am făcut proiectul de convenție și știe că nu a transpirat nimic dela mine.

Mi-a spus în fine că va trebui să mă duc la Regele: mâine sau poate chiar poimâine pentru a vorbi de chestiunile militare, în cari, „eu nu mă pot amesteca“ !!!! (Adevărat!).

13. VIII. 1916

Azi am fost la dejun la Hartel și mi-a spus: tu comanzi Armata II-a ?

Discreția lui Brătianu !...

În cursul dimineții am fost la Marele Stat Major, de acolo am întrebat pe Generalul Mavrocordat prin telefon, despre audiența mea și mi-a spus că nu știe nimic !

După amiază mi-a adus Locot. Colonel Nicoleanu un ordin semnat de Brătianu, prin care se confirmă în scris numirea mea la Armata II-a și sunt invitat „a mă prezenta“ la Marele Stat Major, pentru a lua cunoștință de lucrările cari mă privesc.

Am întrebat pe Nicoleanu, cui să mă prezint ?

Bietul om a rămas foarte încurcat. A recunoscut că este greșeală în ordin. Nu poate fi vorba de prezentare, ci din

contră să dau eu ordin Locot. Coloneului Rășcanu când să vie la Statul Major, pentru a-mi arăta lucrările.

Bine începem.

Deja este mult că nu era hotărât să mă prezint, nu șefului de secție ci șefului de birou !

Am fost întrebat de Brătianu, tot prin Locot. Colonei Nicoleanu, pe cine voesc de șef de Stat Major, pe Generalul Christescu sau pe Generalul Stratulescu, nu din considerațiuni personale, ci de serviciu ?

14. VIII. 1916

Nici astăzi nimic despre audiența mea !... Totuși evenimintele se accelerează. Am fost la Statul Major și am fost pus în curent.

Armata înșirată în cordon. 4 Corpuri de Armată spre Transilvania și 2 spre Bulgaria. Un sigur Corp de Armată dispus în adâncime între cele două fronturi, ca rezervă.

Dumnezeu să fie cu noi. Am făcut unele obiecțiuni asupra dispozițiunii de a trece frontiera înainte de a se dispune de trupe suficiente pentru a înainta definitiv.

În instrucțiunile este pus că înaintarea se va face în prima zi de mobilizare, din ordinul Marelui Cartier, dat prin comandamentele de Armată, dar tot în acele instrucțiuni, se spune că comandamentele de Armată se constituie în ziua a 6-1.1.1...

De asemenea am făcut obiecțiuni asupra teamei excesive dinspre Dunărea.

Mi s'a răspuns, că pericolul unei invazii bulgare este verosimil !... Pe la Dunăre ? Întreb eu !

14. VIII. 1916

Astăzi dimineață Consiliu de Coroană, după care s'a decretat mobilizarea.

Eu stau încă în București și aștept să fiu chemat „a discută chestiunile militare“.

După amiază Regele a eșit în automobil în ținută de campanie !

A fost viu aclamat. Seara foarte puțin entuziasm; copiii de liceu au parcurs unele străzi și atâta. Cel puțin atât am văzut eu. M'am întâlnit chiar cu una din acele demonstrațiuni patriotice și era compusă literalmente numai din băeți.

Când s'a întunecat, s'au aprins numai felinarele vopsite.

Orașul prezintă un aspect lugubru. De teama aeroplanelor, s'a suprimat surescitarea patriotică atât de necesară în asemenea împrejurări și de mai mare importanță sentimentului de preservare de cât avântului !...

15. VIII. 1916

Prima zi de mobilizare.

În fine, după patru zile de așteptare, am fost primit în audiență de Rege pentru „chestiunile militare“.

Mi-a spus: Comandați Armata II-a și aveți ca Șef de Stat Major pe Generalul Christescu. Este bine căci ați mai lucrat împreună.

Aceasta a fost întreținerea asupra „chestiunilor militare“, în colo banalități și unele obicinuite aprecieri asupra persoanelor.

Din parte-mi, am arătat Regelui că este riscat să începem invaziunea, înainte de a ne fi concentrat forțele. Am spus Regelui, că dela un român din Transilvania, fost stafetă

la Corpul XII de Armată austriac, aveam date precise asupra planului de operații al austro-germanilor împotriva noastră. Primul obiectiv : spargerea frontului pe valea Oltului și apoi înaintarea până la Siretul de jos, pentru a constitui frontul : Munții Moldovei, Siretul de jos, Dunărea de jos.

Înainte de plecare am întrebat pe Rege dacă crede că vom avea și trupe germane, mi-a răspuns că este convins că vom avea.

Urări de izbândă, etc. etc., și totul s'a terminat !

Trebue să notez aici încă două mici chestiuni cari pun în lumina adevărată starea de spirit a lui Brătianu.

Cu ceva înainte de a fi introdus la Rege, sosește el și văzându-mă îmi spune că vrea să mă întrebe ceva, în patru ochi și anume: pe cine preferi ca Șef de Stat Major ? Pe Generalul Christescu sau pe Generalul Stratulescu ?

?! !

I-am răspuns că pe Generalul Christescu. Nu știu însă ce față am făcut.

Cu două zile înainte, am avut aceeași întrebare din partea lui prin Locot. Colonel Nicoleanu, i-am dat răspunsul și am primit peste o oră dela el, tot prin Lt. Col. Nicoleanu, confirmarea, deci aprobarea alegerii mele.

Afară de aceasta, eri, odată cu apariția Decretului de mobilizare, a intrat în vigoare ordinea de bătae, iar în aceasta este deja trecut — imprimat — Generalul Christescu, ca Șef de Stat Major, la Armata II-a.

Întrebarea ministrului de războiu era cel puțin de pr'sos.
A doua.

Mă chiamă pe mine și pe Generalul Aslan și ne spune că ține foarte mult să nu se vorbească de operațiunile militare; totuși ar dori, ca vestea că 200.000 de ruși trec prin-

Dobrogea să se răspândească prin toate mijloacele, cât mai mult.

Și-a dat pe față sistemul. De altfel și Napoleon recurgea la asemenea mijloace, de cât numai că atunci nu existau căi ferate, telefon, aviație !

La ora 1 jum. am pornit cu automobilul spre Craiova.

16. VIII. 1916

O canonieră și un remorcher armat au bombardat Severinul. Au făcut stricăciuni mici la Divizie și la unele clădiri.

Un obuz a căzut la vie la mine, la circa 50 m. înlături de casă.

Nevasta mea grav bolnavă, era acolo !

19. VIII. 1916

Marele Stat Major și-a pus în aplicațiune proiectul. Trupele de acoperire au trecut frontiera și se zice că ar fi ocupat Sibiul și Brașovul.

Știu pozitiv însă, că la Căreșul s'a iscat o panică. Am vorbit chiar cu ofițerul considerat ca autor al ei. Este arestat la Severin.

Dacă s'au putut ocupa punctele menționate, numai cu trupele de acoperire, aceasta dovedește că ungurii nu au trupe suficiente pe frontieră. În cazul acesta înaintarea noastră a fost de prisos.

Dar dacă, până la mișcarea grosului se produce vreun atac mai serios, atunci ?

Doresc din suflet să nu primim această lecție bine me-

ritată și să meargă totul cu bine, chiar acolo unde s'a greșit...

Această lecție din nenorocire tot am primit'o ceva mai târziu, dar mult mai dureros: la Porumbacu!

Nu cred că se poate încheia mai potrivit expunerea evenimentelor, cari au precedat intrarea țării noastre în acțiune pentru întregirea neamului, de cât cu reproducerea textuală a declarațiunii de războiu, care a fost remisă de ministrul nostru plenipotențiar dela Viena, în seara zilei de 14/28 August 1916... A se vedea Anexa No. 6...

*
* *

Ca un corolar al acestei lucrări și pentru ca cititorul să-și dea mai bine seama de felul cum s'a făcut pregătirea materială și morală a războiului, pe timpul prețios de doi ani ce s'au pierdut fără a se trage nici un profit din experiența celor ce sângerau pe toate fronturile, de lipsa de pricepere în adunarea și folosirea resurselor de tot felul, dar mai cu seamă în organizarea Armatei noastre, un document prețios și edificator, este interpelarea lui I. Grădișteanu la Senat în Iași 1917.

Cititorul o va găsi la Anexa No. 7.

ANEXA No. 1

FAPTE ȘI DOCUMENTE

RĂZBOIUL EUROPEAN

de GENERAL AVERESCU

Atențiunea lumii întregi este îndreptată, cu un interes din ce în ce mai mare, asupra teribilei drame care se desfășoară la Nordul Europei Centrale.

Proporțiile acestei drame gigantice, fără pereche în istoria umanității, nu sunt încă măsurate azi, de cât prin valurile nesfârșite de sânge, care curge fără încetare de 3 luni aproape, ce se împlinesc mâine. Și cu toate acestea ele se vor face simțite prin consecințele lor politice și economice.

Ce poate fi dar mai natural și mai legitim decât dorința de a ști că se întâmplă acolo unde mii de vieți sunt în joc, vieți din cele mai viguroase și unde se decide viitoarea stare a lucrurilor, dimpreună cu situațiunea întreagă politică și economică a Europei !

Cu toate acestea, această dorință generală se oprește dinaintea unei perdele opace, ținut impenetrabil de știri su-

mare, incomplete, din care și cea mai mare parte inexacte, în dosul cărora se desfășoară în peripețiile sale crude, lupta titanică.

De pe teatrul de operațiuni, sosesc numai spre restul, spre masele interesate direct sau indirect, informațiunile pe care beligeranții cred că pot să fie cunoscute, atunci când relațiunile sunt exacte sau cred că trebuie să fie cunoscute, atunci când ele sunt alături de adevăr.

Aceasta este cauza că nu numai pronosticurile de viitor, dar chiar comentariile sau descripția faptelor, se sprijină mai mult pe conjecturi decât pe date reale, riguros exacte.

Astfel încât nu este greu de a se lua dorințele drept realități; și dacă se adaogă câte odată și interesul pe care-l are cineva de a deforma intenționat lucrurile, ne putem da seama ușor de valoarea pe care o prezintă diferitele descrițiuni a celor executate, ca și diferitele preziceri care privesc operațiunile cari vor avea loc în viitor.

Acum câteva zile un jurnalist — care de altminteri e socotit printre cei mai serioși — pentru a da o valoare mai mare succesului cu care speră să fie încununată ofensiva germană din Polonia și pentru a dovedi inferioritatea numerică rusă, spunea că „masa germană care avansează de la nord, ar fi compusă din opt corpuri de armată, ceea ce în nici un caz n'ar reprezenta mai mult de 500.000 oameni” după această socoteală, jurnalul în chestiune atribue corpului de armată un efectiv de circa 60.000 oameni.

Dar câteva zile înainte acelaș jurnal, cât de puțin probabilă ar fi o nouă tentativă a rușilor în această direcție, zicea că cele trei corpuri de armată ale Prusiei orientale, comandate de Hindenburg, și cărora le dădea și numărul, a-nume: 1, 17, și 20 constituiau un efectiv de 500.000 oameni sau chiar 750.000 oameni și Landsturmul lor ar fi disponibil. Cu alte cuvinte, acelaș jurnal atribuia corpului de armată german un efectiv de 165.000 oameni dimpreună cu Landsturmul său !

Este ușor, având o considerațiune așa de slabă pentru

realitatea lucrurilor, de a transforma succesele pasagere într-o victorie definitivă și de a descoperi în situațiunile cele mai nesigure, semnele precursorii ale unor indiscutabile succese.

Noi credem cu toate acestea că, pentru aceia cari pot să fie atrași dintr'un moment într'altul în lupta gigantică la care asistăm, este de un interes imens de a considera lucrurile prin prisma realității, și de a trage o barieră foarte netedă între aceea ce noi am dori a fi și aceea ce este în realitate.

Dacă beligeranții cred că interesul succesului pe care-l speră, cere ca să prezinte situațiunile sub lumina cea mai favorabilă pentru ei și cea mai întunecată posibilă pentru adversarii lor, pentru neutrii dimpotrivă, este o adevărată datorie de conștiință de a înăbuși orice mișcare de simpatie pentru unii sau pentru alții, și de a considera ca un adevărat atentat la interesele vitale ale țării, faptul de a induce în eroare cât de puțin opinia publică în ceea ce privește succesiunea evenimentelor.

FORTELE BELIGERANȚILOR

Trebuie să o spunem dela început, că o evaluare exactă a forțelor beligeranților, întrece pentru un moment cel puțin, cadrul posibilității.

De aceea ar trebui nici măcar să nu facem o încercare.

Putem totuși enumera și examina date sigure în privința elementelor cari contribuiesc la compunerea armatelor de operațiuni în luptă.

Mai atragem atențiunea asupra faptului, că chiar ținând seama de aceste date, evaluarea lipsește de precizie, neavând în nici un caz un caracter de precizie absolută, aceste date neputând servi decât ca indicațiuni, care ar putea să ne dea o idee, cu o mare aproximație, de aceea ce este posibil și de aceea ce întrece limitele posibilității

Elementele care pot servi la o asemenea evaluare sunt următoarele:

Organizația din timp de pace.

Disponibilitățile pentru mobilizare.

Soliditatea tehnică și morală a trupeilor.

Condițiunile strategice.

ORGANIZAREA DIN TIMP DE PACE

După ultimele date oficiale pe cari le conțin publicațiunile „Lobll's Jahresberichte și Veltzes internationales Armee-Almanach“ am putea stabili cu o foarte mică depărtare de realitate, că în anul mobilizării armatele celor patru mari puteri teritoriale: Germania, Austria, Rusia și Franța, dispuneau pe picior de pace, de următoarele formațiuni efective.

Organizarea în timp de pace

FORMAȚIUNI	Germania	Austria	Rusia	Franța	Total Austro-German	Aliați
Corpuri de Arm.	25	16	37	21	41	58
Divizii de Infan. .	50	49	77	47	99	124
Batalioane . . .	669	681	1265	685	1350	1950
Escadroane . . .	547	348	723	455	895	1178
Artilerie de Camp.						
a) baterii . . .	642	342	642	728	984	1470
b) tunuri . . .	3787	1930	4834	2912	5725	7746
Efective bugetare						
a) Trupa . . .	770400	580496	1240000	730000	1150896	1880000
b) Ofițeri . .	36400	34183	49000	31690	70585	80646

Cifrele comparative ale tabloului de mai sus ne arată că superioritatea efectivelor bugetare e de partea aliaților.

deși nu am luat în considerație decât armatele ruse și franceze.

Aceste două armate la un loc au o superioritate asupra armatelor austro-germane de 25 divizii sau 600 de batalioane, 283 escadroane, 486 baterii, 2021 tunuri, 729.000 oameni și circa 10.000 ofițeri.

Diferența s'ar accentua și mai mult în favoarea aliaților dacă ar fi să între în socoteală și armatele belgiene, sârbe, muntenegreană de asemenea și partea de armată în stare să fie transportată pe continent, a efectivelor engleze.

Am crezut că este inutil a mai complica lucrurile adăogând și aceste contingent, căci cifrele citate mai sus ajung singure pentru a dovedi scopul urmărit în acest paragraf.

Scopul a fost de a da posibilitatea cititorului să-și dea seama, în modul cel mai sigur, că armatele de operațiuni ale beligeranților s'au dezvoltat cu operațiunile de mobilizare, în ceea ce privește numărul, aproape cu aceeași bază organică din timp de pace și că dacă există o diferență, ea e în favoarea aliaților, chiar nesocotind micile armate.

Câteva explicațiuni referitoare la cifrele tabloului sunt necesare.

Este de remarcat dela început disproporția care există între numărul corpurilor de armată și acela al diviziilor.

Formațiunea tip a corpului de armată este de două divizii în Germania, Franța, Rusia.

În Austria prin excepție, corpul de armată e de 3 divizii.

Dacă în Rusia numărul diviziilor este superior îndoitului corpurilor de armată, aceasta provine din faptul că anumite divizii sunt independente, cum ar fi de ex. diviziile de grăniceri și de vânători.

În Rusia sunt deasemenea unități independente mai mici, adică brigade, regimente și chiar batalioane, ceea ce explică enorma diferență care există între numărul diviziilor

și acela al batalioanelor. Divizia în Rusia se compune din 16 batalioane: sunt cam 120 de batalioane cari formează unități independente mai mici ca diviziile.

Un alt fapt frapant, este că pe când în Austria efectivul bugetar reprezintă jumătate efectivul din Germania, numărul diviziilor, batalioanelor și ofițerilor este aproape același.

Aceasta provine din faptul că Austria a înglobat în armata sa de prima linie și pe cea de a doua linie, dând acesteia din urmă, deja din timp de pace, o existență efectivă.

Corpul de armată austriac se compune, după cum am văzut, din trei divizii.

Cu toate acestea numai două divizii din trei cuprind trupe de prima linie propriu zis, cea de a 3-a divizie constă din trupe de Landwehr, care în alte țări, intră în stocul trupelor de a doua linie.

Se înțelege dela sine, că grație acestei organizații, Landwehrul austriac poate să fie socotit ca având o bază mai solidă ca aiurea, având în vedere că el are încă din timp de pace, nu numai cadre în activitate de serviciu, dar chiar unități constituite.

Totuși Austria nu a putut obține acest avantaj decât micșorând efectivele armatei permanente.

De aici vine și faptul, că pe când numărul batalioanelor austriace e mai mare ca acel al batalioanelor germane, efectivul în oameni este inferior cu mai mult de jumătate. Consecința este că de o parte nivelul solidității trupelor de a doua linie s'a ridicat simțitor grație acestei înglobări din timp de pace, în trupele de prima linie, de altă parte nivelul a scăzut tot așa de simțitor poate, în trupele de prima linie propriu zise.

DISPONIBILITĂȚILE PENTRU MOBILIZARE

Se confundă adesea — luându-se una pentru alta — dis-

ponibilitățile pentru mobilizare cu aceia ce se poate mobiliza de fapt.

La începutul războiului actual, s'a văzut evaluările în ziare a forțelor cari puteau fi puse în acțiune de beligeranți și cea mai mare parte din cifrele date erau stupefiante.

Cea mai mare parte din aceste cifre, și în tot cazul cele mai exagerate dădeau ca armate de operațiuni, aceea ce nu puteau constitui decât stoțul de oameni „disponibil” pentru mobilizare.

Cifrele obținute erau rezultatul multiplicărei contingentului anual prin numărul claselor care ar fi putut fi chemat sub arme pe baza legilor de recrutare, și natural se ajungea astfel la zecimi de milioane.

Chiar mai târziu, când ofensiva germană a făcut progrese repezi în Franța, s'a atribuit succesul faptului că germanii ar fi trimis numai contra Franței, șase milioane de oameni !

DISPONIBILITĂȚILE PENTRU MOBILIZARE

Dacă în limbajul curent, se poate exprima forța armatelor prin efectivul total în oameni, într'un examen mai precis al lucrurilor când e vorba de cheștiunea armatelor de operațiuni, trebuie să amintim faptul că nu mai putem trimite contra inamicului, mai ales în operațiunile ofensive „masse de oameni” ca pe vremea lui Tamerlan, ci numai „unități constituite”.

Oricare ar fi stocul de oameni, o armată modernă nu poate să cuprindă, decât ceea ce poate echipa, arma, încadra și îngriji cu tot ceea ce este necesar, pentru a putea face față nevoilor luptei și în cazul unei ofensive, nevoilor susținerii trupelor prin ele înșile.

În consecință, evaluarea forțelor trebuie să se facă mai întâiu pe unități; numai când numărul acestor unități este

stabilit se poate calcula și efectivul total printr'o simplă multiplicare.

Unitatea care servește astăzi de bază a organizației marilor armate este „corpul de armată”.

Dacă se cunoaște cifra aproximativă a corpurilor de armată pe care un stat e în măsură să le pue pe picior de război, se poate evalua cu o aproximație satisfăcătoare și efectivul armatei sale.

Este de la sine înțeles că această evaluare are limite foarte largi, fiindcă un element important va lipsi, compunerea corpului de armată.

Organizarea în timp de pace e o indicație, cu toate acestea nu o putem considera ca o indicație sigură, căci este posibil ca la mobilizare ea să sufere modificări, fie în plus, fie în minus, dar mai ales în plus.

În tot cazul după normele admise, corpul de armată comportă două divizii — cu excepția corpului de armată austriac, care după cum am arătat mai sus cuprinde trei. Posibilitatea nu este exclusă ca și în alte armate să fie adoptată formațiunea cu trei divizii, adăugând o divizie de formațiune nouă la cele două deja existente.

Noi putem dar să reținem aceasta, că corpurile de armată pot să fie formate, pe două sau trei divizii.

O divizie este compusă în genere din două brigade. Aceasta nu exclude însă și posibilitatea divizilor cu trei brigăzi, pentru același motiv ca cel pe care l'am arătat când am vorbi despre formațiunea corpurilor de armată.

Brigadele cuprind în genere două regimente și regimentele sunt compuse din trei batalioane (Germania, Franța sau de 4 batalioane, Rusia, Austria).

Corpul de armată „cel mai mic” ar fi acela care ar cuprinde două divizii cu două brigade, fiecare având două regimente cu trei batalioane fiecare, în total 24 de batalioane. Aceasta este formațiunea tip (în timp de pace) a Germaniei și a Franței.

O formațiune mijlocie a corpului de armată este aceea în care toate unitățile sunt formate după cum am spus mai sus cu excepțiunea regimentului care cuprinde patru batalioane. Astfel este tipul rusesc (în timp de pace) și cuprinde 32 de batalioane.

O formațiune apropiată de cea precedentă ar fi aceea a corpului de armată cu trei divizii cu compunerea normală (fie două brigăzi a doua divizii de trei batalioane) sau de două divizii a trei brigăzi cu două regimente de trei batalioane fiecare, în aceste două cazuri, corpul de armată cuprinde 36 batalioane și prin urmare, poate fi socotit ca tipul mijlociu. Rezultă amestecul de trupe active cu trupe de formațiune nouă, amestec care se produce când armata trece pe picior de război. **Această organizare este eminamente defectoasă și pentru aceasta se preferă a se menține trupele active astfel cum sunt, și de a se crea unități complete noi cu trupe organizate în momentul mobilizării.**

În fine putem avea formațiunile „grele” ale corpului de armată, după tipul austriac, care se compune din trei divizii a două brigăzi de două regimente a patru batalioane. În acest caz corpul de armată se socotește pe 48 batalioane sau un număr de două ori mai mare ca în tipul mic.

Pentru evaluarea efectivului unei armate de operațiuni este necesar de o parte ca să cunoaștem după cum am spus, numărul corpurilor de armată și de altă parte compunerea lor.

Aceste două date nu pot fi exact cunoscute căci ele sunt ținute secret în mod riguros, mai mult, trebuie să amintim că la mobilizare sau chiar în timpul operațiunilor se poate decide noi creațiuni care nu au avut nici un început de realizare în timp de pace. Ca exemplu se poate cita Franța în 1870.

Ne aflăm dar în fața unei teren, în care nu putem avansa decât prin supoziții.

În ceea ce privește numărul corpurilor de armată, putem

avea o indicație sigură în „disponibilitățile pentru mobilizare”, indicații cari dacă nu ne conduce la un rezultat precis, ne arată totuși cu o bună aproximație limita maximă unde ne putem întinde.

În ceea ce privește formațiunea corpurilor de armată, chestiunea nu poate fi rezolvată decât pe baza organizării în timp de pace, și aceasta ajunge chiar dacă la mobilizare se adoptă o formațiune, fie parțială, fie generală, bazată pe aceia care a fost tipică în timp de pace, și dacă în evaluarea complexă a forțelor nu s’ar ține seama de această diferență limitele disponibilităților ne-a împiedicat de a ajunge la cifre prea inexacte.

Disponibilitățile pentru mobilizare constau în aceea ce este necesar pentru a pune pe picior de război unități complete, „având tot ceea ce le trebuie” pentru a se susține, a se mișca și a lupta, cu alte cuvinte oameni, echipament, armament, muniții, trenuri, cadre.

Din punctul de vedere al oamenilor nici nu mai e cazul să examinăm chestiunea, căci în toate armatele mari, stocul disponibil este așa de mare. Încât întrece cu mult numărul necesar constituirii armatelor de operațiuni.

DISPONIBILITĂȚILE PENTRU MOBILIZARE. FORȚA MILITARĂ A GERMANIEI

În ce privește disponibilitățile de armament, echipament, munițiuni și material de toate felurile, este foarte greu de a cunoaște exact starea adevărată a lucrurilor. Cu toate acestea, în ce privește armatele bine organizate — și armatele pe care le cercetăm sunt dintre acelea — se poate admite că ele au luat toate măsurile necesare, pentru ca nimic să nu lipsească efectivelor cari sunt gata să le mobilizeze.

Nu rămâne dar decât chestiunea cadrelor care e cea mai importantă și căreia noi putem să le subordonăm pe toate celelalte.

În adevăr, oricât de imense ar fi disponibilitățile în oameni, armament, echipament, etc. ele nu pot fi utilizate pentru creațiune de unități decât în limitele consimțite prin numărul cadrelor disponibile.

Nu se poate concepe unități fără cadre și unități slab încadrate sau încadrate cu ofițeri improvizați, cari pot avea fi de oarecare utilitate pentru apărarea teritoriului național sau la spatele armatelor de operațiuni.

Cadrele utilizabile pentru crearea de unități constau în :

1. Cadre complimentare care, în unele armate, există din timp de pace în efectivul bugetar în vederea noilor creațiuni în momentul mobilizării.

2. Embrioane de organizație din timp de pace, destinate a se desvolta la mobilizare (unități, cadre).

3. Stoc de ofițeri de rezervă.

Să vedem acum evaluările pe cari am putea să le facem după publicațiunile citate. a armatelor care ne interesează.

FORȚA MILITARĂ A GERMANIEI.

În Germania pregătirile au fost făcute în așa fel, că odată cu mobilizarea celor 25 corpuri de armată active, existente din timpul de pace, să se organizeze trupe de rezervă, trupe de Landwehr și trupe de Ladsturm.

Din indicațiunile avute s'a putut deduce că în fiecare corp de armată, Germania era în măsură să puie pe picior de războiu dela 12 la 16 batalioane de rezervă, ceea ce permitea să se constituie cel puțin atâtea divizii de rezervă, câte corpuri de armată sunt, adică 25.

Dacă am lua însă cifra maximă de batalioane presupuse, 16. am avea un total de 400 batalioane care ar permite a se constitui 34 de divizii a câte 12 batalioane fiecare (după tipul normal).

Pe baza acestei presupunerii am ajunge la un maximum

de 17 corpuri de armată constituite aproximativ ca și cele de prima linie și care ar putea deci să fie întrebuințate aproape în ori și ce fel de operațiuni.

Se afirmă însă, că mulțumită pregătirilor din ultimul timp, Germania ar fi putut să constituie în realitate, până în prezent, la 50 divizii de rezervă, formând cu ele 25 corpuri de armată.

În afară de unitățile de rezervă, s'a mai putut organiza la mobilizare unități de Landwehr în proporție, după toate probabilitățile, de cel puțin câte o brigadă de fiecare corp de armată. Aceste unități au permis la trecerea armatei pe picior de război a se forma 13 divizii de Landwehr, al căror număr se crede că a putut fi dus apoi până la 25.

Este de considerat însă, că atât prin etatea oamenilor cât și prin proporțiunea celorlalte arme, în raport cu infanteria, trupele de Landwehr nu pot fi puse pe acelaș picior cu cele de rezervă și de aceea, este greu de presupus, că în războiul ofensiv ar putea găsi altă întrebuințare, de cât în operațiuni secundare.

În orice caz. după socotelile de mai sus, am ajunge pentru Germania, la un total de 42 sau maximum de 50 corpuri de armată, din cari 29 active, existente din timpul de pace, iar restul de 17-25 organizate la mobilizare, cu trupe de rezervă, dar constituite astfel ca să poată fi întrebuințate alături de cele active. plus, în fine un număr de maximum 25 divizii de Landwehr de o calitate inferioară.

La un rezultat analog se ajunge și pe o altă cale, anume pe aceia a stocului de ofițeri disponibili pentru încădrarea unităților.

Din datele ce se cunosc, pare că Germania dispunea, pentru piciorul de război de un total de circa 70.000 de ofițeri (cu activi și de rezervă).

Ofițerii unei armate trebuiesc repartizați pentru mobilizare în două grupe deosebite: grupa destinată a încadra unitățile cari constituiesc corpurile de armată și grupa

destinată : comandamentelor înalte, unităților și serviciilor generale neîncadrate în corpurile de armată, diferitele instituțiuni militare din țară, părțile sedentare, diferitele formațiuni din zona etapelor, etc. etc.

Această ultimă grupă absoarbe cel puțin 20 la sută din efectivul total, proporție dedusă din experiența trecutului, din alte părți și dela noi chiar.

Dacă defalcăm pe de o parte din 70.000 ofițeri 20 la sută și scădem deci 17.500 și dacă ținem seama pe de altă parte că pentru un corp de armată bine încadrat trebuiesc cel puțin 1000, chiar 1100 ofițeri, ajungem la rezultatul că cu cei 52.500 de ofițeri disponibili, după defalcarea arătată s'ar putea încadra un maximum de 50 de corpuri de armată.

Dacă s'a putut depăși însă acest maximum, (căci se afirmă că s'ar fi organizat 50 de corpuri de armată active și de rezervă, 25 divizii Landwehr) explicațiunea o găsim în măsura adoptată în Germania de a se crea la mobilizare o categorie intermediară între ofițeri și subofițeri (Feldwebel-Leutnant).

Rezultatul la care ajungem pe ambele căi, în orice caz este că mulțumită pregătirii atât de îngrijite și efortărilor uriașe făcute, Germania a fost în măsură a pune pe picior de război : până la 50 corpuri de armată de **întrebuințat în orice fel de operațiuni** precum și până la cel mult 25 de divizii de Landwehr, apte pentru operațiuni de mai mică importanță.

În ceea ce privește Landsturmul, cu toate că menirea lui este apărarea teritoriului național, zierele au înregistrat măsura adoptată și în Germania și în Austria de a întrebuința și acest element al puterii armatei peste frontieră.

Măsura nu alterează întru nimic rezultatul de mai sus, căci ori câtă grijă s'ar fi putut pune în organizarea unităților de Landsturm, ele nu vor putea fi niciodată ridicate la nivelul celor de Landwehr, de aceia întrebuințarea lor va

fi în spatele armatelor de operațiuni sau cel mult și cu totul excepțional, alături de cele de prima linie în unele operațiuni absolut secundare.

FORȚA MILITARĂ A AUSTRIEI

Corpul Ofițeresc. — Cât pune pe picior de război.
Totalitatea forțelor.

Austria dispune în timpul de pace de 16 corpuri de armată a trei divizii, cu un total de 49 divizii, ceea ce corespunde cu efectivul a 25 corpuri de armată normale, adică a câte 2 divizii.

Numărul mare de divizii provine din faptul, că trupele de a doua linie, Landwehr sunt organizate din timpul de pace și contopite cu trupele de întâia linie.

CORPUL OFIȚERESC.

Austria dispune, în efectivul bugetar de 34.200 ofițeri, iar cifra ofițerilor de rezervă se ridică la 27.300, ceea ce dă un total de 61.500 ofițeri.

Dacă ținem seama de constituirea politică a monarhiei austro-ungare, este permis a se presupune că mai în toate provinciile cu tendințe naționaliste trebuiesc luate măsuri contra oricărei veleități de turburări, măsuri care nu pot consta de cât din mănunchiuri solide de trupe.

Astfel fiind, partea de defalcăt pentru trebuințele generale, în afară de încadrarea corpurilor de armată în Austria ar putea să se ridice la cel puțin 30 la sută din totalul ofițerilor.

Cu această defalcare numărul ofițerilor disponibili pentru corpurile de armată s'ar reduce la 43.000. Socotind și aici maximum pentru un corp de armată normal la 1000, 1100 ofițeri, ajungem la concluziunea că Austria ar fi în măsură să

încadreze cel mult echivalentul a 40 de corpuri de armată de tipul normal.

CÂT PUNE PE PICIOR DE RĂZBOI.

Pe baza organizațiunei din timpul de pace la mobilizare se pun pe picior de război, după cum am văzut echivalentul a 25 de corpuri de armată normale; rezultă deci că maximum ce s'ar mai fi putut forma la mobilizare a fost încă de 15 corpuri de armată.

Pe de altă parte formațiunile despre a căror pregătire din timpul de pace se are cunoștință ar fi cadrelă a 219 batalioane de Landsturm din cari circa 120 în Austria, iar restul în Ungaria. Aceste batalioane grupate câte trei în regimente pot da un total de 72 regimente cu care s'a putut organiza cel mult 18 divizii adică un total de 9 maximum 10 corpuri de armată.

În afară de aceasta, Austria a mai putut utiliza pentru noi formațiuni și batalioane de depozit al căror număr este aproximativ egal cu acela al regimentelor active, adică 110.

Admițând și pentru aceste batalioane gruparea a câte trei în regimente și a regimentelor câte patru în divizii, se ajunge la un total de încă nouă divizii ceea ce ar mai da echivalentul a patru corpuri de armată plus o divizie sau în fine maximum 5 corpuri de armată.

Este de ținut seama însă, că în afară de cele 9 divizii ce s'au putut constitui dacă s'au constituit, cu batalioanele de depozit, celelalte divizii, compuse numai din unități din Landsturm, nu pot fi decât de o calitate mediocră, poate chiar sub aceia a trupelor de Landwehr germane.

TOTALITATEA FORTELOR

În orice caz, recapitulând pentru Austria, numărul formațiunilor pe picior de război ar putea merge cel mult până la 40 corpuri de armată și anume:

Echivalentul de 25 corpuri de armată normale a 2 divizii (în realitate corpurile de armată sunt a 3 divizii și de aceea numărul lor este redus la 16); trupe de prima linie în-trebuințabile în orice gen de operațiuni.

Echivalentul de 5 corpuri de armată constituite cu trupe de depozit, și deci de bună calitate.

Echivalentul a 10 corpuri de armată constituite cu batalioanele de Landsturm, a căror calitate nu le face apte pentru operațiuni secundare.

ARMATA RUSĂ

În Rusia am arătat că există ca trupe active din timp de pace 37 corpuri de armată, din care 27 în Rusia din Europa, 3 în Caucaz, 2 în Turkestan și 5 în Siberia.

Pentru această armată s'a proiectat formarea cu începere dela 1 Aprilie a 3 corpuri de armată, a căror constituire trebuie să fi fost în curs în momentul în care a izbucnit războiul. În orice caz mobilizarea lor trebuie să fi fost pregătită.

Trebuie să socotim la 40 numărul corpurilor de armată de prima linie apte de a intra în compunerea armatelor de operațiuni prin simpla complectare a efectivelor.

În afară de aceste corpuri de armată active, Rusia, grație măsurilor luate din timp de pace, a avut posibilitatea de a pune pe picior de război, un important număr de trupe de rezervă și de miliții.

Existau înainte de război cadre pentru constituirea în momentul mobilizării a 152 regimente de rezervă, care grupate câte 4, au putut permite constituirea a 38 de divizii, adică 19 corpuri de armată.

Prin faptul existenței cadrelor din timp de pace și grație calității oamenilor, din punct de vedere al instrucției și al vârstei, aceste unități pot să fie considerate ca fiind de o valoare apropiată de trupele de prima linie, și prin urmare, apte de a fi întrebuințate în tot felul de operațiuni.

Afară însă de diviziile de rezervă pentru a căror constituire există din timp de pace un început de organizare, Rusia a mai putut pune pe picior de război și altele de nouă formațiune. Numărul acestora se evaluează până în prezent la 12, ceea ce ar da un total de 50 de divizii, sau 25 de corpuri de armată, proporție mult mai mică celei din Germania și chiar celei din Austria, față cu numărul corpurilor de armată existente în timpul de pace.

În fine pentru apărarea teritoriului, Rusia dispune de peste 100 de batalioane de cetate active și de rezervă ; iar pentru mobilizare a fost pregătită constituirea a 40 divizii de miliții.

Recapitulând pentru operațiunile ofensive, Rusia are posibilitatea să dispue de 65 corpuri de armată din care 59 solid organizate, iar restul întrebuintabile. probabil numai în operațiunile secundare.

Pentru apărarea teritoriului: 40 de divizii, adică 20 de corpuri de armată.

Dacă am considera chestiunea din punctul de vedere al posibilității încadrării, ajungem la un rezultat simțitor analog.

Corpul ofițeresc se ridică în timp de pace la cifra de 49.000.

Nu se cunoaște cifra ofițerilor de rezervă. Ar fi poate a ne îndepărta de marginile realității, admitând față cu cei activi, proporția de sută la sută, ce am văzut că este dată pentru Germania, deși există și în Rusia dispozițiuni analoge pentru alimentarea corpului ofițeresc de rezervă.

Să luăm deaceia proporția de două treimi. S'ar ajunge cu această presupunere la un total de cca. 82.000 ofițeri – din care dacă defalcăm și aici 20 la sută pentru trebuințele generale, ar rămâne pentru corpurile de armată 65.600, cifră suficientă la încadrarea a 65 corpuri de armată în rațiune de 1.000 ofițeri de corp de armată.

Rămân însă trupele de miliții, care și în Rusia ca și în alte țări, inclusiv Germania, se încadrează cu vechi ofițeri eșiți din cadrele armatei active sau de rezervă, precum și din înaintări de subofițeri.

ARMATA FRANCEZĂ

În Franța în afară de cele 21 de corpuri de armată existente din timpul de pace, trupele coloniale au permis a se mai constitui la mobilizare alte trei corpuri de armată active astfel că s'au putut mobiliza, prin simplă complectare de efective, 24 de corpuri de armată de prima linie.

La 19 din aceste corpuri de armată (cele din Europa) s'a adăugat la mobilizare câte o brigadă de rezervă, ceea ce reprezintă în total un adaos echivalent la aproximativ 5 corpuri de armată.

Făcând evaluarea și aici cum am făcut pentru Austria, pe baza corpurilor de armată normale (două divizii a câte două brigade) se poate stabili că Franța a mobilizat ca trupe de prima linie echivalentul a 29 corpuri de armată.

În regiunea fiecărui corp de armată din Europa, dispozițiunile pentru pregătirea mobilizării, au fost luate astfel ca în caz de război să se poată organiza cu trupe de rezervă, afară de a cincea brigadă destinată corpului de armată activ, cum am arătat mai sus, încă două brigade de rezervă a câte 3 regimente fiecare ceea ce ar face 19 divizii a 6 regimente, sau echivalentul a mai bine de 14 corpuri de armată normale.

Toate aceste trupe având constituirea lor deja pregătită din timpul de pace, pot fi considerate ca apte a intra în compunerea armatelor de operațiuni alături cu corpurile de armată active.

Trupele teritoriale. — Pentru apărarea teritoriului național, în Franța este destinată armata teritorială.

Din datele cunoscute reese că s'ar putea constitui până la 150 regimente de infanterie teritorială.

Aceste regimente sunt destinate a fi reunite în brigade și divizii. Detalii asupra acestei grupări nu se cunosc.

Luând ca termen de comparație corpul de armată normal (a 8 regimente de infanterie) ar rezulta posibilitatea unui total de 19 corpuri de armată teritoriale, corespunzătoare celor 19 corpuri de armată active din Europa.

În rezumat deci Franța a putut pune pe picior de război pentru armata de operațiuni 24 corpuri de armată active și 19 divizii de rezervă care prin compunerea lor (corpurile de armată pe 5 brigăzi, în loc de 4 și diviziile de rezervă pe 6 regimente în loc de 4) dau un echivalent de 43 corpuri de armată normale.

Pentru apărarea teritoriului se poate ajunge la un echivalent de 19 corpuri de armată normale de trupe teritoriale.

Posibilitatea încadrării, ne aduce la aceleași rezultate dacă considerăm că efectivul de pace în ofițeri, al armatei franceze, este de cca. 32.000, că stocul ofițerilor de rezervă trebuie să fie după toate probabilitățile, încă pe atâta, adică în proporție nu mai mică decât în alte părți și că, în fine, pentru armata teritorială, încadrarea se poate face din aceleași elemente, ca în alte armate, adică din ofițeri eșiți din cadrele armatei, din prisosul ofițerilor de rezervă, înaintați ofițeri anume pentru armata teritorială.

TOTAL GENERAL AL FORȚELOR

Pentru armatele de operațiuni. — Pentru apărarea teritoriului.
Intervenția Turciei.

Pentru a termina cu evaluarea forțelor ce pare admisibil că pot pune față în față cele două părți, vom adăoga pe scurt datele asupra trupelor și celorlalte state aliate cu Franța și Rusia.

Anglia a adus cel mai puternic contingent.

Până în prezent s'au transportat pe continent 28 de divizii (engleze) din care primele 6 în Belgia, iar restul în Franța.

Diviziile sunt grupate cel mult câte două în corpuri de armată. În orice caz forțele arătate reprezintă echivalentul a 14 corpuri de armată.

În timpul de față trupele engleze sunt sporite cu Corpuri indiene, din care două eșaloane au și ajuns pe câmpul de luptă.

Este de adăugat că noi divizii sunt formate sau în stare de formațiune în Anglita, destinate de a fi deasemenea duse pe continent. Numărul lor se evaluează la cel puțin 10.

Armata Belgiană care și-a atras admirațiunea lumii imparțiale prin bravura și patriotismul ei, a constatat la mobilizare din patru divizii plus garnizoanele cetăților.

Se poate deci evalua, pentru armata de operațiuni : două corpuri de armată.

Armata sârbă a putut pune pe picior de război cel puțin 5 divizii de prima linie și 5 divizii de a doua linie, care la un loc dau un echivalent de cel puțin 5 corpuri de armată normale, apte pentru orice gen de operațiuni.

Pentru apărarea teritoriului se dispune de 60 de batalioane de a treia chemare a căror grupare în unități mari nu este cunoscută, dar care se poate evalua ca echivalente cu două corpuri de armată.

Grupând rezultatele celor arătate asupra diferitelor armate beligerante, obținem următoarele totaluri, exprimate în corpuri de armată a 2 divizii de compunere normală :

a) Pentru armatele de operațiuni compuse din trupe de I-a linie și a II-a linie (activă și de rezervă): Germania, $62\frac{1}{2}$ Austro-Ungaria 40 (prin echivalență) total $102\frac{1}{2}$ corpuri de armată, din care 80 apte pentru orice gen de operațiuni, iar 22 jumătate (diviziile de landwehr german și cele de landsturm austro-ungare), probabil apte pentru operațiuni de o importanță secundară.

Rusia 65, Franța 43, Englitera 14, Belgia 2, Serbia 5, total 129 corpuri de armată, toate apte prin constituirea lor, la orice gen de operațiuni.

b) Pentru apărarea teritoriului, Germania $12\frac{1}{2}$ corpuri de armată (echivalența a 25 de divizii de landsturm).

Austria: trupele destinate apărării teritoriului (landsturmul) au fost deja socotite în armata de operațiuni. Total austro-germanii: $12\frac{1}{2}$ corpuri de armată.

Rusia: 20 corpuri de armată (opolcenie).

Franța 19 corpuri de armată teritoriale.

Belgia dezorganizate. Englitera nu este cazul a o face să intre în socoteală. Serbia $2\frac{1}{2}$ corpuri de armată (trupe de al 3-lea ban) total aliații: $41\frac{1}{2}$ corpuri de armată.

Ar fi riscat a se trage concluzii din cifrele de mai sus. așa cum se prezintă ele și încă mai riscat a se face pronosicuri pe baza lor.

Valoarea lor este relativă, fiind în legătură foarte strânsă cu alți factori, ce vom examina numai decăt, și care se impun în mod indiscutabil ca coeficienți de sporire sau scădere.

Este destul să semnalăm aici, cu totul în treacăt numai unul din acești factori.

Pe când Germania și Austria, mulțumită organizației lor, pregătirii mobilizării, condițiunilor geografice, etc., etc., au fost în măsură a se folosi efectiv de totalitatea forțelor sus arătate, chiar dela începutul operațiunilor serioase, sau cel mult după puține zile; la aliați numai Franța era în măsură să facă acelaș lucru pe când Rusia și Englitera nu au putut dispune la terminarea mobilizării și concentrării forțelor austro-germane de cât de o parte, poate nu chiar cea mai mare a puterii lor militare, nu pentru o acțiune ofensivă, dar nici pentru propria apărare.

Este destul de reamintit următorul fapt.

Regiunile unor corpuri din Siberia, se găsesc la 10.000 km. de teatrul de operațiuni, cu cale ferată, de o productivi-

tate cu totul mediocră. Această distanță un tren militar o străbate în cel puțin 30 de zile.

Dacă se mai ține seama apoi că pe o astfel de linie este greu de contat, pentru transporturi numeroase și continue, pe mai mult de 8 trenuri pe zi, că pentru transportarea unui corp de armată trebuiesc nu mai puțin de 120 de trenuri, că mobilizarea în sine, adică constituirea pe picior de război a unităților a trebuit să dureze în acele regiuni aproape o lună, lesne este de înțeles că multe din trupele vastului imperiu nu au putut să fie aduse pe teatrul de operațiuni decât cu multă întârziere, și că nu ar fi de loc surprinzător, dacă s'ar dovedi că unele trupe sunt chiar în prezent, încă în curs de transportare spre frontiera de est.

INTERVENTIA TURCIEI.

Participarea Turciei la război alături cu austro-germanii, devenită probabilă după ultimele evenimente, nu ar aduce vre-o schimbare simțioare în raporturile de forțe dintre beligeranți, pe teatrele actuale de operațiuni.

Este greu de închipuit că trupele turcești ar putea să întărească pe cele austro-germane în Franța sau chiar în Polonia-Galiția. O participare a turcilor pe teatrul Bosno-Sârb este problematică.

De asemenea este foarte puțin probabil, că pentru a face față unei presupuse ofensive turcești, dacă se va produce, aliații vor defalca din armatele lor de operațiuni o parte din forțe. Este mult mai admisibil că se va recurge la trupe de nouă formațiune.

În orice caz vom nota aici că Turcia ca număr, dispune de 14 corpuri de armată, a trei divizii. Divizia însă are o constituire deosebită, căci se compune din 3 regimente a câte 3 batalioane. Treapta intermediară între divizie și regiment e suprimată. Corpul de armată este deci ca număr de batalioane de tăria corpului de armată mediu.

SOLIDITATEA TECHNICĂ ȘI MORALĂ A TRUPELOR

Armata germană este o mașină uriașe. —
Slăbiciunile armatei austro-ungare.

Puterea militară a Germaniei este mai cu seamă formidabilă din punct de vedere al solidității ceace dă o valoare mult mai mare numărului unităților și deci implicit și a oamenilor ce poate duce în acțiune, decât cea reprezentată prin simple cifre.

Mulțumită unei organizațiuni mecanice intensive, Germania a parvenit să fie în măsură a dispune de o cantitate uimitoare de forțe. Sumând la un loc toate elementele organizate, se ajunge la o enormă cifră de 75 corpuri de armată, cari socotite a 50.000 oameni ar reprezenta un total de 3.750.000 de oameni.

Mulțumită unei recrutări îngrijite a oamenilor, a subofițerilor și mai presus de toate a ofițerilor, precum și mulțumită unor proceduri din cele mai judicioase de instrucțiune și educațiune militară, s'au obținut niște rezultate atât de strălucite, încât armata poate fi comparată cu o mașină uriașă puternică prin proporțiunile, dar și pentru perfecționarea tuturor părților ei compunătoare, precum și armonia minunată ce domnește în funcționarea lor. Pregătirea de război a trupelor este bazată mai presus de toate pe instrucția și educațiunea individuală a soldatului.

Aceasta face ca fiecare unitate să se compue din elemente absolut conștiente de misiunea lor și perfect în cunoștință de toate îndatoririle profesionale.

Deprins a fi disciplinat și punctual prin educațiunea și mentalitatea adânc înrădăcinată în toate păturile națiunei, recrutul german este materialul cel mai propriu pentru a se transforma în soldat desăvârșit, adică în luptător în care sentimentul datoriei să înăbușe și să predomine pe toate celelalte.

Dacă adăogăm apoi că acest material se găsește în mâini și numeroase și abile, mai cu seamă prin respectarea tradițiilor, este ușor de închipuit care poate fi rezultatul activității celor însărcinați cu pregătirea trupelor pentru război.

Corpul ofițeresc german este obiectul admirațiunei unanime și el este factorul principal al solidității armatei germane.

Mândru la exces, conștient în toată accepțiunea cuvântului de misiunea sa, el este pătruns fără cea mai mică rezervă de spiritul datoriei, iar jertfa de sine nu cunoaște margini pentru el.

Acestea fiind elementele compunătoare, nu este deloc exagerat spunând, că în armata germană fiecare unitate este un instrument de luptă perfecționat puternic și docil, pus în acelaș timp în niște mâini, cu desăvârșire abile. Acestea pentru lupta în mic, pentru tactica de luptă.

În ceea ce privește operațiunile în mare, armata luată în întregul ei, este un instrument de război nu mai puțin docil, căci este prevăzută de tot necesarul și pregătită sub toate raporturile ca să execute cu precizie, rânduială și siguranță, orice operațiune.

Rezerve sunt poate de făcut însă asupra spiritului și mentalității înaltului Comandament.

Din cauza importanței, dealtfel foarte justificată în oarecare măsură a părții de detaliu în instruirea armatei, s'a introdus procedeul analitic în conducerea superioară a operațiunilor.

Metodismul intronat într'un mod prea absolut, a restrâns încetul cu încetul marginile largi în care trebuie să se miște spiritul pentru operațiuni în stil mare, reducându-se totul numai la o excesivă tendință la ofensivă, bazată pe soliditatea instrumentului destinat de a da loviturile tactice și sigură de aceea de rezultatul scopului.

Această hypertrofie a spiritului agresiv, cu siguranța izbândeii, din cercurile superioare militare, nu numai că s'a

în rădăcinat adânc și puternic în masa armatei dar a pătruns și în națiune, din parte în parte.

Cuvântul de ordine, la toate chiar la femei astăzi este: wir müssen siegen: trebuie să învingem.

Trebuie să învingem, pentru că este de neînchipuit posibilitatea unei înfrângerii.

Incontestabil, un asemenea spirit este izvor de mare tărie, dar și de grozave desamăgiri.

Cam aceasta era credința armatelor și națiunii franceze, când atinseseră apogeul gloriei militare, sub primul și al doilea imperiu, și ce dezaastroase urmări au avut primele înfrângerii.

Armata germană are pentru sine, pregătirea absolut îngrijită și o soliditate bazată pe realitate, nu pe prezumții, iar națiunea are neprețuita calitate de a fi puțin impresionabilă.

Numai puțin, credința exagerată că este destul să ataci și să ataci cu voință fermă de a învinge, pentru ca să învingi de fapt, este mai mult decât periculoasă, mai ales când tari pe această credință, odată cu „wir müssen siegen“, se strigă înainte de victorie, și „vae victis“ cum a făcut-o „Militär Wochensblatt“. când a înștiințat pe cititorii săi că s'a declarat războiul.

Este periculoasă o asemenea credință, căci nu poate lipsi de a da pe deoparte luptelor caracterul cel mai înverșunat imaginabil, și a învălui și armata și națiunea în cea mai crudă dezolare și umilință, în cazul când lucrurile s'ar întâmpla să iasă altfel de cum se dorește *).

SLĂBICIUNILE ARMATELOR AUSTRO-UNGARE

Armata austriacă este mult departe de soliditatea celei germane. Organizațiunea ei se inspiră fără nici o îndoială, 'dela' cele mai înaintate și raționale principii ce au curs astăzi,

*) Câtă dreptate mi-au dat evenimentele din 1918-1919.

Corpul ofițeresc este bine constituit, pătruns de sentimentul datoriei și cât se poate de pregătit atât pentru misiunea sa din timpul de pace cât și pentru cea din timpul de război.

Lipsa de soliditate a armatei se datorește la două cauze. Pe de o parte disproporția enormă din timpul de pace dintre unitățile mici și efectivul armatei, disproporție care dă tuturor armelor, mai ales infanteriei, un caracter de vădită diluare.

Am văzu că Austria are pe picior de pace 681 batalioane, pe când Germania numai 669, iar efectivul său bugetar din contră este numai de 380.000 față cu 770.000 din Germania.

Consecința naturală a acestei stări de lucruri este că unitățile sunt aproape niște unități cadre *) și pe deoparte instrucția nu poate să fie atât de intensivă ca în Germania, iar pe de altă parte compunerea piciorului de război, implică un număr mult mai mare în fiecare unitate de clase de rezervă.

Cauza mai importantă de slăbiciune a armatei austriace este datorită însă constitutiei politice a monarhiei.

Prin educațiunea și instrucțiunea sa, corpul ofițeresc poate să se ridice la noțiunea de patrie, identificându-se cu persoana împăratului, și mulțumită acestei noțiuni el poate să fie insuflit de cel mai înrădăcinat sentiment. Dar trupa ?

Care poate fi pentru ea resortul care să facă să vibreze inima soldatului român sau ceh pentru patrie, când de nenumărate ori a asistat sau cel puțin a auzit de asuprirea neamului său, și când acasă vorbește o limbă, iar la cazarmă o alta ?

Ce legătură sufletească poate strânge un asemenea soldat de șefii care în multe cazuri vorbesc chiar în serviciu

*) Această constatare, nu poate să fie obiect de reflecțiune și pentru prezent ? ...

o limbă neînțeleasă pentru el și care poate nu rare ori îl tratează cel puțin cu indiferență.

Totul nu se poate baza decât pe o disciplină rece, și dacă atât este de ajuns, a ține pe fiecare la datoria sa, nu poate fi și izvor de avântului covârșitoare.

Din cauze ce nu i se pot imputa, armata austriacă este o mașină de război slab alcătuită și neînsuflețită, rece.

Nu este greu de imaginat cât de delicată este misiunea acelor care sunt chemați să cârmuiască o astfel de mașină, și de asemenea nu este de mirat dacă adesea se văd nevoiți a recurge la combinațiuni neînțelese la prima vedere și dacă și ele nu duc la rezultate dorite.

Echivalentul la 40 corpuri de armată, ce am văzut că Austro-Ungaria a putut fi în măsură să pue pe picior de război la mobilizare, și care s'ar ridica la totalul de 2.000.000 oameni nu poate fi pus pe același nivel cu un număr corespunzător de forțe din armata germană.

Valoarea armatei rusești. — Progresele militare însemnate realizate în imperiul rus.

Am vorbit în numărul trecut de situația armatelor germane și austriace. Voind a judeca valoarea și soliditatea armatei rusești s'ar face o greșală neiertată, dacă s'ar merge cu mintea la campania din Manciuria. Nu numai că într-o armată în 10 ani se pot schimba foarte multe, dar oștirea lui Kuropatkin era departe de a reprezenta imaginea fidelă a organizațiunei, instrucțiunei și pregătirei de război a puterei militare rusești, chiar din acele timpuri. Armata din Siberia ea însăși era de o calitate mult inferioară celei din Europa, iar întăririle ce i s'au trimis au purtat pecetea improvizărei.

Armata pe de altă parte, croită după un tipar nepotrivit condițiunilor locale, nu era utilată pentru a opera în

regiunile de acolo, ceea ce a pus-o în condițiuni de vădită inferioritate, chiar când avea numărul pentru sine.

Nici nu este nevoie a se mai adăoga pe lângă cele spuse, că armata japoneză dimpotrivă, era pregătită sub toate raporturile în perfect acord cu condițiunile regiunii pe care s'au desvoltat operațiunile.

Soldatul rus aduce cu sine, din sânul familiei sale, sentimentul ascultărei, al supunerii necondiționate în fața celor pe care s'a deprins de mic a-i considera ca superiori lui, precum și sentimentul de iubire amestecat cu respect aproape religios către Împărat, care pentru el este tot ce poate să existe mai mare pe lume.

Prin felul traiului de acasă, prin educațiunea militară ce primește, viața lui este simplă și de aceea privațiunile și oboselile războiului nu-l demoralizează căci le suportă aproape cu indiferență.

Corpul ofițeresc este în parte compus din elemente slabe ca cultură generală, chiar profesională. Sentimentul datoriei însă are rădăcini solide în el, și de aceea spiritul de sacrificiu nu cunoaște margini, actele de bravură admirabile nu sunt rare.

Pentru a judeca pe ofițerul rus în justa lui valoare, nu trebuie comparat cu cel german, căci după cum acesta este produsul spiritului într-o câțva încă feudal al țării sale, tot asemenea în cel dintâi, nu poate lipsi de a se oglindi moravurile și mentalitatea propriei națiuni.

Intocmai ca și trupa, masa corpului ofițeresc rus are o viață simplă, ceea ce face ca privațiunile războiului să nu apese greu asupra-i. De altfel este cunoscut, că trupele rusești petrec cea mai mare parte a anului sub cort, afară din cazarmă. În ceea ce privește metodele de luptă, armata rusă se călăuzește absolut de aceleași principii ca și celelalte armate și experiența din Manciuria a servit la mai multe îndreptări sub acest raport.

Comandamentul este compus astăzi din elemente cu

desăvârşire pregătite pentru această grea şi delicată sarcină. Partea practică şi utilă a generalului Dragomirow a dat roadele cele mai bune. Nu puţini dintre generali de treapta cea mai înaltă de azi, începând cu ministrul de război, generalul Sukhomlinow şi generalul Ruski au fost în contact de serviciu, şi de sigur nu fără folos, cu renumitul fost comandant general al circumscripţiunii militare de Kiew.

O parte slabă a armatei ruseşti a fost întotdeauna administraţiunea. Aprovizionările de tot felul, precum şi funcţionarea serviciului din spatele armatelor, s'au arătat defectuoase, chiar şi în ultimele două războaie ale Imperiului (în Bulgaria şi în Manciuria), conducerea strategică s'a resimţit foarte mult de insuficienţa aparatului administrativ. Ar fi însă o greşală a vedea în această constatare, de altfel netăgăduită, un element de slăbiciune pentru armata rusă în ambele campanii citate, armata de operaţiuni era în legătură cu ţara numai printr'o singură linie de operaţiuni, într'un caz, excesiv de lungă şi defectuoasă, în celălalt, mai scurtă, dar tot defectuoasă, traversând o ţară străină şi un fluviu, condiţiuni care ar fi făcut de o funcţionare grea şi nesigură chiar cele mai bine organizate servicii administrative.

Pe de alta, experienţele neplăcute ale acestor campanii au slujit de călăuză administraţiunii superioare militare, la îndreptările adânci aduse organizaţiunii serviciilor auxiliare, şi de sigur că ele vor funcţiona cu totul de altfel acum, sub impulsul şi supavegherea capabilului şi energicului ministru de război actual.

În total deci, dacă sub unele rapoorturi armata rusă nu poate figura pe aceeaşi treaptă cu cea germană, nu mai puţin ea constituie un instrument de război, în toată puterea cuvântului, instrument formidabil prin calităţile ce-i sunt proprii, precum şi prin imensitatea resurselor de care dis-

pune și de care poate să se folosească aproape fără limită de timp, mai ales într'un război pe teritoriul național.

Cele 65 corpuri de armată ce s'au putut constitui pentru armata de operațiuni și 20 pentru armata teritorială, care la un loc dau circa 5 milioane *) oameni cu resursele de care dispune, nu numai că pot fi ținute nesfârșit complete — oricare ar fi pierderile — dar cu puține eforturi pot fi chiar sporite.

Armata franceză este admirabilă. — Soliditatea tehnică și morală a trupelor

Armata franceză, deși cu totul de un alt tip, ca cea germană, ocupă însă locul de frunte în ceea ce privește pregătirea de război.

Soldatul francez nu este o cocă tot așa de ușor de modelat, în mâinile ofițerului, ca cel german; voința sa din cauza vioiciunii temperamentului, este mai greu de dominat, mai ales în micile chestiuni ale serviciului obișnuit.

În împrejurările grave însă, devine temerar dacă nu tenace, și mândria națională înrădăcinată în firea lui, îl face să înăbușe instinctul de conservare și să nesocotească ori ce primejdie *).

Intruția individuală nu este atât de metodic aplicată în armata franceză ca în cea germană, dar avântul natural propriu rasei, face din fiecare unitate un instrument, un instrument de luptă din cele mai de temut.

Partea a doua a campaniei din 1870-71 a dovedit că chiar trupe improvizate, cu toată impresionabilitatea caracteristică a rasei, când au fost sub o conducere fermă, au știut să desfașoare și energie și îndărătnicie, chiar în si-

*) Regimentul rus fiind organizat pe 4 Batalioane, corpul de armată este mai mare.

*) Marna, Verdun, 1917, 1918.

tuațiunile cele mai critice. Este destul a cita armata Generalului Chanzy.

Corpul ofițeresc francez este cult și prin aceea chiar, conștient de misiunea sa. Amorul propriu, isvorât din bogăția de fapte glorioase ale trecutului, este resortul său cel mai puternic. În fața primejdiei, iubirea de patrie se ridică de-așupra oricărui alt sentiment, Nenorocirile din 1870 au pus în evidență defectele organizațiunei și funcționărei serviciilor administrative. O atențiune deosebită le-a fost dată și rezultatele constatate în diferitele manevre, au dovedit că mulțumită îndreptărilor treptat aduse, armata nu va mai fi paralizată în operațiunile sale de aparatul administrativ.

Comandamentul înalt de astăzi este cu totul altul de cât cel din 1870.

Școala superioară de război, concentrările și manevrele anuale au familiarizat organele superioare de comandament cu toate problemele de conducerea trupelor, ale războiului modern. Pare chiar că s'ar desvălui o surprinzătoare putere de înfrânare a temperamentului vioi, nervos și impresionabil. Fi-va aceasta efectul muncii de 44 ani de pregătire neîntreruptă sau conștiința gravității momentului istoric prin care trece Franța? Pozitiv este că se observă atât în comandamentul superior cât și în trupe o liniște, o stăpânire de sine și o tenacitate chiar în situațiunile cele mai grele, încât cu drept cuvânt se poate zice că armata este la înălțimea timpului și împrejurărilor în care se găsește.

Comandamentul superior a mai dovedit o foarte mare înmădare în ceea ce privește conducerea războiului. În tocmai ca și în Germania credința generală era, că ofensiva neșovăitoare duce sigur la izbândă când este condusă cu ferma dorință de a învinge chiar în condițiuni de loc și număr nu din cele mai favorabile *).

Această teorie care părea că, cadreză cu tradiționala

*) Școala Colonelului de Grandmaison.

„furia franceză“ explică ofensivele pripite de la începutul campaniei și care au avut numai rezultatul ce puteau să aibă.

Față în față cu realitatea, comandamentul superior francez s'a recules însă numai decât și a știut să dea cu o siguranță admirabilă conducerii operațiunilor, caracterul impus de condițiunile vădite ale războiului de milioane. Sub toate raporturile cel puțin din punctul de vedere militar, stă astăzi în fața Germaniei cu totul o altă Franță decât aceea din 1870 și cele 3.000.000 oameni ce am văzut că ea poate pune sub arme pentru operațiunile ofensive și pentru apărarea teritorială, nu sunt de comparat, ca compunere și conducere, cu armatele lui Bazaine, Mac Mahon și Bourbaki.

ARMATA ENGLEZA

Armata engleză prin organizațiunea ei, diferă cu totul de armatele de pe continent.

Nu este cazul deci a se stabili vre-o comparațiune.

Vom spune totuși că soldatul englez din punctul de vedere al calității sale individuale nu are nimic de invidiat celui german. Trupa este prin urmare excelentă și aptă a lupta cu cel mai mare avânt în ofensivă și cea mai îndârjită tenacitate în defensivă.

Destinată mai cu seamă expedițiunilor depărtate, armata engleză este perfect prevăzută cu cele necesare pentru a face față greutăților războiului, chiar în condițiunile cele mai rele.

Ofițerii sunt animați de un excelent spirit de sacrificiu. Sub acest raport ar fi o greșeală mare dacă s'ar pune pe o treaptă inferioară oricărui alt tip de ofițer.

În ceea ce privește conducerea în mare a trupelor, ținând seama de condițiunile speciale în care se găsește En-

glitera și de menirea trupelor sale, destinate mai cu seamă a lupta în colonii, natural că comandamentul superior englez este lipsit de experiența necesară pentru a sta pe aceeași treaptă cu armatele de pe continent, deși în principiu s'au urmărit și adoptat fără excepție toate ideile ce au curs în acestea.

Chiar dacă experiența războiului însuși nu ar duce la împlinirea acestei lacune, faptul nu are nici o importanță căci contingentul dus de Englitera pe uscat este prins în angrenajul uriaș al operațiunilor în așa mod, în cât misiunea lui se reduce mai cu seamă la desfășurarea calităților tactice întrinsece ale unităților de luptă, sub care raport, o repetăm, corpurile de trupă engleze sunt fără nici o rezervă, excelente.

ARMATA BELGIANĂ

Asupra armatei belgiene este de prisos a se mai spune ceva. Faptele au fost atât de elocvente, în cât numai din știrile aduse de ziare, lumea întreagă și-a putut face deja o idee destul de exactă de calitățile incomparabile ale acestei mici, dar brave armate.

ARMATA SÂRBEASCĂ

Acelaș lucru s'ar putea spune sub o altă formă, de armata sârbească. Eșită de abia de câteva luni din două războaie, comparativ cu puterile sale, foarte obositoare, și izolată aproape cu totul de izvoarele din care ar fi putut să tragă cele necesare pentru a-și împlini aprovizionările sale sleite, deodată s'a văzut nevoită a lua din nou armele, spre a se măsura cu un adversar uriaș. Deși bravura ce a desfășurat mai întâi în apărare și apoi în ofensivă chiar, a fost mai presus de orice admirațiune, nu mai puțin, nu se poate tăgădui că armata sârbă nu poate fi în momentul de față

compusă decât din unități însuflețite de sigur de cel mai excelent spirit, dar obosite și lipsite simțitor de multe din cele necesare și pentru a opera și chiar pentru a lupta.

ARMATA TURCEASCĂ

Câteva cuvinte asupra armatei turcești. În trecut soldatul turc era prețuit ca incomparabil. Armata turcă pe care Baiazid o ridicase până la faima pe care a dovedit-o în toate războaiele până la cel din 1877-78 inclusiv, nu s'a mai arătat și în războiul balcanic.

După povestirile generalilor turci însuși, trupe absolut proaspete, s'au debandat în fața unui inamic aproape inofensiv, și care venea pe urmele lor cu atâta întârziere în cât le permitea să-și culeagă după două zile, tunurile lăsate în urmă.

Cauza aparentă a acestor debandade, cărora li se datoresc înfrângerile, trebuie să spunem termenul — rușinoase, de la Kirkilisse și Bunar Hissar, se pretinde a fi fost timpul rău și lipsa de hrană 2-3 zile.

Dar armatele lui Osman Pașa, la Plevna, ale lui Mehmed Ali, pe Lom și Suleiman Pașa la Șipka nu au îndurat și ele oboseli și foame și cu toate acestea au ținut ferm în admirația chiar a adversarului ?

Cauza lipsei de soliditate este cu totul alta de cât niște privațiuni pe care le-au îndurat în actualul război și germanii și austriacii, poate chiar mai mult.

Bravura soldatului turc era izvorâtă din fanatismul religios. El se bătea pentru legea lui împotriva ghiaurului.

Reorganizarea introdusă de germani în Turcia a suferit indirect acest izvor de soliditate, fanatismul religios.

Cum poate să-și mai închipue musulmanul că luptă pentru credința lui Mahomed amenințată de necredincioși când alătura cu el, cot la cot, are ghiauri ?

Suprimat acest mijloc de tărie propriu mahomedanilor,

soldatul turc nu se mai diferențiază de oricare alt soldat și pentru ca. cu el să se poată face unități de luptă de oarecare valoare trebuie să fie instruit, educat, prevăzut cu tot necesarul, dat pe mâinile unui comandament format ei însuși care și aceasta să dispună de un aparat administrativ și complet și priceput.

Războiul din 1912 a dovedit că toate acestea au lipsit și astfel de lacune nu se împlinesc într'un an.

Condițiuni strategice. — Aliații au mai multă armată.

— Germanii au mai multă pregătire. —

Aprecierea superiorității.

Pe baza evaluărilor făcute, evaluări, să nu se uite, desbrăcate de orice caracter de precizie, riguroasă, am găsit o forță numerică, exprimată în corpuri de armată normale (a 2 divizii) pentru armatele de operațiuni propriu zise, următoarele cifre: grupul austro-german 102 corpuri de armată, iar aliații 129.

Superioritatea numerică ar înclina deci în partea aliaților, care ar dispune de vreo 27 de corpuri de armată, adică rotund de aproape un milion și jumătate de oameni mai mult.

Din punctul de vedere al calităților morale și tehnice ale diferitelor armate, am văzut însă că Germania se bucură sub acest raport de o superioritate atât de marcată și de reală, în cât pusă pe balanță, modifică simțitor valoarea cifrelor de mai sus, micșorând mult diferența între cele două totaluri.

Se poate dar admite ca ceva apropiat de realitate, că forțele disponibile (luând nu numai numărul dar și calitatea trupelor) ale celor două părți adverse, sunt cam de aceeași putere și dacă este vreo deosebire ea trebuie socotită mai degrabă de partea aliaților.

Este însă bine dovedit că chiar pe câmpul de bătaie, cu atât mai mult pe teatrul de operațiune și cu atât mai mult pe cel de război, izbânda nu aparține în mod necesar celui care are de parte-i superioritatea forțelor totale, ci ea se câștigă întotdeauna de cel care are superioritatea într-o anumită parte a teatrului de război sau de operațiune, sau într'un anumit punct al câmpului de bătaie, chiar fiind în inferioritate în celelalte părți.

O asemenea superioritate se dobândește mulțumită condițiunilor strategice de la începutul ostilităților, conducerii strategice și cursul desfășurării însăși a operațiunilor, conducerii strategice și tactice a forțelor disponibile.

Este prin urmare de un interes precumpănitor a examina condițiunile strategice în care s'au găsit beligeranții la începutul ostilităților, și întrucât aceste condițiuni au permis unei părți sau celeilalte, combinațiuni de natură a obține, la un moment dat și pe un anumit punct o superioritate covârșitoare, pentru ca să fie asigurată izbânda.

*

Independent de partea politică a războtului, faptul însăși că Germania a luat inițiativa declarării războiului celor doi vecini ai săi de pe Continent dovedește că în intențiunile comandamentului superior german era să se ducă război ofensiv cel puțin pe unul d'n fronturi și deci procurarea superiorității hotărâtoare în o parte a teatrului de război a da lovitura cea mare, devenea nu numai o necesitate dar este de presupus că a trebuit să fie realizată ca ceva realizabil cu toată siguranța.

CONDIȚIUNILE STRATEGICE

Superioritatea remarcabilă a grupului austro=german
în armatele de operații, la început.

Primul lucru foarte important din punctul de vedere al raportului de forțe între cele două părți este timpul necesar

fiecărei din ele pentru a trece de la starea de pace la cea de război, și a-și avea trupele în situațiunea din care să poată începe operațiunile.

*

Din acest punct de vedere, grupul austro-german s'a găsit în condițiuni de superioritate foarte pronunțată.

Mulțumită unei întinderi de teritoriu relativ nu mare în raport cu densitatea populațiunei mulțumită unei foarte bogate rețele de căi de comunicațiuni, mulțumită în fine faptului că toate formațiunile din timpul de pace, din care aveau să ia ființă formațiunile de război, cu tot disponibilul în cadre, oameni, animale și material de tot felul, se găseau în cuprinsul teritoriului de pe teatrul de război însuși austro-germinii au fost în măsură, ca, odată cu declararea războiului să înceapă, s'ar putea zice simultan. organizarea tuturor formațiunilor destinate a intra în compunerea armatelor de operațiuni și să le poată avea disponibile pe toate, pentru operațiuni în puține zile.

Numărul acestor zile cu multă probabilitate a fost sub 25, poate chiar sub 20 pentru germani.

Avantajele manevrelor pe linii interioare

Cu totul altfel stau lucrurile pentru aliați.

Singurile, Belgia și Serbia s'au găsit în condițiuni analoage cu Austro-Germania. Dar armatele acestor țări puteau cel mult să atragă asupra lor ceva din forțele 'adverse, nu să-și oprească sau să întârzie serios mișcările uriașelor mase ce aveau să intre în luptă.

Englittera despărțită pe de o parte cu totul de teatrul de operațiuni pe care avea să lupte și din cauza, pe de alta, a organizațiunei sale deosebite. nu era în măsură să ducă dela început decât un contingent neînsemnat pe continent și pe acesta chiar cu întârziere.

În adevăr ca formațiuni pregătite pentru expedițiuni „Expeditionary force” există în timpul de pace unitățile necesare pentru formarea a 6 divizii. Chiar dacă am admite că mobilizarea acestor forțe n’ar fi cerut un număr mai mare de zile, decât cel admis în armatele de pe Continent, numai prin concentrarea lor în porturi imbarcarea și debarcarea lor și reconstituirea pe continent, au cerut un timp mult mai lung decât cel necesar concentrării forțelor austro-germane.

Dar în tot cazul, chiar admițând condițiunile cele mai favorabile pentru englezi, ei n’au putut pune dela început pe balanță, de cât cel mult 6 divizii.

Franța deși organizată pe aceleași baze ca și Germania și Austria, cu un teritoriu restrâns și cu o rețea de comunicațiuni deasemenea foarte bogată, nu mai puțin din cauză că o parte din trupele sale erau în colonii nu a putut fi în măsură să dispue dela început de totalitatea forțelor. Din cele 24 corpuri armată, ce putea să mobilizeze, numai 19 își aveau toate formațiunile din timpul de pace pe teritoriul din Europa, așa că aproape 1/5 din forțe nu puteau fi disponibile pentru primul început al operațiunilor.

În Rusia condițiunile au fost și mai puțin favorabile.

Din cele 37 de corpuri de armată existente, de abia mai puțin de jumătate își aveau formațiunile din timpul de pace pe un teritoriu de o aceeași rază ca acela al Germaniei și anume în circumscripțiile: Vilna (4 corpuri), Varșovia (5 corpuri), Kiev (5 corpuri) și Odessa (2 corpuri).

Formațiunile a 11 corpuri de armată, și anume ale celor din circumscripțiile: Petrograd (4 corpuri), Moscova (5 corpuri) și Cazan (2 corpuri) se găseau la o depărtare îndoită de frontiera amenințată.

În fine formațiunile a restului de 10 corpuri de armată; și anume ale celor din circumscripțiile: Kaukas (3 cor-

puri). Turkestan (2 corpuri) Irkutsk (2 corpuri) și Amur (3 corpuri) se găseau la depărtări, pentru care calificativul de enorme nu este de loc exagerațiune.

Dacă se mai ține seama de sărăcia comunciațiilor, chiar în partea de teritoriu de o rază echivalentă cu întinderea Germaniei, se ajunge la concluziunea că Rusia nu a putut probabil dispune pentru începutul ostilităților nici măcar de jumătatea forțelor sale de operațiuni în intervalul de timp necesar grupului austro-german a fi gata să dea lovitura, cu totalitatea forțelor lor.

*

Rezultă din scurta expunere ce precede, că condițiunile strategice au fost pentru începutul războiului de așa natură, că ele permiteau austro-germanilor să aibă o superioritate remarcabilă în armatele de operațiuni, ale aliaților.

Rezultă însă în acelaș timp că această superioritate nu avea să fie permanentă că încetul cu încetul ea era menită să se micșoreze și la un anumit moment balanța avea să înceapă să încline de partea aliaților.

Era deci indicat pentru austro-germani de a profita de intervalul de timp cât aveau superioritatea de partea lor, căci mai târziu sorții de izbândă, bazați pe superioritatea numerică i-ar fi descrescut încetul cu încetul, pentru a dispărea chiar cu totul.

Aveau austro-germanii această posibilitate ?

Aici este de considerat chestiunea din punctul de vedere însăși al operațiunilor.

Condițiunile strategice. ~ Avantagiile manevrelor pe linii interioare.

Imbrățișând cu privirea teatrul de războiu pe o hartă, înaintea de orice alte considerațiuni este izbitor faptul, de o

importanță strategică extrem de mare, că pe când austro-germanii au continuitate teritorială, și pot deci să-și împartă sau să grupeze forțele disponibile cum ar voi, aliații sunt despărțiți în două grupe principale și unul secundar, fără putință de legătură între ele.

Armata rusească de o parte și armata franco-anglo-belgiană de alta, sunt mărginite la propriile lor forțe neavând în nici un chip mijlocul de a se ajuta reciproc, direct. Armata sârbească formează un al treilea grup de asemenea izolat.

Între grupurile despărțite ale aliaților se găsește blocul austro-german, cu posibilitate de a executa ceea ce se numește în strategie: manevra pe linii interioare.

Avantagiile acestei manevre consistă din posibilitatea ce are cel care se găsește la mijloc de a ține cu o parte slabă din forțele sale în loc, unul din grupele despărțite ale inamicului disputându-i terenul încet, încet, pas cu pas, pe când cu masa covârșitoare să cadă asupra celui alt spre a-l zdrobi.

Odată victoria obținută într-o direcție, toate forțele sunt îndreptate asupra celeilalte părți, din grupurile separate.

Manevra pe linii interioare de care după cum vom vedea s'au slujit în stil mare, austro-germanii și care a dat victorii de glorie neperitoare lui Friederich și Napoleon, cere unele condițiuni pentru reușită.

Mai întâi este necesar ca grupul ținut în eșec de partea mai mică a forțelor interioare, să facă jocul adversarului, adică să piardă timpul într-o acțiune înceată.

Pe de altă parte este necesar ca partea atacată de masa covârșitoare să voiască sau să fie nevoită a primi în orice condițiuni, bătălia decisivă.

În trecut pe timpul lui Friederich sau Napoleon chiar, când corespondența se făcea prin curieri sau prin semnale optice, condițiunile de mai sus erau ușor de realizat. Știrile

între grupele interioare se transmiteau mult mai repede și legătura de comandament putea să fie menținută, pentru mijloacele de atunci în condițiuni destul de favorabile.

Din potrivă grupele exterioare, separate, dacă chiar puteau să se țină în legătură prin curieri, știrile dela unul la altul nu puteau să ajungă decât cu mare întârziere, așa încât cei doi comandanți nu erau în măsură de a ști în timp util, fiecare din ei, ce avea în față, și deci era cu puțință ca unul să se lase a fi ținut în loc, fără să știe că are în față forțe slabe, iar celalt să primească bătălia, fără ca să știe că se găsește în condițiuni dezavantajoase.

Astăzi însă caracterul manevrei pe linii interioare este schimbat cu desăvârșire. Comandanții grupelor exterioare se pot ține în tot așa de perfectă legătură ca și aceia ai grupelor interioare și atunci se pot interverti rolurile cu multă ușurință. Cel contra căruia se trimite partea slabă, fiind înștiințat de aceasta, poate să o atace cu energie și iuțeală, iar cel contra căruia s'a îndreptat masa principală, în loc de a primi bătălia decisivă, poate să cedeze terenul pas cu pas.

Această posibilitate a intervertirii rolurilor, nu numai că face problematică reușita manevrei interioare, dar în cazul unei conduceri pricepute din partea celui ce se găsește pe linia exterioară, permite acestuia să ajungă nu la simple victorii ci la adevărate catastrofe. Grupul extern care a avut de luptat cu partea slabă a forțelor de pe linia interioară, după victorie merge direct în spatele masei principale adverse, și rezultatul nu poate fi decât catastrofa.

Pe aceste considerațiuni și-a bazat Moltke planul său de campanie din 1866 și rezultatul este cunoscut. Austriacii nu numai că nu au putut să tragă nici un folos din situațiunea lor pe linii interioare, dar înfrângerea suferită la Sadova a pus capăt războiului.

Un corector la acest pericol, la care este expusă manevra pe linii interioare se găsește în condițiunile de spațiu.

Dacă grupul exterior, împotriva căruia se aruncă masa principală nu are destul spațiu pentru a ceda teren pas cu pas, mai multă vreme, atunci el este nevoit să primească bătălia, și succesul manevrei este pe jumătate asigurat.

Succesul este complet asigurat dacă pe lângă acestea, cele două grupuri exterioare sunt atât de departe unul de altul, încât victoria unuia să nu aibă influență asupra celeilalte părți a teatrului de război, până nu s'a terminat aici bătălia decisivă.

Vom vedea mai jos în care din aceste condițiuni se găsesc beligeranții.

Reușita planului strategic german.

Dacă comandamentul austro-german a clădit speranțele sale de victorie pe reușita manevrei pe linii interioare, desigur n'a putut să se lase a fi călăuzit numai de considerațiuni curat militare.

Să examinăm în trăsături mari, situațiunea, și pentru aceasta să facem abstracție de teatrul de operațiune franco-german și austro-germano-rus.

Forțele aliaților, grupate în două mase la o distanță de o mie de kilometri una de alta, aveau interpusă între ele pe cele austro-germane.

Aceste din urmă aveau, prin situațiunea lor strategică și geografică, posibilitatea să ție cu o parte din forțe în loc armata rusească, iar grosul forțelor să-l îndrepte asupra Franței sau, puteau vice-versa cu o parte slabă din forțe să oprească în loc eventuala înaintare a francezilor, iar cu masa principală să meargă hotărât împotriva armatei rusești.

Superioritatea totală de care se bucurau austro-germanii la începutul ostilităților le permitea să aibă pe unul din teatrele de operațiuni, forțe atât de covârșitoare, încât isbânda să fie aproape asigurată atât cât ar fi depins de număr și aceasta fără a fi prea slabi pe celălalt front.

Toată chestiunea se reducea în a hotărî în ce parte să îndrepte eforturile principale: spre Vest sau spre Est; spre Franța sau spre Rusia. Din punctul de vedere curat militar, totul făcea preferabilă prima direcțiune.

Faptul că Rusia nu putea să dispună dela primul început de cât de o parte din forțele sale, victoria obținută contra lor, chiar admitând că ei ar fi primit bătălia, nu ar fi putut să fie hotărâtoare în toată puterea cuvântului.

Dacă însă din contră în loc de a primi bătălia, rușii s'ar fi hotărât numai la o cedare a terenului pas cu pas, palmă cu palmă, manevră nu fără precedent pentru ei, ce s'ar fi întâmplat ?

S'ar fi întâmplat că masa hotărâtă a da lovitura principală să se vadă nevoită a se adânci tot mai mult în inima Rusiei, și dacă o astfel de adâncire a fost fatală lui Carol al XII-lea și lui Napoleon I *), cu armate mai mici, desigur că nu ar fi fost lipsită de mari primejdii pentru o masă de vreo 2 milioane oameni cel puțin, într'o regiune slab populată și brăsdată și mai slab de comunicațiuni.

În orice caz, o soluțiune grabnică nu era sigură, și atunci se pune întrebarea ce s'ar fi putut întâmpla pe frontul opus ?

Era oare de admis în toată siguranța că francezii sau mai bine zis franco-anglo-belgienii s'ar fi mulțumit să desfășure o acțiune lipsită de energie, când pe deoparte telegraful le-ar fi spus unde este masa principală dușmană și în mod virtual ce aveau în față, iar pe de alta aviația ar fi putut să le confirme această din urmă parte zi cu zi ?

Desigur era mult mai probabil, ca odată orientați asupra situațiunei, aliații să desfășure cel puțin tot acelaș spirit de întreprindere, pe care l'au desfășurat când au știut că erau obiectul isbirei masei principale inamice.

Din aceste cauze, soluțiunea de a merge împotriva

*) 1812.

Franței părea preferabilă. Ce sorți de reușită avea ea însă ?

Pe deoparte era necesar ca aliații să primească bătălia decisivă pe frontul de West iar pe de alta ca rușii să se lase a fi ținuți în loc pe cel de Est.

Prima condiție s'ar fi putut considera sigură numai în cazul când axa atacului ar fi avut o astfel de direcțiune în cât să nu lase adversarului decât alternativa : sau să primească bătălia decisivă, sau să depue armele, cum a fost de pildă la Sedan.

În cazul de față numai o necunoștință sau născocire completă a situațiunei generale pe teatrul de război ar fi putut duce la o astfel de hotărâre din partea aliaților.

De altfel faptele însăși au dovedit că chiar în urma primelor imprudențe, francezii s'au recules numai decât, și fără ezitare au început să cedeze teren, pentru a evita o bătălie în condițiuni astfel, ca rezultatul să fie hotărâtor.

Ei s'au retras dincolo de Marna de unde au reluat ofensiva numai atunci, când situațiunea sub toate raporturile permitea aceasta cu perspectivă de reușită, ceea ce altminteri s'a și realizat.

Dar dacă situațiunea ar fi continuat să fie defavorabilă, nu este lipsită de probabilitate presupunerea că mișcarea înapoi s'ar fi continuat cu mult. luând un caracter și mai lent, pentru a întârzia cât mai mult desnodământul.

Ce s'ar fi întâmplat în timpul acesta pe frontul de Est ? Ceeace s'a întâmplat.

Cunoscându-se situațiunea generală pe întreg teatrul de război, forțele disponibile rusești nu au ezitat să înfrunte pericolul și să se arunce într'o ofensivă hotărâtă, pentru ca prin urmările ei, să oprească ofensiva germană pe teatrul de West.

Invaziunea în Prusia orientală și Galiția a schimbat fața lucrurilor și fără o intervenire grabnică a noui și numeroase forțe, masa secundară austro-germană ar fi fost sdro-

bită pe teatrul de Est, înainte ca cea principală să fi ajuns la victoria decisivă pe cel de West.

De oarece lucrurile s'au petrecut astfel, ele erau de prevăzut, și până la probe sigure, nu se poate admite ca comandamentul superior austro-german să nu le fi avut în vedere în alcătuirea planului de război.

Atunci cum a putut să se hotărască la o manevră a cărei neisbândă, dacă nu era sigură, dar era cel puțin mult probabilă ?

După cum am spus, este de presupus că, pe lângă considerațiunile curat militare s'au făcut să intre în calcul și considerațiuni de alt ordin. Cel puțin cam așa se deduce din cele ce s'a putut culege de prin ziare până acum.

Probabil s'a contat, pe deoparte, ca o invazie repede însoțită de distrugerii nemai pomenite până acum ca iuțeală a fortificațiunilor, va produce în Franța o așa impresiune încât comandamentul în parte dezorientat, în parte sub presiunea opiniei publice, în parte în sine sclav al ofensivei cu orice preț, să se expue catastrofei într'un scurt interval de timp.

Pe de altă parte, s'a contat în Rusia pe turburări, pe mișcări revoluționara în marile centre, pe mișcări separatiste în Polonia, în Caucaz, etc.

Toate aceste fenomene de slăbiciune pentru inamic nu s'au produs însă, ceea ce dovedește că speranțele puse în ele erau neîntemeiate.

În loc de o Franță nerăbdătoare, nervoasă, excesiv de impresionabilă, Germania a găsit o Franță calmă, pregătită și gata pentru orice sacrificiu, înainte de a se lăsa să i se puie genunchiul în piept.

Tot asemenea în locul unei Rusii slăbite prin starea de lucruri interioară, în locul unui gigant cu picioarele de lut, în fața austro-germanilor, s'a ridicat o națiune uriașe, nu numai prin număr, dar și prin coheziunea tuturor păturilor ei. Ca trăsătură de unire s'a mai ridicat în fața blo-

cului central, națiunea engleză a cărei energie perseverentă a pus acum un secol capăt epopeii napoleoniene.

În astfel de condițiuni manevra pe linii interioare cu toate avantajele ce prezintă, nu putea duce cu siguranță desăvârșită la rezultatul dorit.

Evaluarea cantitativă a forțelor beligeranților, ne-a dus la rezultatul că aliații dispun de oarecare superioritate.

Evaluarea calitativă ne duce la concluzia că ambele tabere stau pe același plan.

Condițiunile strategice absolut favorabile blocului austro-german în ceea ce privește forțele disponibile pentru începutul operațiunilor, constituie un aliat de o valoare neprețuită, anume „saptiul” ceea ce pune pe austro-germani, dacă nu în stare de inferioritate absolută, cel puțin în fața unei situații la care distrugerea unuia din grupurile inamice devine din ce în ce mai problematic, dacă nu iluzoriu.

Spunem „din ce în ce” căci dacă manevra pe linii interioare nu a avut succes la început când austro-germanii aveau superioritatea absolută a forțelor în acțiune, succesul devine acum pe fiecare zi mai puțin probabil, pe măsură ce forțele ruse se îngrămădesc din ce în ce pe frontiera de Est.

Natural, nu s’ar putea trage nici o concluzie absolută, căci nu se poate exclude complet posibilitatea victoriei finale, chiar în condițiunile de față.

Totuș, pentru aceasta, judecând după chipul cum s’au desfășurat evenimentele până în prezent, ar trebui sau ca aliații să comită greșeli ireparabile, sau ca austro-germanii să desfășoare o conducere dacă nu genială, cel puțin la înălțime.

În fața acestor posibilități, privirile se opresc asupra perdelei misterioase, în spatele căreia se țese viitorul.

ANEXA No. 2

Proiect de operațiune pentru armata Română
în cazul că ar intenționa să înainteze prin
Transilvania, spre câmpia Ungară. Obiectiv: Budapesta

Calcularea timpului necesar pentru a străbate Transilvania dela Sud-Est la Nord-West

Determinarea numărului aproximativ de zile pentru a străbate Transilvania s'a făcut pe baza următoarelor presupuneri.

a) GRUPAREA FORTELOR. Pentru operațiunea considerată s'a presupus că se destină două Armate și anume:

1. Armata din dreapta compusă din trei Corpuri de Armată, a două Divizii fiecare și o Divizie de cavalerie, concentrate în punctele :

- Divizia 2 Cavalerie la Bacău.
- Corpul IV Armată la Adjud.
- Corpul III Armată la Ploești.
- Corpul II Armată la Târgoviște.

2. Armata din stânga, compusă din două Corpuri de

Armată, o Divizie de rezervă, o Brigadă independentă și o Divizie de cavalerie, concentrate în punctele:

- Divizia I-a Cavalerie la Buzău.
- Corpul V Armată la Râmnicul Vâlcea.
- Corpul I Armată la Tg. Jiu.

Divizia de rezervă și Brigada independentă la Turnu Severin.

În afară de aceste Armate, se presupune că s'ar mai constitui un grup de patru Divizii de rezervă, rămânând a se hotărî potrivit cu situațiunea din ultimul moment, atât zona de concentrare cât și destinațiunea acestor forțe.

Garnizoana București ar fi ținută cu patru Brigade de rezervă.

Restul brigadelor de rezerva, adică cinci, ar urma provizoriu corpurile respective de armată, ținându-se disponibile pentru a fi lăsate în spatele Armatei, pe măsură ce se va înainta pe teritoriul invadat.

b) SITUAȚIUNEA STRATEGICĂ. Să presupun că aripa dreaptă ar fi acoperită de forțe amice în Bucovina și pe măsură ce mișcarea va progresa, forțe însemnate amice, stăpâne pe trecătorile Carpaților mici, pătrund în bazinul superior al Tisei.

Aripa stângă, nu este direct sprijinită, ci din contra serios amenințată de forțe concentrate în regiunea Timișoara-Arad.

Forțe amice sunt destinate totdeodată să urmeze mișcarea armatelor noastre, ținându-se însă pe dreapta Dunărei.

c) ATITUDINEA INAMICULUI. Se presupune că pentru considerațiuni datorite situațiunii generale pe teatrul de războiu, adversarul nu ar fi în măsură să opue o rezistență serioasă pe timpul mișcării noastre, așa încât numărul zilelor calculate nu coprinde și întârzierile datorite

rezistenței apărării, ci numai pe acela necesar mișcării propriu zise.

d) MODALITATEA MIȘCĂREI. Obiectivul strategic al operațiunilor se presupune a fi Budapesta. Operațiunile ar trece prin următoarele faze:

1. Traversarea Carpaților Mari. Tabela de mișcare a.
2. Pătrunderea în valea Mureșului. Tab. de mișcare b.
3. Traversarea munților Apuseni Transilvani. Tabela de mișcare c.
4. Desfășurarea strategică pe Tissa. Tabela de mișcare d.

5. Înaintarea dela Tissa la Budapesta (lupte).

În rezumatul de față s'a considerat numai timpul necesar pentru a se ajunge pe Tissa, în sectorul Ségheidin-Solnoc.

Luată în întregimea ei, mișcarea va consta din o conversiune generală spre stânga, așa încât, din ceiace la început frontul ar fi orientat spre Nord, cu un unghiul ofensiv la dreapta, după atingerea Tisei el ar fi orientat spre West.

Pentru a menține trupele în bune condițiuni, s'a presupus că Comandamentul ar fi hotărât a da o zi de repaos după fiecare trei zile de marș.

Observând pe de o parte această dispozițiune, iar pe de alta nepierzând din vedere necesitatea de a ține acordul între coloane pe timpul conversiunii, ar rezulta că, pe când aripa ocolitoare s'ar mișca neconținut, aripa opusă ar fi nevoită să pornească mai târziu și să stea pe loc un număr variabil de zile, pentru fiecare din obiectivele fazelor intermediare.

Această măsură se impune, în scopul de a nu expune pivotul să fie copleșit, fără ca restul forțelor să'l poată ajuta, iar pe de altă parte, ca pivotul să fie în situațiunea favorabilă de a garanta mișcarea părții ocolitoare, contra unui atac mult probabil, din regiunea Timișoara-Arad.

e) DATA ÎNCEPEREI MIȘCĂRII. Pentru a evita serioase complicațiuni, data începerei mișcării ar trebui să fie subordonată mișcării aripei stângi a operațiunilor principale din Galiția și Bucovina.

În orice caz, dacă se prevede rezistență întârziatoare la străbaterea munților, va fi bine ca operațiunile de forțare a pasurilor să înceapă imediat ce s'a terminat concentrarea trupelor, adică a 12-a zi de mobilizare. Dacă din contra se prevede că mișcarea se va putea executa fără opriri datorite inamicului, atunci ar fi bine ca ea să înceapă după terminarea organizării serviciilor, adică în ziua 16 sau 17 de mobilizare.

O soluțiune preferabilă, dar desigur subordonată situațiunei momentului, ar fi aceea de a trece lanțul munților în-dată ce s'ar termina concentrarea trupelor și să se aștepte, după atingerea acestui prim obiectiv intermediar, desăvârșirea organizării serviciilor.

f) DIRECȚIUNILE DE MARȘ. Din cauza sărăciei rețelei de drumuri cari străbat cele două lanțuri de munți (Carpații și munții Apuseni), mișcarea va trebui să se facă pe corpuri de armată, pe un front destul de larg.

La terminarea fiecărei faze intermediare (vezi crochiul) s'a însemnat frontul armatei cu cifrele 1, 2, 3 și 4.

La sfârșitul primei faze (la eșirea din munți) cele două armate s'ar găsi pe un front, în linie dreaptă de circa 300 km.

La sfârșitul fazei a doua (Valea Mureșului) frontul s'ar reduce la 168 km. (Deva-Reghinul Săsesc), plus o flancgardă (Divizia de rezervă) la Caransebeș, acoperită și aceasta la flancul stâng cu Brigada independentă.

La terminarea fazei a treia (eșirea din munții Apuseni), frontul ar fi de circa 180 km. cu flancgarda la Timișoara.

Frontul Seghedin-Solnoc, este de circa 100 km.

g) NUMĂRUL ZILELOR DE MARȘ. Am luat pentru a indica aici numărul zilelor de marș, mișcarea unui corp de armată dela aripa mergătoare și anume a corpului III, care pornește din Ploești și urmează itinerariul : Valea Prahovei-Brașov-Sighișoara-Tg. Mureșului-Oradea-Solnoc.

În prima fază (traversarea munților) corpul de armată are de străbătut cica 110 km. pentru cari s'a socotit 5 zile, fără repaos.

În a doua fază (înaintarea până în valea Mureșului) corpul de armată are de străbătut circa 180 km., pentru care s'a socotit 13 zile. Mișcarea ar începe după două zile de repaos în Brașov, iar după fiecare 3 zile de marș, o zi de repaos. Zile de marș propriu zise ar fi numai 9, a 20 km. în medie pe zi.

În faza a treia (din Valea Mureșului până la eșirea din munții Apuseni) corpul de armată ar avea să străbată cam la 250 km., pentru care s'a socotit un minimum de 15 zile (12 zile de marș a peste 20 km. și 3 zile de repaos).

În fine în ultima fază (dela eșirea din munții Apuseni până la Tissa, corpul de armată ar mai avea de străbătut peste 150 km., pentru cari s'a socotit 9 zile.

Zilele de marș, pentru întreaga mișcare ar fi deci: 5 traversarea Carpaților; 13 din Carpați în Valea Mureșului; 15, din Valea Mureșului până la eșirea din munții Apuseni; 9, dela eșirea din munții Apuseni până în vecinătatea Tissei, total minimum 42 zile, la care dacă se adaogă zilele de mobilizare, se ajunge **la totalul general de 54 zile**, în caz că mișcarea ar începe imediat după concentrarea trupelor sau 59 zile, dacă s'ar aștepta și desăvârșirea organizării tuturor serviciilor.

PROECT DE OPERAȚIUNE SPRE TRANSILVANIA

TABELA B

TABEL DE MIȘCARE PENTRU ÎNĂLȚAREA ÎN VALEA MUREȘULUI

Unitățile	Ziua 6	Ziua 7	Ziua 8	Ziua 9	Ziua 10	Ziua 11	Ziua 12	Ziua 13	Ziua 14	Ziua 15	Ziua 16	Ziua 17	Ziua 18
C. IV Arm Kézdi- Vasarelli			Bukozad	Tuşnad	Circ. Sereda		Szenteg- hazs- falsa.	Udvarhely	Korond		Sovata	Nyarad- Temete	Szasz- Regen
C. III Arm Braşov			Feldioara	Izas- Maghiaros	Hervitz		Schiozi- scher	Kaiser- dorf.	Maghiar- Szakod		Balavasár	Maros- Vasarhely	
C. II Arm. Roznov			Fekete- Halom.	Perşani	Făgăraş		Nagy- Siak	Szent- Agota	Magaré		Medias	Dicső- St.Marton	Maros- Ludoş
C. V Arm Tălmaş	Sibiu						Szeceşel	Mercurea	Sebeşul Săseşc		Alba- Iulia		
C. I Arm. Petroşani	Livada Mare	Hatzeg									Batisa	Deva	
D. II Cav. Cic Sereda			Udvarhely				Sovata	Szasz- Regen			Tékendorf	Kerler	Deeş B
D. I Cav. Feldioara	Făgăraş		Szent- Agota	Medias		Mikes- Zasza	Blaş	Tovis	Alba- Iulia		Bencone	Deva	Deeş B
D. 11 rez. Mehadia							Domanşa	Slatina	Caran- Sebeş				

PROECT DE OPERAȚIUNE SPRE TRANSILVANIA

TABELA A.

TABEL DE MIȘCARE PENTRU TRECEREA FRONTIEREI

Unitățile	ZIUA I	ZIUA II	ZIUA III	ZIUA IV	ZIUA V
Corpul IV Arm. (Adjud.)	Căiuți	Grozăvești	Poiana Sărată	Berek	Kezdi-Vasarhely
Corpul III Arm. (Ploești)	Câmpina Vălenii de Munte	Comarnic Valea Largă	Bușteni Cheia	Predeal Alt Șanț	Brașov
Corpul II Arm. (Târgoviște)	Cemena	Stoenești	Rucăr	Torzburg	Roznov
Corpul V Arm.	Râmnicul Vâlcii	Călimănești	Călinești	Căineni	Talmoș
Corpul I Arm.		Târgu-Jiu	Bumbești	Iainici	Petroșani
Divizia II Cavalerie	Cornățelu	Ocna	Comănești	Palanca	Cic Sereďa
Divizia I Cavalerie	Cislău	La Chei	Bodza	Tartlău	
Divizia 11 rezervă			Turnu Severin	Cireșu	

PROECT DE OPERAȚIUN

TRAVERSAREA MU

Unitățile	Ziua 19	Ziua 20	Ziua 21	Ziua 22	Ziua 23	Ziua 24	Zi
Corpul IV Armată		Teaca	Lechința		Becleanu	Dej	
Corpul III Armată	Săn Martinul de Câmpie	Cărnărașu		Apahida	Dobăcă		H
Corpul II Armată		Turda		Cluj	Nădășel		Aç
Corpul V Armată	Tatarlaka	Sasvaros		Deva	Băița		Ba (
Corpul I Armată	Hia		Posoga		Tot varad		C
Divizia II Cavalerie			Johaza			Remete- Mező	
Divizia I Cavalerie			Maria- Radna			Arad.	
Divizia 11 Rezervă		Lugoj					

PROECT DE OPERATIUNI SPRE TRANSILVANIA

TABELA D.

DESFAȘURAREA STRATEGICĂ PE TISA

Unitățile	Ziua 34	Ziua 35	Ziua 36	Ziua 37	Ziua 38	Ziua 39	Ziua 40	Ziua 41	Ziua 42
Corpul IV Armată			Piskolt	Vama Perti		Debrețin	Besenmenif		
Corpul III Armată		Dioseg	Oradea		Janad	Zarandul Mare		Gyula	Bykisciaba
Corpul II Armată			Peterd	Darvaș		Segalom	Gyoma		Mezo•Tür
Corpul V Armată			Ghyula	Ujlagos		Oroshaza		Sentez	
Corpul I Armată	Pecica	Lacul•Mare		Macău		Hódmező Vasarhely			
Divizia II Cavalerie	Mate•Szalka		Kallo•Semjen	Nyregyhaza					
Divizia I Cavalerie									
Divizia 11 Rezervă	Recaș		Timișoara						

ROMANIA

PE JUDEȚE
SI
ADMINISTRATIVE
SCARA
1:1.000.000

LEGENDA

- MUNICIPII
- COMUNE URBANE REȘEDINȚE
- COMUNE URBALE NEREȘEDINȚE
- COMUNE RURALE
- SATE
- Frontiere
- Limita de județe
- Căi ferate
- Sos. Naționale
- județane

Anexa 2

HARTA PE CARE SUNT INDICATE
MISCĂRILE ARMATEI DE LA ZONA

DE CONCENTRARE PÂNĂ LA TISA.

A SE VEDEA SI TABELELE

DE MISCARE: A.R.C.D.

GRUP 4 DIV. REZERVĂ

CU DESTINAȚIUNEA CE

S'AR DA POTRÎVIT

SITUAȚIUNEI

5. BRIGĂZI REZERVĂ

URMÂND PROGRESIUNEA

CORP ARMATĂ.

ANEXA No. 3

Proiect de colaborare a forțelor Româno-Ruse

În cazul unei cooperări a Armatei Române cu Armata Imperială Rusă, operațiunile vor fi îndrumate și se vor desfășura pe următoarele baze:

1. Armata română va pătrunde în Transilvania străbătând Carpații de pe laturile Sud și West ale Transilvaniei, prin văile cari deschid comunicațiuni spre valea Mureșului și Trotușului inclusiv.

2. Din valea Mureșului, armata română prin o conversiune la stânga va străbate lanțul munților apuseni ai Transilvaniei și va înainta spre Tissa cu aripa la Szolnok.

3. Mișcarea ofensivă a armatei române va începe în a . . . zi după decretarea mobilizării.

4. O armată rusă compusă din 3—4 corpuri de armată va opera ofensiv pe flancul drept al armatei române de pe frontul Cernăuți-Kolomeea, pentru a pătrunde în basinul superior al Tisei.

5. Zona de operațiuni a acestei armate se va întinde spre Sud până în: Iacöbeni-Borşa-Maramoros-Sziget- N. Banya-Szatmar Nemety-Mate Szalka-Nyregy Haza-Mező Sombor-Miskolcz, inclusiv toate aceste puncte și căile de

comunicațiuni ce le leagă. (A se vedea harta Statului Major Austriac scara 1: 750.000).

Linia această de demarcațiune poate fi modificată după o prealabilă înțelegere între comandamentul armatei române și acela al armatei ruse din Bucovina.

6. Ofensiva armatei imperiale ruse din Bucovina va fi acoperită, pe flancul stâng, și la trebuință sprijinită chiar de un grup de . . . divizii române concentrat în acest scop în regiunea Pașcani.

7. Operațiunile din Bucovina vor fi astfel pregătite și îndrumate, ca la data când va începe mișcarea armatei române pentru traversarea Carpaților, armata imperială să aibă deja în stăpânire cel puțin linia Prutului superior cu punctele Cernovitz-Kolomeea.

8. În caz când înaintarea mai departe a forțelor imperiale ruse din Bucovina ar întâmpina o rezistență îndârănică în trecătorile din munți, o parte din forțele aripei drepte române vor putea fi îndrumate spre Nord în direcția Szatmar Nemety—Maramoros Sziget, pentru ca să amenințe direct dreapta și spatele aripei drepte inamice.

Această convențiune devine obligatorie pentru cele două părți de îndată ce va fi văzută și aprobată de Comandanții de căpetenie ai armatei imperiale ruse și armatei regale române. Șefii de stat major respectivi vor certifica aceste aprobări cu propria semnătură.

9. În cazul când forțe superioare inamice ar căuta prin o presiune puternică, pornită din valea superioară a Tisei, asupra dreptei armatei române, să oprească înaintarea ei spre West și să o silească a se întoarce în parte cel puțin spre Nord, armata imperială rusă din Bucovina, va împinge cu energie ofensiva sa spre valea superioară a Tisei pentru a coordona eforturile sale cu acelea ale armatei române în această regiune.

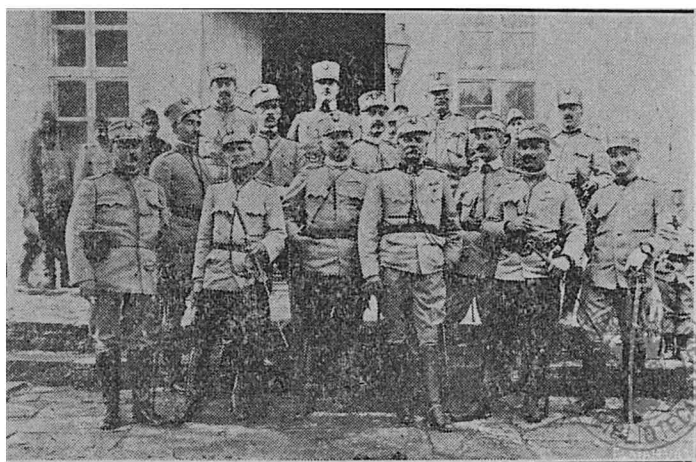
10. Acordul în conducerea operațiunilor celor două părți va fi asigurat prin următoarele mijloace:

a) Statul major român va delega la marele cartier general rus precum și la cartierul general al armatei imperiale din Bucovina, câte un ofițer de stat major care să ție la curent pe comandantul de căpetenie al tuturor forțelor imperiale ruse precum și pe comandantul armatei din Bucovina, cu dispozițiunile comandamentului de căpetenie român.

b) Comandamentul de căpetenie rus precum și comandamentul armatei din Bucovina, vor delega câte un ofițer de stat major la comandamentul de căpetenie român în acelaș scop.

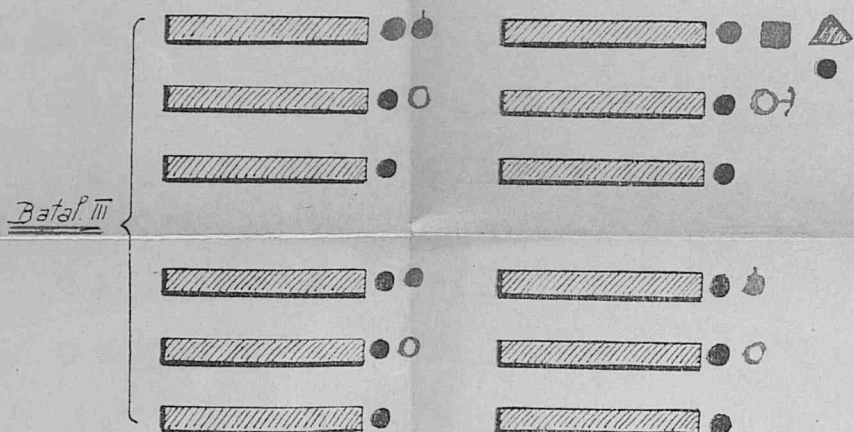
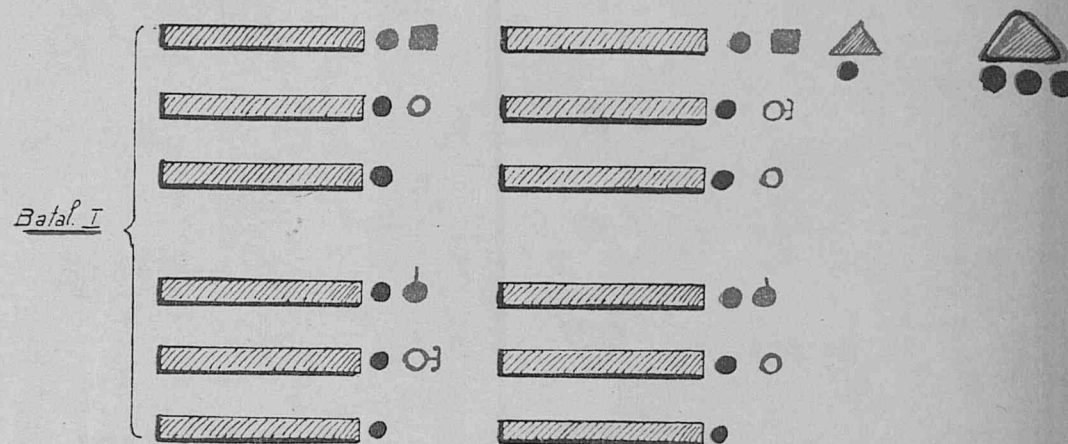
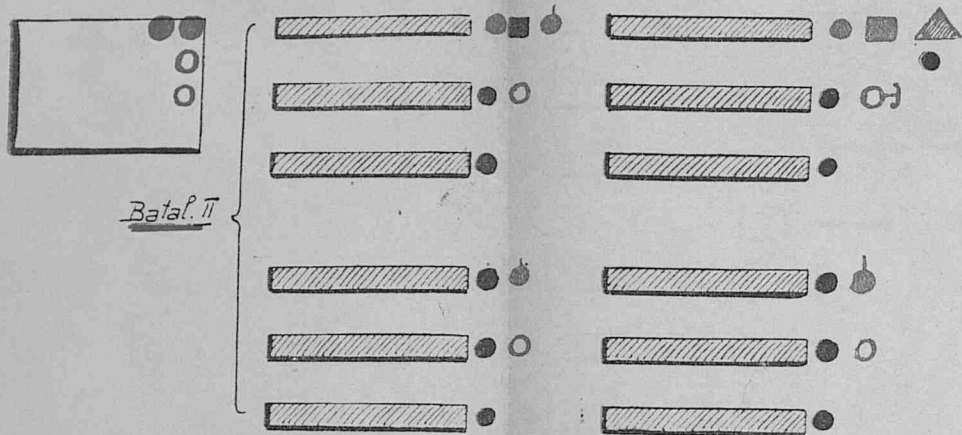
11. In cazurile prevăzute la Nr. 3 și 9, conducerea superioară a operațiunilor va reveni comandamentului de căpetenie al armatei române, tot timpul cât cele două armate vor urmări direct și concomitent acelaș obiectiv.

12. Armata rusă va putea, pentru aprovizionarea și înțărirea armatei din Bucovina, să se folosească de calea ferată Ungheni-Pășcani-Ițcani.

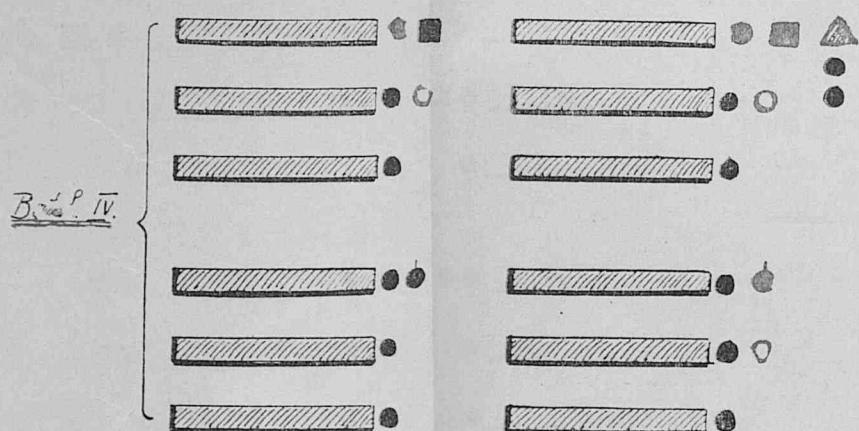
Corpul Ofițeresc al regimentului 57 Infanterie

REGIMENTUL 57 INFANTERIE.

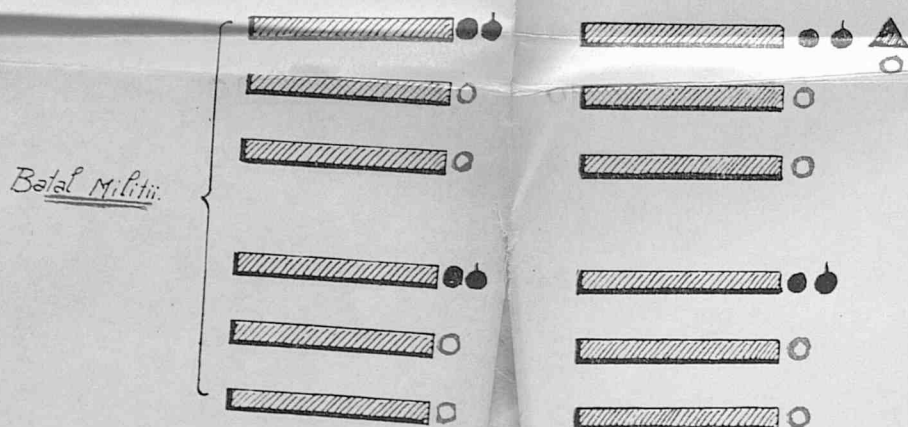
Batalioanele I, II, III.

- 4 ofiteri superiori activi Cd de Regiment
" de Batalioane
 - 6 ofiteri subalterni rezerva. Adjuanti si
in serv. regimentului
 - 4 capitanii activi...
 - 1 capitan rezerva...
 - 8 subalterni activi...
 - 7 subalterni activi...
 - 30 subalterni rezerva...
 - 4 elevi ploton activi...
 - 9 plotonieri activi...
- Comand. de Comp.
- Comand. de Ploane

Batalionul IV

- 1 ofiter super. activ. Comandant.
 - 1 subaltern rez. adjuant.
 - 1 capitan activ.....
 - 1 capitan rezerva.....
 - 1 subaltern activ.....
 - 1 subaltern rezerva.....
 - 2 subalterni activi.....
 - 11 subalterni rezerva.....
 - 3 elevi Plot activi.....
- Comand. de Comp.
- Comand. de Ploane

Batalionul Militia

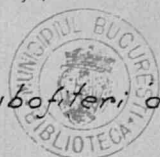
- 1 ofiter super. rezerva. Comandant.
 - 4 subalterni rezerva. Comand. Companii
 - 4 subalterni rezerva.....
 - 9 subofiteri activi.....
- Comand. Ploane

Partea Sedentara

- 1 ofiter super rez. Comandant.
 - 1 capitan activ Pa cerc.
 - 1 capitan rezerva.....
 - 3 subalterni rezerva.....
 - 2 subalterni rezerva.....
 - 11 subofiteri activi.....
 - 2 subofiteri activi.....
 - 1 subofiter rezerva.....
- Comand. Companii
- Comand. Ploane
- Pa cerc.

LEGENDA.

- ▲ = Ofiter superior activ. Cd. Regiment
- ▲ = Ofiter superior activ.
- ▲ = Ofiter superior rezerva.
- = Capitan activ
- = Capitan rezerva.
- = Ofiter subaltern activ. Cd. Comp.
- = Ofiter subaltern activ.
- = Ofiter subaltern rez. Cd. Comp.
- = Ofiter subaltern rezerva.
- = Elevi si scoalei preg. of. activi.
- = Absol. si sc. preg. of. rezerva.
- = Subofiteri activi.
- = Subofiteri de rezerva.

ANEXA No. 5

10.IV.916

Domnule Prim Ministru,

Era consacrat de uz în armată la noi, ca atunci când se credea necesar a se schimba Șeful de Stat Major dela un comandament să se ia și avizul comandantului respectiv.

Contrar acestui uz, pe ziua de 1 Aprilie au fost mutați dela comandamentul meu, atât Șeful cât și sub Șeful de Stat Major, fără a fi fost consultați nici asupra oportunității acestei mutări, nici asupra înlocuitorilor.

Surprins de această procedură neuzitată am solicitat printr'un raport, să se aprobe ca ofițerii mutați, să fie lăsați prin atașare la locul lor.

În mod particular mi s'a comunicat din partea Generalului Iliescu, că schimbarea s'a făcut în acord cu dorința noului comandant de Corp de Armată.

Dacă s'a avut în vedere o schimbare în comandament, pe când se proiectau mutările în momentul când proiectele au luat formă definitivă, s'a știut că eu rămân pe loc și deci era firesc a se reveni și asupra mutărilor în personalul meu, provocate de cererea unui altuia.

Dacă se are în vedere o viitoare schimbare, găsesc

iarăși firesc a se amâna și mutările de fapt, până la acea schimbare.

Oficial mi s'a răspuns, că ați fi pus Dns. rezoluția, „Decretul fiind semnat și publicat nu poate să rămâne neexecutat“.

Această rezoluție, mai mult de cât un refuz, este o adevărată imputare, că aș fi cerut ceva ce nu se poate. Chestiunea o'a fost prezentată greșit.

Nu am cerut ceva ce nu se poate și nici măcar ceva neuzitat, ci din potrivă ceva foarte obișnuit ce s'a făcut totdeauna și chiar în ultimile zile.

*Exemplu: cu înaltul Decret 2436 din 6. XI. 15 Colonelul Strătilescu a fost înaintat General și numit Comandant al Brigadei a XIX; de fapt a rămas la Marele Stat Major. Cu înaltul Decret 1020 din 17. III. 16 Maiorul Bucică este mutat în Reg. Olt Nr. 3 iar prin ordin ministerial este lăsat la Școalele Militare și tot astfel Maiorul Folter Emil, înaintat în Reg 2 Călărași este lăsat de fapt în Reg. 1 Roșiori, prin ordin ministerial. *)*

Domnule Prim Ministru, nu am cerut nici odată să mi se dea anume persoane, am servit în lunga mea carieră cu cine am găsit unde m'am dus, dar cred că-mi este permis a cere să fiu întrebat când mi se schimbă personalul cu care lucrez direct și a solicita să-mi fie lăsată în seamă o cerere când o ac în interesul însuși al serviciului.

În speranța că nu veți lua în nume de rău cererea mea, mai mult decât întemeiată pe cele expuse și că veți da aprobarea solicitată prin raportul meu Nr. 6226, cu onoare vă rog a primi expresiunea înaltei considerațiuni ce vă păstrez.

General Averescu

*) Cred important să releviez că acest înalt Decret poartă aceeași dată și este publicat în același număr al Monitorului Oficial ca și Decretul la care se refera cererea mea.

România
Ministerul de război
Cabinetul ministrului

Primit la 23.IV.916

Domnule General,

Ca răspuns la scrisoarea D=voastră din 10 Aprilie a. c. am onoarea a vă face cunoscut că la mutările făcute în serviciul de Stat Major al comandamentului Corpului I Armată, Ministerul a avut în vedere numai complexitatea ordinii de bătae pentru mob. a. c. fără de Comandantul C. I A. ce se destinase pentru mobilizare.

Precum reese din scrisoarea D=voastră n'am voit prin numirea Colonelului Vlădescu să impun comandantului corpului, un șef de Stat Major cu care nu s'ar putea personal înțelege. De acela dacă acesta este cazul, vă rog să=mi comunicați și voi proceda la înlocuirea Colonelului Vlădescu printr'un altul.

Deocumdată însă încuviințez ca, Colonelul Văitoianu să rămână atașat la comandamentul Corpului I Armată, până va pune la curent pe noul Șef de Stat major, Colonelul Vlădescu, cu toate lucrările comandamentului.

Primiți, vă rog, Domnule General, asigurarea deosebitei mele considerațiuni.

Președinte al Consiliului
și
Ministru de război

(ss) Ion I. C. Brătianu

Craiova 24.IV.916

Domnule Prim Ministru,

Vă mulțumesc foarte mult, pentru bunavoință, ce ați avut, a da atențiune scrisoarei mele.

De sigur însă, ea a fost rău redactată, căci nu a redat fidel gândirea mea.

Coloneiul Vlădescu este un ofițer eminent, foarte apreciat de mine și, deci, nu pot să am ceva împotriva lui, după cum nu am avut nici odată ceva, împotriva acelor cu cari am fost întâmplător sortit să servesc.

Am solicitat numai să nu mi se ia ofițerii cu cari, lucrez azi și am solicitat această cu atât mai mult, cu cât greu se poate prezice azi data mobilizării.

De altfel, în momentul trecerii pe pictorul de războiu, de sigur se vor introduce multe schimbări în ordinea de bătae și deci s'ar fi putut amâna, pentru atunci și schimbarea în chestiune.

Aceasta a fost adevărața mea cerere și credeam că ar fi putut fi satisfăcută, văd însă, mărturisesc, fără sur-prindere, că tratamentul negativ are un caracter constant pentru mine și nu-mi rămâne decât să mă resemnez pentru timpul cât, constrâns de împrejurări, voi fi nevoit a face eforturi supraomenești, pentru al suporta.

Destul numai să isbutesc până la capăt.

Primiți, vă rog, Domnule prim Ministru asigurarea înaltei mele considerațiuni.

General Averescu

În puține cuvinte strămutățile Generalului Văleanu începute înaintea mobilizării și terminate odată cu ar mistifiu.

Destinat pentru mobilizare la Comanda Corpului I,

deși nu a fost admis la înaintare cum l'a propus Comandantul Corpului de Armată.

Destinat a fi Comandantul Cetății București deși armamentul cetății a fost scos din întăriri și a primit alte întrebuințări.

Numit Comandantul Corpului VI de Armată, improvizat la mobilizare. (Pe timpul cât a durat formațiunea „Frontul de Sud” a comandat Armata IV=a.

Însărcinat cu dirijarea lucrărilor pentru întăririle dela Râmnicul Sărat și Trotuș.

După refacerea Armatei a II=a, Numit Comandant al Corpului IV de Armată, apoi al Corpului II pe urmă țărăși al Corpului IV, unde a rămas până la sfârșit.

ANEXA No. 6

Nr. 110

Ministrul Regal al României la Viena

către

Ministerul Căsei L. și R. al afacerilor străine *)

Viena 14-27 August 1916

Din ordinul guvernului său, subsemnatul Ministru al României, am onoare a remite Excelenței sale Ministru de externe, notificarea aci alăturată.

Edgar Mavrocordat m. p.

Alianța încheiată între Germania, Austro-Ungaria și Italia n'avea după chiar declarațiile guvernelor, de cât un caracter esențialmente conservator și defensiv. Obiectul său principal era de a garanta țările aliate în contra oricărui atac din afară și a consolida starea de lucruri creată prin tratatele anterioare. Numai în dorința de a-și pune politica sa în acord cu aceste tendințe pacifice, România se alipise la acea alianță.

Consacrată cu totul operei sale de reconstituire înteroară și credincioasă nestrămutatei sale hotărâri de a fi în regiunea Dunării de jos un element de ordine și de echi-

*) Remisă la 27 August 1916, orele 8,45 seara la Ministerul L. și R. al afacerilor străine.

libru, România nu a încetat de a contribui la menținerea păcii în Balcani. Ultimele războaie în Balcani, distrugând statului quo, i-a impus o nouă linie de conduită. Intervențiunea sa a grăbit pacea și a restabilit echilibru ; pentru ea însăși, România s'a mulțumit cu o modificare de frontieră, care îi dă mai multă siguranță contra unei agresiuni și care repară, în acelaș timp, nedreptatea făptuită în paguba sa la congresul din Berlin. Însă, în urmărirea acestui scop, România a avut decepțiunea de a constata că nu găsisse pe lângă Cabinetul din Viena atitudinea la care era în drept să se aștepte.

Când a izbucnit războiul actual. România, astfel precum făcuse Italia, a refuzat să se asocieze la declarațiunea de război a Austro-Ungariei, de care nu fusese prevenită de către cabinetul din Viena. În primăvara anului 1915, Italia declară război Austro-Ungariei. Tripla Alianță nu mai exista. Motivele cari determinau alipirea României la acest sistem politic, dispăreau în acelaș timp. În locul unei grupări de state cari să caute prin sforțări comune a lucra împreună pentru asigurarea păcii și păstrarea situațiunilor pe fapt și de drept create prin tratate, România se găsea în fața unor Puteri cari luptau între ele tocmai în scopul de a ajunge să transforme cu totul vechile alcătuiri, cari serviseră de bază tratatului lor de alianță.

Aceste adânci schimbări erau pentru România o dovadă evidentă că scopul ce ea urmărise alipindu-se la Tripla Alianță, nu mai putea fi atins și că trebuia să-și îndrepteze vederile și sforțările sale spre noi căi. Cu atât mai mult, cu cât opera întreprinsă de Austro-Ungaria lua un caracter amenințător pentru interesele esențiale ale României ca și pentru aspirațiunile sale naționale cele mai legitime.

În fața unei modificări atât de radicale a situațiunii, creată între Monarhia Austro-Ungară și România, aceasta din urmă și-a reluat libertatea sa de acțiune.

Neutralitatea ce guvernul regal și-a impus în urma unei declarațiuni de războiu făcută în afară de voința sa și contrarie intereselor sale, fusese adoptată în prima linie pe baza asigurărilor date la început de guvernul imperial și regal că Monarhia, declarând războiu Serbiei, nu fusese inspirată de un spirit de cucerire și că nu urmărea în nici un fel de acțiuni teritoriale. Aceste asigurări nu s'au îndeplinit.

Astăzi ne găsim înaintea unor situațiuni de fapt, din cari pot eși mari transformări teritoriale și schimbări politice de natură a constitui o gravă amenințare pentru siguranța și viitorul României. Opera de pace pe care România, credincioasă spiritului Triplei Alianțe, încercase să o îndeplinească, a fost astfel izbită de sterilitate de către aceia chiar cari erau chemați să o sprijinească și să o apere.

Aderând în 1883 la grupul Puterilor Centrale, România, departe de a uita legăturile de sânge ce aveau populațiunile regatului cu românii supuși monarhiei Austro-Ungare, văzuse în raporturile de prietenie și de alianță ce se stabiliseră între cele trei Mari Puteri o cheazășie prețioasă pentru liniștea internă, ca și pentru îmbunătățirea soartei Românilor din Austro-Ungaria.

În adevăr, Germania și Italia, cari își reconstituiseră statele lor pe baza principiului naționalităților, nu putea să nu recunoască legitimitatea temeliei pe care era așezată însăși propria lor existență. Cât despre Austro-Ungaria, ea găsea în relațiunile amicale ce se stabileau între dânsa și Regatul României asigurări pentru liniștea sa, atât întrucât și la fruntariile noastre comune, căci ea nu ignora până la ce grad nemulțumirea populațiunei sale românești se repercuta la noi, amenințând să turbure în fie ce minut bunele raporturi între cele două state.

Speranța ce noi puseșerăm, din acest punct de vedere, pe adeziunea noastră la Tripla Înțelegere, a fost înșelată. În cursul unei perioade de mai bine de 30 ani, Românii din

monarhie, nu numai că nu au văzut nici odată introducându-se vreo reformă de natură a le da măcar aparență de satisfacție, dar, din contra, au fost tratați ca o rasă inferioară și condamnați să sufere apăsarea unui element străin, care nu constituie decât o minoritate în mijlocul naționalităților deosebite din care se compune statul Austro-Ungar. Toate nedreptățile pe cari frații noștri erau astfel siliți a le suporta, au întreținut între țara noastră și monarhie o stare continuă de nervozitate pe care guvernele regatului nu reușeau să o potolească decât cu prețul a mari greutateți și numeroase sacrificii.

Când a izbucnit războiul actual, se putea spera că guvernul Austro-Ungariei, cel puțin în ultimul moment, va sfârși prin a se convinge de necesitatea grabnică de a face să înceteze această nedreptate, care pune în pericol nu numai relațiunile noastre de prietenie, dar chiar raporturile normale ce trebuie să existe între statele vecine.

Doi ani de războiu, în cursul cărora România a păstrat neutralitatea, au dovedit că Austro-Ungaria, ostilă oricărei reforme interne, putând a face mai bună viața popoarelor ce guvernează, s'a arătat pe atâta de gata a le sacrifica, pe cât de neputincioasă a le apăra contra atacurilor din afară.

Războiul la care i-a parte mai toată Europa, pune în discuțiune cele mai grave probleme atingătoare de dezvoltare națională și de existență chiar a statelor. România împinsă de dorința de a contribui să grăbească sfârșitul conflictului și sub imperiul necesității de a-și salva interesele sale de rasă, se vede nevoită de a intra în luptă alături de aczia cari pot să-i asigure înfăptuirea unității sale naționale.

Pentru aceste motive, ea se consideră încă din acest moment, în stare de războiu cu Austro-Ungaria.

ANEXA No. 7

Discursul lui I. Grădișteanu la Senat în Iași 1917

Domnilor senatori, înainte de a intra în cercetarea cauzelor cari au adus România în starea de astăzi, Țiu să fac deosebirea între două chestiuni cari, deși în strânsă legătură una cu alta, sunt totuși diferite: una este chestiunea orientării noastre politice și a intrării noastre în acțiune pentru îndeplinirea idealului nostru național, și alta este chestiunea pregătirii și conducerii războiului.

Domnilor, în ceea ce privește prima chestiune eu cred că nu este nici un român vrednic de acest nume, care să nu fie adânc pătruns că intrarea în acțiune contra puterilor centrale, și în special contra imperiului Austro-Ungar, era pentru România un imperativ categoric al conștiinței naționale.

Această intrare în acțiune era pentru noi o chestiune de existență, era asigurarea viitorului acestui neam, era urmarea drumului însemnat nouă de Dumnezeu și croit de istorie.

În ceea ce mă privește pe mine, vă mărturisesc, că nu numai că nu îmi pare rău că am fost unul dintre propovăduitorii cei mai înflăcărați ai intrării noastre în acțiune, dar de nici o parte a carierei mele nu sunt mândru ca de acești doi ani în cari am propagat această intrare în acțiune și cred că aceasta este fapta cea mai bună a vieții mele.

Dar, d-lor, dacă în ceea ce privește chestiunea intrării noastre în acțiune, cred că nu poate fi om care să nu fie nu

numai cu numele, dar și cu sufletul de român, care să poată avea două păreri, cu totul altfel stau lucrurile în ceea ce privește pregătirea intrării noastre în acțiune și conducerea războiului.

Domnilor, mă voi ocupa în special de cauzele imediate care au produs dezastrul nostru. Înainte, însă, ți-u să vă spun, că nu eu voi contesta, că sunt, negreșit, cauze și mai depărtate; nu voi tăgădui că nepregătirea noastră, atât materială cât și morală, cade asupra acelor care au guvernat țara în cei din urmă 50 de ani și care nu au știut să pregătească țara nici din punct de vedere material, nici din punct de vedere moral, pentru asemenea împrejurări.

Este de netăgăduit că, acei care au cărmuit această țară, nu au întrebuințat finanțele statului pentru pregătirea armatei și a celorlalte instituțiuni menite a da, în caz de primejdie, ajutor oastei.

Finanțele statului au servit prea ades pentru îmbogățirea partizanilor și pentru satisfacerea intereselor lor, iar din punct de vedere moral departe de a se înălța sufletele s'a ridicat corupțiunea la înălțimea unei dogme de guvernământ, înlocuindu-se orice ideal prin goana nebună după câștigul fără muncă și înălțare fără merit. Istoria va fi desigur, fără milă pentru oamenii politici cari dela 1866 și până în zilele noastre au cărmuit această țară cu vederi prea scurte și prea puțin patriotism, scoborând minunatele avânturi dela Divanul Ad-hoc și dela 1859 la nivelul vagonismului și contrabandelor dela 1916.

Acestea zise, viu acum la cauzele imediate și directe, cari privesc guvernul prezidat de d. Ionel Brătianu sau, mai bine zis, în special pe d. Ionel Brătianu, pentru că, cum zicea ziarul d-voastră oficios „Viitorul“ d. Brătianu în guvern avea un „rol sintetic“ și „rezumativ“. Expresiile nu sunt ale mele, sunt ale „Viitorului“.

Ei bine, domnilor, ia să vedem cum a pregătit în acești doi ani din urmă d. Ionel Brătianu armata și țara, atât din

punct de vedere material cât și moral, și să vedem în urmă și cum a condus războiul sau a făcut să se conducă războiul.

Domnilor, precum vă aduceți aminte d. Ionel Brătianu a luat puterea în primele zile ale anului 1914, a doua zi după campania din 1913 și după încheierea păcii din București. Toată lumea își dădea seama atunci că războiul balcanic, care de abia se sfârșea prin pacea din București, nu era altceva decât prologul unui războiu mult mai mare, care trebuia să izbucnească într'un timp desigur nu prea depărtat.

De acest lucru, de altfel, trebuia să fi fost convins și d. Ionel Brătianu. În orice caz țin minte că în primăvara anului 1913, făcând parte din subcomisiunea bugetară a ministerului de războiu, și având de coleg pe d. Vintilă Brătianu, d-sa împărtășea părerea mea în această privință, sau eu împărtășeam părerea d-sale, căci amândoi am cerut să se facă noi comenzi de armament și munițiuni, fiindcă credeam tocmai că era probabil că nu peste multă vreme va izbucni marile războiu european.

Așa încât e fapt că marea conflagrație era prevăzută de toată lumea într'un viitor oarecare, chiar înaintea atentatului dela Serajevo. Domnul Ion Brătianu luând puterea și luând în special departamentul războiului, părea, tocmai prin acest fapt că își dădea seama de lucrul acesta și voia să prezideze la pregătirea militară a țării.

Cu toate acestea ce se face după venirea noului guvern la putere, în primele zile ale lui Ianuarie 1914 ?

Credeți că se pregătesc noi comenzi de arme și de materiale, afară de acele care erau în curs din timpul domnului General Hârjeu ?

Primul ordin care se dă este de a se amâna orice noi licitațiuni, iar în ceea ce privește comenzile, care erau făcute și care urmau a se recepționa, nu se pune nici un fel de grabă în executarea lor.

Așa încât numai din pricina neglijenței ministrului de

răsboiu, nu au fost recepționate la timp nici materialele care erau gata.

Așa s'a întâmplat cu chestiunea obuzierelor de 150, care erau gata. Fabrica a voit să le trimeată în România și ministerul de rășboiu nu le-a primit, pentru că nu isprăvisese fabricarea tuturor munițiilor necesare lor. Rezultatul a fost, că aceste 3 baterii au rămas în Franța la izbucnirea rășboiului și că nici până azi nu au putut sosi. Oricine a văzut ce servicii mari au adus cele două, singure baterii de 150, pe care le avem, își închipuiește lesne ce gol s'a simțit din lipsa celor trei baterii.

În sfârșit, domnilor, această stare de lucruri se menține până în toamna anului 1914 adică până după izbucnirea rășboiului european.

Tocmai în toamnă târziu se deșteaptă și ministerul de rășboiu și începe, — nu știu cum să zic, — începe să cheltuiască, fiindcă activitatea ministerului de rășboiu atunci s'a manifestat mai mult prin cheltueli de cât prin altceva mai de folos.

Se trimet comisiuni în Franța, Englitera și în America chiar, dar aceste comisii lucrează fără folos, cheltuesc mult și comandă puțin. Astfel domnilor, s'a pierdut ocaziuni prețioase, s'a pierdut în luna Octombrie sau Noembrie o ofertă de tunuri grele care nu s'au aprobat nu știu de ce, și o asemenea ocaziune nu am mai putut avea în urmă, și am rămas fără artilerie grea.

Tot așa s'a pierdut o ocaziune de a se cumpăra 100.000 puști de calibrul armei noastre, lucru rar fiindcă calibrul armei noastre este foarte puțin răspândit în Europa. Rezultatul a fost că după doi ani de așa zisă pregătire militară și după ce am cheltuit suma de aproape un miliard, am intrat în rășboiu fără artilerie grea, fără mitraliere altele de cât acele cari erau înainte și fără aeroplane, afară de câteva aeroplane de un sistem vechi care nu au putut aduce nici un folos în timpul campanii din anul acesta.

Și domnilor să nu se zică că nu se putea altfel, să nu

se zică că din lipsă de mijloace de comunicațiune nu s'ar fi putut face nimic, eu nu zic domnilor că această lipsă de comunicațiuni, mai ales după tăerea linii de la Salonic nu îngreuna foarte mult aducerea de armament și munițiuni, dar de sigur că dacă politica noastră externă ar fi fost mai puțin șovăitoare și mai lămurită eu nu am îndoială, că am fi putut avea o parte din armamentul trebuincios. Dar această politică care era menită a înșela pe adversarii noștri, dar care pune la îndoială și pe prietenii noștri, a avut darul de a ne împiedeca să ne aprovizionăm cu ceea ce aveam nevoie. Dar domnilor, era nu numai o chestiune de greutate de transport era și o chestiune de neglijență și fiindcă vorbeam de artilerie grea, să vă dau un exemplu :

Văzându-se că nu se aduce artilerie grea de aiurea, s'a hotărât să se pună pe afeturi o parte din artileria noastră grea din forturi.

S'a și făcut lucrul acesta în parte. dar în ce condițiuni ? Această artilerie era la noi, va să zică era la îndemână, cu toate acestea nici până în ziua de astăzi nu s'a isprăvit afetele pentru artileria grea din forturi, cel puțin până acum o lună sau două, nu s'a isprăviseră.

De ce aceasta ?

Fiindcă direcția munițiilor ceruse profilul acestor tunuri pentru ca să le facă afetele și la adresa direcțiunei munițiunilor abia s'a răspuns: „peste trei luni de zile“ !.

Așa încât Domnilor după cum spuneam am intrat în campanie fără artilerie grea, fără mitraliere îndestulătoare, fără serviciu de aviațiune, fără puști și tunuri de campanie de rezervă, căci nu am avut alte tunuri și alte puști de cât acele care le aveam din înainte, nu am adăogat nimic la stocul nostru cel vechi, așa că după primele luni de campanie ne-am văzut lipsiți și de puști și de tunuri de campanie.

Dar ceva mai mult, echipamentul care se fabrica în țară la noi. începuse să lipsească încă din luna Septembrie adică nici după două luni de campanie. Și, nu numai echi-

pamentul, dar și rufăria pentru soldați. La sfârșitul lui Septembrie soldații nu mai aveau cămăși.

Surâdeți Domnule prim-ministru aveți și de ce.

**D-1 Prim Ministru și ministru al afacerilor
străine I. I. C. Brătianu**

Nu vreau să întrerup frumosul Dvs. roman.

Domnul I. Grădișteanu

Acest roman din nenorocire a fost o realitate pentru nefericita noastră țară.

Această lipsă de rufărie a fost și una din cauzele de căpetenie ale tifosului exantematic.

Dar, Domnilor, ce era cu materialul armatei era și cu pregătirea tactică. Am semnalat încă din anul trecut la mesagi, faptul straniu că armata noastră nu avea nici Șef de Stat Major.

Și, în adevăr, nefiind un Șef de Stat Major, nu s'a ocupat nimeni de regătirea tactică așa că armata a intrat în războiu fără a se folosi câtuși de puțin de experiența războiului și de noile metode pe care le pusese în evidență.

Din contră, pentru a se arunca praf în ochii străinătății, armata se dezorganiza prin înmulțirea ei prea repede și peste măsură, și crearea mereu de unități noi, fără a se avea cadrele trebuincioase. Se dădea astfel naștere la unități noi care erau mult mai slabe decât cele vechi pe când cele vechi își pierdeau și ele valoarea lor prin faptul că li se luau cadrele. S'a ajuns în modul acesta la o slăbire a armatei.

Tot din această cauză după două luni de campanie n'am mai avut nici un fel de rezervă nici de oameni nici de material.

De altfel Domnilor, aceste greșeli au fost semnalate și combătute la timp de oamenii cei mai competenți ai armatei,

dar D-l Brătianu n'a vrut să-i asculte — s'a urmat cu sistemul care avea de scop de a arunca praf în ochii lumii, de a arăta că avem o armată mult mai numeroasă de cât aveam, însă în paguba țării, a puterii ei și în urmă și a prestigiului ei.

Ca pildă de dezordinea care domnea în administrația rășboiului, este destul să vă spui că la sfârșitul lui Septembrie, înainte ca teritoriul nostru să fi fost invadat sau când se invadasese numai pe graniță, intendența pierduse urma a nu mai puțin de 250.000 cojoace, de care nu se mai știa.

Aceasta era regula care domnea în administrația rășboiului și a armatei.

Dar, nici celelalte servicii, în legătură cu apărarea națională nu stăteau mai bine.

Așa serviciul căilor de comunicație despre care s'a vorbit atât și cu care s'a făcut triste „experiențe“.

Serviciul de aprovizionare al oamenilor, serviciul de aprovizionare al vitelor, toate aceste servicii erau în desăvârșită desorganizare. Pretutindeni dezordine, incurie, abuzuri !

Iată Domnilor, în ce chip s'a pregătit armata și țara din punct de vedere material.

Dacă din punct de vedere material, pregătirea a fost aproape nulă, deși s'a cheltuit aproape un miliard, pregătirea morală nu a fost nici ea mai bună.

În adevăr, la izbucnirea rășboiului european, cu toate greșelile oamenilor politici cari condusesese această țară și cari nu o pregătise în adevăr pentru zile mari, când trebuia să se pună pe tapet chestiunea mare a întregirii neamului, totuși la 14 August 1914, după izbucnirea rășboiului european, s'a pornit un vijelios curent pentru împlinirea idealului național. Un avânt care uimise lumea domnea în tot publicul românesc, care simțea puternic că a venit ceasul mare al reîntregirii neamului românesc. Dar tot atunci

ne-a fost dat să vedem înființându-se în țara românească o mizerabilă propagandă antinațională, organizată de germani, cari au recurs la toate mijloacele de corupțiune și cunoscute și necunoscute. Și ceea ce este mai rău — și aceasta este obiectul învinovățirii mele — este că această propagandă s'a bucurat din primul moment de ocrotirea și bună voința guvernului, care nu numai că nu a luat nici o măsură de împiedecare dar a și încurajat-o tolerând ca înalți funcționari publici prin articole de ziare și interviuri să facă propagandă germană — lucru semnalat la timp. Am făcut interpelare în Senat în această privință.

.

.

ȘFÂRȘITUL VOLUMULUI I

TABLA DE MATERII

	Pagina
Cuvânt înainte pentru întreaga lucrare	5-6
Prefață la prezentul volum	7-9
Inceputul războiului mondial, primele operațiuni	10
Vizita Prințului Moștenitor la Craiova	17
Ofensiva franceză în Belgia	20
Acțiunea armatei ruse în Prusia Orientală	21
Atitudinea sârbilor	21
Situația la noi	22
Inaintarea germanilor în Belgia și Franța	24
Oprirea ofensivei germane în Franța (Marna)	25
Ofensiva rusă în Galiția	26
Moartea Regelui Carol	27
Situația la noi	34
Acțiunea rușilor în Galiția	35
Convorbiri cu oamenii politici	35
Intrarea Turciei în războiu	38
Măcelurile din Flandra	38
Mersul ofensivei ruse	39
Bătălia de la Lodz	41
Ocuparea Belgradului de către austriaci	42
Victorie navală engleză	45
Reocuparea Belgradului de către sârbi	46
Situația la noi	48
1915	51
Bilanțul anului 1914	52
Concentrare de forțe spre Serbia	53
Ordin de complectarea efectivelor reg. 17 și 57 ² inf.	54
Ordin de a se instala turele la Turnu Severin, Tg. Jiu, Râmnicul Vâlcea etc.	55
Infrângeri turcești în Caucaz.	57
Retragerea rușilor din Prusia orientală	58
Vizita generalului Pau.	60
Bombardarea Dardanelelor	61
Părintele Lucaci	62
Expunerea ministrului de războiu	64
Covorbire cu Poklewsky, Filipescu și T. Ionescu	65
Pierderile flotei aliate în Dardanele ,	68

	<u>Pagina</u>
Capitularea Przemysl-ului . . . ,	69
Convorbire cu Brătianu	70
Italia declară războiul Austriei	71
Situația la noi	72
Progresiunea austro-germană spre est	76
Acțiunea politică la noi	77
Informațiuni dela atașatul militar român din Rusia .	85
Situația în Franța	89
Ordin ca trupele cu efectiv de război să meargă pe frontieră	92
Convorbire cu Brătianu	93
Debarcarea trupelor aliate la Salonic	96
Evenimentele politice la noi	97
1916	106
Vizita Contramiralului Viselkin	106
Situația pe teatrele de război	107
Situația la noi	107
Verdun	108
Ordin de a da drumul oamenilor în concediu . .	109
Situația la Verdun	110
Convorbire cu Brătianu	111
Cunoștință cu atașatul militar rus	112
Mutarea Șefului și Sub-Șefului de Stat Major . .	114
Vizita Lt. Col. Mircescu atașatul militar în Germania .	115
Continuarea operațiunilor la Verdun . . , . .	116
Ofensiva austriacă în Trentin	117
Ofensiva franceză în Champagne	121
Ofensiva rusă în Galiția	122
Un incident la frontiera noastră	123
Situația la noi	126
Progresiunea ofensivei ruse	127
Evenimentele din Grecia	128
Intrevedere cu T. Ionescu	130
Rapoartelele Contelui Czernin	131
Articolul lui Clémenceanu	135
Ofensiva anglo-franceză pe Somme . . , . .	136

	<u>Pagina</u>
Plecarea generalului Văleanu	139
Luarea Goriziei	143
Chemarea la București . ,	147
Vizita la Marele Stat Major	149
Consiliul de Coroană	150
Prima zi de mobilizare	150
Audiența la Suveran.	150

A N E X E

	<u>Pagina</u>
<i>Anexa 1</i> Articolele publicate în ziarul „La Roumanie în 1914	157
<i>Anexa 2</i> Proiect asupra unor eventuale operațiuni în Transilvania	205
<i>Anexa 3</i> Proiect de convențiune militară între noi și Rusia	215
<i>Anexa 4</i> Graficul cu organizarea Reg. 57 inf. . .	218
<i>Anexa 5</i> Corespondență cu Brătianu . , . . .	221
<i>Anexa 6</i> Declarația de război	229
<i>Anexa 7</i> Discursul lui I. Grădișteanu la Iași în Senat 1917	235

PLANȘE IN AFARĂ DE TEXT

	<u>Pagina</u>
1. Generalul Averescu pe când comanda Corpul 1 Armată	4
2. Harta cu proiectul de operațiuni în Transilvania .	212
3. Crochiu pentru a se putea urmări evenimentele pe teatrul de Est și West dela începutul os- tilităților până la intrarea noastră în război .	148

FOTOGRAFII

	Pagina
Serviciu divin ce se făcea în fiecare Duminică pentru trupele din garnizoana Craiova, pe câmpia General Solomon	18
Regele Carol I, „cel Înțelept” Fotografie luată de autor în 1912 pe bordul Yachtului Ștefan cel Mare	28
Regele Carol I, Principele Ferdinand, Principele Carol în drum spre Corabia pe bordul Monitorului Lascăr Catargiu	29
Regele Carol I și Șeful M. St. M. pe malul drept al Dunărei, în ziua de 3. VII. 913 asistând la tre- cerea trupelor în Bulgaria	31
Regele Carol I, Principele Ferdinand, Principele Carol și Generalul Averescu Șeful M. St. M. care expune situația	32
Regele Carol I ascultând dorințele pescarilor pe malul lacului Razelm la Gura Canalului Dranov 1914	32
În Jurul Regelui Înțelept	35
Generul Joffre cu ocazia vizitei făcută României în 1926	77
Corpul Ofițeresc al regimentului 57 Infanterie . .	218

Rezultate ale primei desfășurări a evenimentelor pe frontul de Est și Vest dela începerea ostilităților până în August 1916

